

# EUROPESE INVESTERINGSBANK



JAARVERSLAG 1967

EUROPESE  
INVESTERINGSBANK

De rekeningen en de balans van de Europese Investeringsbank luiden in de rekeneenheid omschreven in artikel 4 lid 1 van haar Statuten. De waarde van de rekeneenheid bedraagt 0,88867088 gram fijn goud.

In dit verslag zijn de omrekeningen in rekeneenheden verricht met gebruikmaking van de volgende koersen :

$$1 \text{ Rekeneenheid (r.e.)} = \left\{ \begin{array}{l} 50 \text{ Belgische franken} \\ 4 \text{ Duitse marken} \\ 4,93706 \text{ Franse franken} \\ 625 \text{ Italiaanse lire} \\ 50 \text{ Luxemburgse franken} \\ 3,62 \text{ Nederlandse guldens} \\ 1 \text{ United States dollar} \\ 4,37282 \text{ Zwitserse franken} \\ 30 \text{ Griekse drachmen} \\ 9 \text{ Turkse ponden} \end{array} \right.$$

# EUROPESE INVESTERINGSBANK



JAARVERSLAG 1967



## RAAD VAN GOUVERNEURS

*Voorzitter : PIERRE WERNER (Luxemburg)*

*België :* ROBERT HENRION, Minister van Financiën, Brussel;

*Duitsland :* FRANZ-JOSEF STRAUSS, Minister van Financiën, Bonn;

*Frankrijk :* MICHEL DEBRÉ, Minister van Economische Zaken en van Financiën, Parijs;

*Italië :* EMILIO COLOMBO, Minister van de Thesaurie, Rome, President tot 5 juni 1967;

*Luxemburg :* PIERRE WERNER, Minister van Staat, Minister-President, Minister van de Thesaurie, Luxemburg;

*Nederland :* HENDRIKUS JOHANNES WITTEVEEN <sup>(1)</sup>, Minister van Financiën, 's-Gravenhage;

---

(1) JELLE ZIJLSTRA, tot 5 april 1967.



## RAAD VAN BEWIND

*President* : PARIDE FORMENTINI

*Vice-Presidenten* : YVES LE PORTZ

ULRICH MEYER-CORDING

### *Bewindvoerders :*

SJOERD BOOMSTRA, directeur van het Buitenlands Betalingsverkeer bij het Ministerie van Financiën, 's-Gravenhage;

DANIEL DEGUEN, adjunct-directeur van de Thesaurie bij het Ministerie van Economische Zaken en van Financiën, Parijs; (1)

RAYMOND DENUCÉ, honorair directeur-beheerder van het Gemeentekrediet van België, Brussel;

GIUSEPPE DI NARDI, president van de S.p.A. Navalmeccanica, Rome;

ROBERTO DUCCI, ambassadeur;

HERBERT MARTINI, lid der directie van de Kreditanstalt für Wiederaufbau, Frankfurt a.d. Main;

### *Plaatsvervangers :*

OTTO WILLEM VOS, directeur bij het Ministerie van Financiën, 's-Gravenhage;

ROGER BOYER, beheerder van de Banque Française du Commerce Extérieur, lid van de Conseil National du Crédit, Parijs;

PIERRE GUILL, directeur van de Staatsspaarkas, Luxemburg;

LIONELLO FRONZONI, afgevaardigde van de Banca d'Italia bij de Benelux, financieel adviseur van de ambassades van Italië te Brussel, 's-Gravenhage en Luxemburg, Brussel;

ALBERTO CAPANNA, directeur-generaal van Finsider, Rome;

WALTER DUDEK, honorair Senator der Finanzen, Hamburg-Harburg;

---

(1) FRANÇOIS BLOCH-LAINÉ, tot 18 september 1967.



UGO MOSCA, directeur-generaal van Economische en Financiële Zaken bij de Commissie van de Europese Economische Gemeenschap, Brussel; (1)

ALFRED MÜLLER - ARMACK, honorair staatssecretaris, Keulen-Lindenthal;

MAURICE PÉROUSE, directeur-generaal van de Caisse des Dépôts et Consignations, Parijs;

HANS RANNOU, Ministerialdirektor bij het Bondsministerie van Financiën, Bonn;

JEAN SALTES, president-directeur-generaal van de Crédit National, Parijs;

STEFANO SIGLIENTI, president van het Istituto Mobiliare Italiano, president van de Associazione Bancaria Italiana, Rome.

MICHEL ALBERT, directeur - Structuur en Economische Ontwikkeling bij het Directoraat-generaal « Economische en Financiële Zaken » van de E.E.G. Commissie;

WILHELM HANEMANN, Ministerialdirigent bij het Bondsministerie van Economische Zaken, Bonn; (2)

ANDRÉ POSTEL-VINAY, directeur-generaal van de Caisse Centrale de Coopération Économique, Parijs;

FRIEDRICH BERNARD, Ministerialrat bij het Bondsministerie van Financiën, Bonn;

JACQUES FRIEDMANN, hoofd der Afdeling Financiering bij het Commissariaat-Generaal van het Plan d'Équipement et de la Productivité, Parijs; (3)

ALDO BALDARI, inspecteur-generaal van de Thesaurie, Ispettorato Generale per i Rapporti Finanziari con l'Estero, Ministero del Tesoro, Rome.

---

(1) FRANCO BOBBA, tot 15 februari 1967.

(2) ERNST VOM HOFE, tot 11 januari 1967.

(3) JEAN RIPERT, tot 15 maart 1967.

## DIRECTIE

PARIDE FORMENTINI, *President*

YVES LE PORTZ, *Vice-President*

ULRICH MEYER-CORDING, *Vice-President*

---

## AFDELINGEN

### *Afdeling*

*Algemene Zaken :*

HENRI LENAERT, directeur

ARNOLD RIETZ, adjunct-directeur,  
chef van het personeel.

### *Afdeling Kredietverlening*

– *Lid-Staten :*

HANS-WERNER VON LINDEINER-WILDAU,  
directeur

ROMEO DALLA CHIESA, adjunct-directeur

ARMEL BELLEC, adjunct-directeur.

### *Afdeling Kredietverlening*

– *Geassocieerde Staten :*

GUY TRANCART, directeur

KARL-HEINZ DRECHSLER, adjunct-directeur

PIETRO BEMBINA, adjunct-directeur.

### *Afdeling*

*Financiën en Thesaurie :*

GIANDOMENICO SERTOLI, directeur.

*Studiedienst :*

HORST-OTTO STEFFE, directeur <sup>(1)</sup>

LOUIS CASSAGNES, adjunct-directeur.

*Juridische Afdeling :*

J. NICOLAAS VAN DEN HOUTEN, directeur.

---

*Technische adviseurs :*

HENRI JEANDET.

HELLMUTH BERGMANN.

EUGENIO COMBONI.

JACQUES FAUDON.

MARCELLO GOFFI.

---

(1) PIERRE BARRE, tot 17 september 1967.



## COMITÉ TER CONTROLE VAN DE BOEKHOUDING

### *President*

ADRIAAN M. DE JONG      Oud-directeur-secretaris en waarnemend-president van De Nederlandsche Bank, Amsterdam;

### *Leden*

RENÉ BRESSON      Honorair kamerpresident van de Cour des Comptes, oud-president van de Commission de Vérification des Comptes des Entreprises Publiques, Parijs;

KARL BERNARD      Oud-president van de Centrale Bankraad van de Bank Deutscher Länder, Frankfort a.d. Main.





# INHOUD

*Bladzijde*

I.	DE BANK : DE EERSTE TIEN JAREN	17
II.	DE ECONOMISCHE ONTWIKKELING IN DE GEMEENSCHAP EN DE GEASSOCIEERDE STATEN	43
	<i>De investeringen in de Gemeenschap</i>	57
	<i>De financiering van de investeringen</i>	63
	De markt van openbare emissies van effecten	67
	Overige voor de financiering van de particuliere sector beschikbare middelen	81
	<i>Het kapitaalverkeer tussen de Lid-Staten en tussen de Gemeenschap en de rest van de wereld</i>	86
III.	ACTIVITEIT VAN DE BANK	91
	<i>Verleende kredieten</i>	91
	Ondertekende contracten	91
	Goedgekeurde leningen	91
	<i>Gewone transacties</i>	91
	<i>Bijzondere transacties</i>	97
	<i>Herkomst en gebruik van de middelen der Bank</i>	101
IV.	BALANS EN DE WINST- EN VERLIESREKENING	105
V.	BESTUUR VAN DE BANK	115



*In een eerste deel geeft het Jaarverslag van de Bank, die thans tien jaar bestaat, een historisch overzicht van haar oprichting, van de ontwikkeling harer aktiviteit en van de oriëntering van haar politiek.*

*Het tweede deel van het Jaarverslag verstrekt voor het jaar 1967 een gezamenlijk beeld van de algemene economische evolutie van de Gemeenschap – waarbij vooral aandacht wordt besteed aan het probleem van de investeringen en van hun financiering – alsmede van de Geassocieerde Staten.*

*Het derde deel is gewijd aan de verleende kredieten en de opgenomen leningen in het verslagjaar.*

*Het laatste deel omvat een toelichting op de voornaamste balansposten en de winst- en verliesrekening.*





# JAARVERSLAG 1967

## I

### DE BANK : DE EERSTE TIEN JAREN

Op 25 januari 1958 werd te Brussel de eerste bijeenkomst van de Raad van Gouverneurs van de Bank gehouden. Een jaar later, op 22 maart 1959, ondertekende de President van de Bank de eerste kredietovereenkomsten.

Eind 1967 had de Bank 187 kredieten tot een bedrag van 978,4 miljoen rekeneenheden goedgekeurd. De investeringen die met deze kredieten waren gemoeid kunnen op circa 4,5 miljard rekeneenheden worden geraamd.

Welke lering kan getrokken worden uit een ontwikkeling die zich uitstrekt over de eerste tien jaren van het bestaan der Bank ? Drie facetten verdienen in dit opzicht een nader onderzoek : het beloop der middelen, de algemene opzet van het gevoerde kredietbeleid en het economisch effect van de verstrekte kredieten.

#### 1. HET BELOOP DER MIDDELEN

Krachtens de Statuten werd het door de Lid-Staten geplaatste kapitaal op 1 miljard rekeneenheden bepaald. In dertig maanden, te rekenen van de inwerkingtreding van het Verdrag van Rome af, dat wil zeggen voor eind juni 1961, werd een kwart van dit bedrag, 250 miljoen gestort. Het geplaatste, niet-gestorte kapitaal ten bedrage van 750 miljoen rekeneenheden vormt de statutaire garantie voor de op de kapitaalmarkten uit te geven leningen.

In 1961 gaf de Bank haar eerste leningen uit. Bij de oprichting van de Bank zat de idee voor, dat zij het overgrote deel van de benodigde middelen op de kapitaalmarkten buiten de Gemeenschap zou opnemen. Twee zeer belangrijke factoren hebben de uitvoering van dit voornemen onmogelijk gemaakt. In de eerste plaats hebben sedert eind 1958-1959 verscheidene landen de externe convertibiliteit van hun munteenheid hersteld en een aanvang gemaakt met de afschaffing van deviezen-



beperkingen en controles op het kapitaalverkeer. In de tweede plaats was de wereld enige jaren later getuige van de onverwachte omslag van de Amerikaanse betalingsbalans, die in 1963 tot de invoering van een belasting op bepaalde vormen van kapitaaluitvoer heeft geleid. Deze « Interest Equalization Tax » had de bedoeling Amerikaanse ingezetenen te weerhouden van inschrijving op buitenlandse effecten.

Ondanks de weinig gunstige omstandigheden ten aanzien van het opnemen van middelen op lange termijn in Europa heeft de feitelijke ontwikkeling de Bank genoopt haar leningsbeleid in hoofdzaak af te stemmen op de in de markten van de Zes beschikbare besparingen. Het met de nodige omzichtigheid geformuleerde beleid werd ingegeven door de noodzaak zich geleidelijk als nieuwe institutionele emittent van eerste orde aan te dienen, waarbij de Bank zoveel mogelijk heeft getracht haar beroep op middelen aan te passen aan zowel de door de conjunctuur gestelde eisen als de betalingsbalanspositie van de afzonderlijke Lid-Staten en aan de verhoudingen op de verschillende kapitaalmarkten.

Op 31 december 1967 bedroeg het totaal van de direkt op de nationale kapitaalmarkten van de Gemeenschap uitgegeven leningen 372 miljoen rekeneenheden, of wel twee derde van de door de Bank opgenomen middelen op alle kapitaalmarkten tezamen. Alle landen hebben hiertoe bijgedragen : Italië tot 120 miljoen rekeneenheden, Frankrijk tot 93 miljoen, Duitsland tot 68 miljoen, Nederland tot 47 miljoen, België tot 43 miljoen en Luxemburg tot 1 miljoen. Italië neemt de eerste plaats in als kredietnemer (523 miljoen) en als kredietgever (120 miljoen) van de Bank. Hieruit blijkt dat enerzijds de welvarende gebieden van dit land bijdragen tot de financieringstransacties van de Bank en vooral tot de opheffing van de achtergebleven gebieden van de Mezzogiorno en van de Italiaanse eilanden.

Naast de mobilisering van besparingen op de nationale kapitaalmarkten van de Lid-Staten, heeft de ontwikkeling van de internationale kapitaalmarkt de Bank in de gelegenheid gesteld nog op andere wijze een beroep op voornamelijk Europese besparingen te doen, en wel door te New York en Luxemburg in dollars luidende obligaties uit te geven, waarop door niet-ingezetenen van de Verenigde Staten kan worden ingeschreven. Deze dollar-emissies beliepen 180 miljoen rekeneenheden en werden uitgegeven door internationale groeperingen samengesteld uit



Europese en Amerikaanse financiële instellingen. De plaatsing door deze instellingen heeft vormen van nauwe samenwerking tussen Amerikaanse investeringsbanken en Europese banken mogelijk gemaakt.

Tabel 1 — OBLIGATIELENINGEN VAN DE BANK

<i>Jaar</i>	<i>Aantal</i>	<i>Bedrag (miljoenen r.e.)</i>
1961	3	21,4
1962	2	32,3
1963	3	35,2
1964	5	66,8
1965	4	65,0
1966	6	138,5
1967	8	194,5
1961-1967	31	553,7

Tabel 1, die het beloop van de leningen der Bank samenvat, toont tenslotte aan, dat het beleid terzake, na de periode die gemoeid was met de uitwerking van administratieve- en belastingregelingen, een snelle groei heeft bevorderd; een groei die bijzonder duidelijk is geweest in de twee laatste jaren : 1966 en 1967. De Bank heeft dan ook de eerste tien jaren van haar bestaan benut om haar aanzien te vestigen en te vergroten en aldus een wezenlijke voorwaarde voor de ontplooiing van haar werkzaamheden geschapen.

## 2. ALGEMENE OPZET VAN HET KREDIETBELEID

Sedert haar oprichting heeft de Bank iets minder dan 200 kredieten tot een bedrag in de orde van grootte van 1 miljard rekeneenheden goedgekeurd, of wel een bedrag gelijk aan dat van het geplaatste kapitaal.

De ontwikkeling van de werkzaamheden in de tijd (tabel 2) wijst op een groeiende bedrijvigheid. Het totale jaarlijkse bedrag aan goedgekeurde kredieten in de eerste drie jaren heeft zich in de vier daarop volgende jaren verdubbeld; terwijl het bedrag van 1967 op zijn beurt bijna het dubbele was van dat in de jaren 1964-1965.

Tabel 2 — KREDIETVERLENING DOOR DE BANK

Tijdvak	Gemiddeld jaarlijks bedrag van goedgekeurde kredieten (in miljoenen r.e.)		
	gewoon	« Section Spéciale »	totaal
1959-1961	53,4	—	53,4
1962-1963	99,0	—	99,0
1964-1965	101,7	27,1	128,8
1966	118,7	13,5	132,2
1967	177,3	55,5	232,8

De tabellen 3 en 4 geven de verdeling van de kredieten ingedeeld naar drie criteria : aard der verleende kredieten; landen, waarin de projecten voorkomen waartoe de Bank kredieten heeft verstrekt; kredietverlening naar de sectoren van bedrijvigheid.

Wat de aard der kredieten betreft, is er een fundamentele scheiding te maken tussen gewone kredieten en speciale kredieten. Laatstgenoemde werden in 1963 door een besluit van de Raad van Gouverneurs mogelijk gemaakt, teneinde de Bank over een middel te doen beschikken om in het belang van de Gemeenschap haar tussenkomst te verlenen in die gevallen waarin de aard van de te financieren projecten of een verstoring van het betalingsbalansevenwicht in een geassocieerd land de verlening van geldelijke bijstand in de vorm van kredieten tegen gunstige voorwaarden, zoals een lage rentevoet, een lange looptijd en een lange periode van vrijstelling van aflossing, rechtvaardigen. De « Section Spéciale » vormt geen van de Bank losstaande juridische eenheid, maar de transacties die de Bank uit hoofde van de « Section Spéciale » verricht, worden uit afzonderlijke middelen gefinancierd en afzonderlijk van de andere transacties beheerd. De transacties worden dan ook uitgevoerd op grond van mandaten die de Bank door de Gemeenschap of door de Lid-Staten worden gegeven voor het uitsluitende risico van de lastgevers.

Het eerste geval waarin kredietverlening onder de « Section Spéciale » toepassing vond, was de financiering van bijstand aan Turkije, waarvoor de procedures op 1 december 1964 van kracht werden. De tweede categorie speciale transacties bestaat uit de krediettransacties tegen bijzondere voorwaarden, die op grond van een in februari 1964 door de Raad van



*Tabel 3 – KREDIETEN VAN DE BANK (1)*  
Verdeling naar kredietsoort en landen op 31 december 1967  
(Gewone en speciale transacties)

<i>Landen</i>	<i>Aantal projecten</i>	<i>Bedrag (in mln r.e.)</i>	<i>Percentage van het totaalbedrag</i>
<b>I. Gewone transacties</b>			
<i>Lid-Statens :</i>			
België	2	20,8	2
Duitsland	16	78,6	8
Frankrijk	20	138,4	14
Italië	98	523,6	53
Luxemburg	1	4,0	—
	137	765,6	77
<i>Geassocieerde landen :</i>			
Griekenland	15	68,9	8
Ivoorkust	1	1,0	—
Kameroen	4	8,3	1
Kongo-Brazzaville	1	9,0	1
Senegal	1	2,4	—
	22	89,6	10
Totaal	159	855,1	87
<b>II. Bijzondere transacties</b>			
Turkije	22	103,3	11
G.A.S.M. - L.G.O.Z. (2)	6	20,0	2
Totaal generaal	187	978,4	100

(1) Goedgekeurde kredieten onder aftrek van twee na goedkeuring ingetrokken kredieten, en voor wat betreft de bedragen, van het ingetrokken gedeelte van goedgekeurde leningen.

(2) Kredieten uit middelen van het E.O.F., waarover door de E.I.B. gunstig is geadviseerd en waarvoor de financieringsbeslissing door de Commissie der Europese Gemeenschappen is genomen.

Gouverneurs genomen besluit worden verricht uit de middelen van het Tweede Europese Ontwikkelingsfonds. Ten aanzien van de transacties ten behoeve van de Geassocieerde Afrikaanse Staten en Madagascar en de Overzeese Landen en Gebieden (1), verzorgt de Bank, tezamen met de Commissie der Europese Gemeenschappen, het vooronderzoek van het

(1) Dit betreft de achttien Staten-ondertekenaars van de Overeenkomst van Yaoundé, die 20 juli 1963 werd bekrachtigd en de dertien Landen en Gebieden Overzee die met de Europese Economische Gemeenschap zijn geassocieerd.

*Tabel 4 — KREDIETEN VAN DE BANK (1)*  
Verdeling per sector op 31 december 1967  
(Gewone en speciale transacties)

<i>Sector</i>	<i>Aantal projecten</i>	<i>Bedrag (in mln. r.e.)</i>	<i>Percentage van het totaalbedrag</i>
LANDBOUWONTGINNING	12	131,8	13
ENERGIE	18	149,3	15
VERVOER	21	273,7	28
waarvan :			
— Spoorwegen	8	113,2	
— Wegenbouw	11	139,3	
— Gaspijpleidingen	2	21,2	
HAVENINSTALLATIES	1	1,0	—
TELECOMMUNICATIES	3	40,1	4
INDUSTRIE	132	382,5	40
waarvan :			
— Mijnbouw en aardoliewinning	3	11,0	
— Metaalnijverheid	3	48,9	
— Non-ferro metalen	4	14,2	
— Bouwmaterialen	15	23,6	
— Glas en aardewerk	7	10,4	
— Papierpulp - papier	8	43,7	
— Machinebouw	28	66,4	
— Chemische industrie	28	121,1	
— Textiel en kledingindustrie	13	12,0	
— Voedingsmiddelenijverheid	17	27,1	
— Overige industrieën	6	4,1	
Totaal	187	978,4	100

(1) Zie noten tabel 3.

project en het beheer van het krediet op basis van de mandaten van de Gemeenschap.

Men dient wel te bedenken dat de Bank zowel in de Lid-Staten krachtens het Verdrag van Rome optreedt, als in de Geassocieerde Staten op grond van een voorafgaand, door de Raad van Gouverneurs genomen besluit ter toepassing van Artikel 18 der Statuten. Terzake van kredieten uit de gewone middelen werd dan ook op 10 december 1960 een eerste besluit genomen voor de tussenkomst van de Bank ten behoeve van Griekenland (het aanvankelijk voorziene bedrag van 50 miljoen dollar werd in juli 1966 op 125 miljoen gebracht), terwijl de Raad van Gouverneurs



in mei 1963 besloot de Bank te machtigen tot het verstrekken van normale kredieten uit haar eigen middelen in 18 Geassocieerde Afrikaanse Staten, Madagascar en de Landen en Gebieden Overzee. Hierbij werd aan het bedrag der totale kredietverlening een grens van 70 miljoen rekeneenheden gesteld.

Zoals uit tabel 3 blijkt betreft 87% van de activiteiten der Bank in de eerste tien jaren gewone transacties waarbij kredieten ten behoeve van de Lid-Staten duidelijk overwegen. Hierbij dient te worden bedacht dat de gunstige positie die de Lid-Staten in de statistische verdeling innemen, moet worden toegeschreven aan de omstandigheid dat de financieringen in de geassocieerde landen en de totstandkoming van de «Section Spéciale» van betrekkelijk jonge datum zijn. In 1967 vertegenwoordigde het bedrag der gewone transacties 76% van alle transacties tezamen, waarvan het grootste deel ten behoeve van de Lid-Staten.

Uit tabel 3 blijkt tevens de overwegende plaats die Italië in het totaal der door de Bank verstrekte kredieten inneemt. Het aandeel van dit land bedraagt meer dan de helft van de totale kredietverlening en is respectievelijk vier- en zevenmaal hoger dan het gedeelte dat de op Italië volgende landen, te weten Frankrijk en Duitsland, voor zich opeisten. Deze verhouding vormt tegelijkertijd de afspiegeling van hetgeen in het als bijlage aan het Verdrag toegevoegde Protocol betreffende Italië werd bepaald, en van de stand van zaken ten aanzien van de regionale ontwikkeling in de Gemeenschap. Het ontbreken van kredieten voor projecten in Nederland is voornamelijk een gevolg van de betrekkelijk lage rentestand die tot voor kort in dit land gold.

Uit tabel 4 blijkt een zeker evenwicht in de kredietverlening ten behoeve van infrastructurele projecten (landbouwverbetering en -ontginning, energie, vervoer, telecommunicatie) enerzijds en de voor industriële projecten verstrekte kredieten anderzijds. Deze verdeling doet tevens de oorspronkelijke opzet uitkomen die aan de bedrijvigheid der Bank krachtens haar Statuten ten grondslag ligt en die het haar mogelijk maakt deze beide zeer verschillende typen van projecten te financieren. Wanneer men vervolgens de uitsplitsing der kredieten naar bedrijfstak beschouwt, valt een licht overwicht van de chemische industrie, de machinebouw en de metaalnijverheid, waar te nemen. Deze bedrijfstakken die over het algemeen vrij hoge bedragen per krediet vergen, ontvingen twee derde van de ten behoeve van industriële projecten verstrekte middelen.



### **De kredietverlening in de Lid-Staten.**

Van 1958 tot 1967 heeft de Bank haar inspanningen voornamelijk gericht op de financiering van de regionale ontwikkeling. Een richtlijn van de Raad van Gouverneurs van december 1958 nodigde de Bank uit « een aanzienlijk gedeelte van haar middelen in te zetten voor de financiering van projecten die naar hun aard tot de verheffing van minder ontwikkelde gebieden zouden kunnen bijdragen, welke verheffing voortaan een van de voornaamste doelstellingen van de Europese Economische Gemeenschap zal vertegenwoordigen ». De activiteiten hebben in hoofdzaak de vorm aangenomen van kredieten voor de totstandkoming of verbetering van infrastructurele voorzieningen en kredietverlening aan industriële projecten, gelegen in de minder ontwikkelde gebieden van de Gemeenschap. Tevens richtten de activiteiten zich op bepaalde in moeilijkheden verkerende streken en op de financiering terzake van de omschakeling van bestaande bedrijven door modernisering of door het scheppen van nieuwe bedrijvigheid. Naast deze bemoeiingen – waarin voorzien in de paragrafen a) en b) van Artikel 130 van het Verdrag – heeft de Bank ook haar tussenkomst verleend bij de financiering van projecten die van gemeenschappelijk belang voor verscheidene Lid-Staten (Artikel 130 c) zijn. Het betreft hier kredietverlening ten behoeve van infrastructurele projecten, die de samenvoeging van markten kunnen bevorderen, en van projecten die door industriële vervlechting, de Europese integratie kunnen bevorderen.

### *De regionale ontwikkeling (van minder ontwikkelde gebieden).*

De bijdrage van de Bank tot de regionale ontwikkeling wordt gekenmerkt door de concentratie van haar tussenkomsten in Zuid-Italië en op de Italiaanse eilanden. Deze gebieden, die een belangrijk lager inkomen per inwoner dan het gemiddelde inkomen in de Gemeenschap, een duidelijk hogere emigratiepercentage en een vooral in de nijverheid betrekkelijk beperkte werkgelegenheid gemeen hebben, hebben meer dan de helft van de door de Bank in de Lid-Staten verleende kredieten toegewezen gekregen. Het hiermee gemoeide bedrag beliep in de eerste tien jaren 400 miljoen rekeneenheden.

Terzake van de infrastructuur hadden de gefinancierde projecten betrekking op verbetering van de energiecapaciteit (7 financieringen van



krachtcentrales), op het verzekeren van betere Noord-Zuid-verbindingen, zowel per spoor (2 kredieten) als via autowegen (Messina-Catana), en op verbeterde telecommunicatie (Sardinië, Sicilië en Calabrië). Tenslotte waren er de bevoeiingsprojecten (Metaponto in Basilicata en Ogliastro in Sicilië), die een grondige wijziging van de landbouwtechniek mogelijk hebben gemaakt. De industriële projecten worden overwegend aangetroffen op Sicilië, in Campanië, Apulië en op Sardinië, gebieden die wat het inkomen per inwoner betreft, respectievelijk de 13de, 14de, 15de en 17de plaats onder de 20 Italiaanse bestuurs-districten innemen. Verscheidene kredieten werden verstrekt ten behoeve van projecten in Latina, Le Marche en de Abruzzes ten einde deze streken die van een buitensporig grote emigratie naar het Noorden hebben te lijden, te helpen.

Door haar voortdurende en samenhangende bemoeiingen in Italië heeft de Bank ongetwijfeld haar aandeel geleverd tot het naderbijbrengen van de – nog gedeeltelijke en geleidelijke – oplossing van de vraagstukken van de regionale ontwikkeling in dit land. Belangrijke infrastructurele werken kwamen tot stand of werden uitgebreid; op bepaalde plaatsen verrezen dynamische industriecomplexen, terwijl elders de eerste grondslagen voor een samenstel van middelgrote industriële ondernemingen werden gelegd. De invloed hiervan op de werkgelegenheid, de toegevoegde waarde per gebied en zelfs op de (regionale of nationale) betalingsbalans, is van niet te verwaarlozen betekenis geweest <sup>(1)</sup>. De geleverde inspanningen hebben het emigratiecijfer hier en daar tot betere proporties teruggebracht en bijgedragen tot de verhoging van de levensstandaard.

In Frankrijk hebben de regionale ontwikkelingsactiviteiten van de Bank betrekking gehad op infrastructurele projecten en in mindere mate op industriële projecten. Zij worden gevonden in het gebied van de Neder-Rhône-Languedoc, in Bretagne, midden-Provence, Neder-Normandië en in het Zuid-Westen, alle gebieden waar het inkomen minder hoog is dan het gemiddelde in de Gemeenschap en waarvan sommige belangrijke landbouwstreken zijn, ondanks de uittocht van de plattelandsbevolking, die te wijten is aan de door Parijs uitgeoefende aantrekkingskracht. De Bank heeft bij haar bemoeiingen rekening gehouden met de noodzaak om de Franse landbouw te moderniseren en de verbindingen in de provincies

---

(1) Ter illustratie moge de volgende paragraaf van dit hoofdstuk dienen.



naar de stedelijke centra te verbeteren; hieraan parallel liep het streven van de Bank bij te dragen tot het terugbrengen van achterstand in de kapitaalgoederenvoorziening, bijvoorbeeld telefoonaansluitingen en electrificatie van het platteland. Op het vlak van de industrie waren de tussenkomsten van de Bank ten behoeve van de minderontwikkelde gebieden slechts van bijkomstige aard : een complex van chemische nijverheid in Aquitanië, een kleine metaalfabriek te Bretagne.

In België verstrekke de Bank één krediet ten behoeve van een industrieel initiatief ter bevordering van de ontplooiing van de minder ontwikkelde gebieden.

In de Bondsrepubliek Duitsland heeft de Bank met betrekking tot de minder ontwikkelde gebieden een infrastructureel project in het Noorden van Neder-Saksen en verscheidene industriële projecten in Sleeswijk-Holstein, Neder-Saksen, Beieren en Rijnland-Palts gefinancierd. Het beleid van de Bank bestaat – evenals dit het geval is ten aanzien van projecten in Latina en sommige streken van Frankrijk – uit een onderzoek niet naar de stand van de totale ontwikkeling van het gebied, maar naar de toestand van een bepaalde streek, waar zich bijzondere ontwikkelingsproblemen voordoen. De Bank heeft bovendien haar tussenkomst verleend bij de financiering van projecten in West-Berlijn. Een aanvulling van 1 april 1960 op de Algemene Richtlijnen ten aanzien van de kredietverlening, door de Raad van Gouverneurs in 1958 opgesteld, maakte dit optreden van de Bank mogelijk (1).

### *Industriële omschakelingen.*

Er zijn twee belangrijke redenen aan te wijzen, waarom de financiële transacties van de Bank – als voorzien in de Richtlijnen van de Raad van Gouverneurs van december 1958 – op het gebied van de sectorsgewijze omschakelingen in de loop van de eerste tien jaren betrekkelijk gering zijn gebleven. Enerzijds beschikten twee belangrijke bedrijfstakken, te weten de staalnijverheid en de steenkolenindustrie over eigen institutionele

---

(1) Het Verdrag van Rome bevat als bijlage een gemeenschappelijke verklaring, waarin de zes Lid-Staten – « gezien de bijzondere positie van Berlijn en de noodzaak het de steun der vrije wereld te geven, verlangende hun solidariteit met de bevolking van Berlijn » te bevestigen, verklaren dat « binnen de Gemeenschap hun goede diensten zullen verlenen, opdat alle noodzakelijke maatregelen worden genomen om de economische en sociale positie van Berlijn te verbeteren, zijn ontwikkeling te begunstigen en zijn economische stabiliteit te verzekeren ».



organen. Toch heeft de Bank in samenwerking met de Hoge Autoriteit van de E.G.K.S. enige financieringstransacties uitgevoerd : het betreft onder meer een werkverschaffingsproject voor enige honderden werkloosgeworden arbeiders, terwijl andere initiatieven (met name de Frans-Duitse projecten in Lotharingen en het Saarland) betrekking hebben op zowel de omschakeling in engere zin als de financiering van de reorganisatie van ondernemingen ten einde deze op Europees peil te brengen. Anderzijds is de Bank er zich van bewust geweest, dat de structurele moeilijkheden die bepaalde bedrijfstakken in de Zes mogelijkervijze ondervonden, slechts bij uitzondering aan de openstelling der grenzen geweten moesten worden; het merendeel der bedrijfstakken heeft sedert 1958 trouwens een algemene groei gekend; dit lijkt er op te wijzen dat de moeilijkheden die zich in bepaalde sectoren voordeden tot nu toe althans, voortvloeien uit het algemene probleem dat gelegen is in de noodzaak om tot een betere aanpassing aan de toenemende eisen van de wereldmarkt en aan de nieuwe technologie te komen.

Vooraf in de scheepsbouw zijn de bemoeiingen van de Bank ten behoeve van omschakelingsprocessen van belang geweest. Het doel was bij te dragen tot de sanering van de ondernemingen, hetzij door het scheppen van nieuwe bedrijvigheid (de projecten van de Costruzioni Metalliche Finsider en de Société de Mécanique de Précision de l'Atlantique), hetzij door bevordering van specialisatie van de werven (bouw van schepen met grote tonnenmaat) en modernisering van materieel en technische installaties (de projecten van AG Weser en Monfalcone).

De Bank heeft eveneens deelgenomen in de omschakeling van de Siciliaanse zwavelindustrie door de verlening van krediet voor een op Sicilië gelegen project (Siciliana Acido Sali Fosforico S.p.A.).

*De integratie van de volkshuishoudingen der Lid-Statén en de vervlechting van het bedrijfsleven.*

Ten aanzien van de grote verkeersnetten heeft de Bank – zich daarbij richtend naar communautaire belangen – haar medewerking verleend bij de financiering van verscheidene autowegen en spoorlijnen, die de Lid-Statén onderling moeten verbinden. Deze hulp geschiedde tot vrij hoge bedragen per krediet om aldus de werken te kunnen bespoedigen. Op dit gebied kunnen o.a. de Brennerautoweg en de weg door het Aostadal, de



autowegen Brussel-Parijs, Roquebrune-Menton en de « Autostrada dei Fiori » worden genoemd; alsmede de spoorlijnen Genua-Modana, Modana-Chambéry, Bolzano-Brenner en de Noord-Zuidverbinding in de Bondsrepubliek Duitsland.

De Bank heeft voorts van haar belangstelling in de ontwikkeling van nieuwe vervoersmogelijkheden blijk gegeven, getuige de laatstelijk verleende kredieten voor pijpleidingen voor aardgas (projecten : Gaz de France en Energieversorgung Weser-Ems AG).

De overige projecten die het gemeenschappelijk belang van verscheidene Lid-Statens dienen, behoren tot verschillende categorieën. Een van de eerste door de Bank gefinancierde projecten was de bouw van een hydro-electrische pompcentrale te Vianden (Luxemburg) ten behoeve van het hoogspanningsnet tussen het Groothertogdom Luxemburg, de Bondsrepubliek en Frankrijk. Van Europees standpunt uit bezien, betekent een dergelijk initiatief een beter gebruik van hulpbronnen in een multinationaal kader. Een ander soort projecten beoogt hetzelfde doel door middel van de totstandbrenging van een financiële, commerciële of technische vervlechting tussen verscheidene Staten. Aan bepaalde projecten, mede gefinancierd door de Bank, lagen financiële en handelsovereenkomsten van een multinationaal karakter ten grondslag. Dit was in concreto het geval bij de Alfa Romeo-projecten waarbij de basis werd gelegd voor een groeiende technische samenwerking tussen dit Italiaanse bedrijf en het Staatsbedrijf Renault. Hetzelfde geldt voor het project PBU (Progil-Bayer-Ugine) waarbij een begin van samenwerking tussen verscheidene grote Europese bedrijven werd gemaakt.

De Bank is mettertijd dit streven tot aaneensluiting en vervlechting in toenemende mate gaan steunen. In 1967 heeft de Raad van Bewind aan vier van dergelijke transacties zijn goedkeuring gehecht. Ten aanzien van één er van, het project Hoesch, heeft de medewerking van de Bank geleid tot de totstandkoming van een duurzame samenwerking tussen twee belangrijke metaalbedrijven, waarvan het ene in Nederland en het andere in Duitsland is gelegen. De samenwerking zal betrekking hebben op bedrijfsplanning op lange termijn en het op elkaar afstemmen van het investeringsbeleid, de productie, de bedrijfsvoering en het wetenschappelijk onderzoek. Het project PEC-Rijn (ammoniak en kunstmest) betreft de vestiging van een industrie-complex door een groot Frans en een groot



Duits bedrijf. Het zal door een gemeenschappelijke dochteronderneming worden beheerd, waarbinnen zich de uitwisseling van technische en commerciële belangen tussen de beide grote moedermaatschappijen zal kunnen ontwikkelen. De twee projecten Saarlör (ammoniak en uraeum) voorzien in een reeks elkaar aanvullende investeringen die in het bijzonder de steenkolenmijnen van het Lotharingse bekken en van het Saarland betreffen. Men wil hiermede nieuwe werkgelegenheid scheppen voor de door het structurele verval van hun traditionele beroep getroffen mijnwerkers, terwijl tevens een nieuwe industriële basis in de driehoek Saarland-Luxemburg-Lotharingen wordt gelegd.

Deze en soortgelijke projecten laten zich vatten in een Europees perspectief van onderlinge afhankelijkheid en samenwerking in het technische en financiële vlak; zij beogen tegelijkertijd de productiviteit te verhogen door een optimale bedrijfsomvang. De Bank is er eveneens veel aan gelegen bepaalde initiatieven te steunen die – in eenzelfde geest – de vernieuwing van de industriële opbouw bevorderen, onder meer door nieuwe technologische uitvindingen spoedig ingang te doen vinden. Een eerste initiatief in deze zin is de verlening van een krediet aan een maatschappij die door de Raad van Ministers van Euratom van het predicaat «gemeenschapsbedrijf» werd voorzien. Het betreft een project tot de bouw van een atoomcentrale te Darme (Landkreis Lingen) in Duitsland.

De bemoeiingen van de Bank in de Lid-Staten hebben enkele grote lijnen gevolgd :

- algemene steun aan de regionale ontwikkeling, in het bijzonder in Zuid-Italië;
- gerichte activiteiten terzake van industriële omschakelingen;
- inspanningen die de versnelde uitvoering van belangrijke Europese infrastructurele werken beogen;
- steunverlening aan grootscheeps opgezette initiatieven die tot de aansluiting van Europese bedrijven kunnen leiden en tot de totstandkoming van een netwerk van bijzonder dynamische industrieën.

#### **De kredietverlening in de geassocieerde landen.**

De geografische uitbreiding van de werkzaamheden der Bank is niet zonder moeilijkheden verlopen. Vertoonden de werkzaamheden van de Bank in de Lid-Staten een tamelijk homogeen beeld, de financieringen in



de geassocieerde staten blijken niet te kunnen worden teruggebracht tot één grondpatroon, hetgeen een aantal gevolgen heeft ten aanzien van de middelen en de modaliteiten van de kredietverlening. De verscheidenheid van omstandigheden komt dan ook tot uiting in de associatieverdragen die onder andere rekening houden met het ontwikkelingspeil van de economie en de positie van de betalingsbalans der onderscheidene geassocieerde landen.

In het geval van Griekenland heeft de Bank transacties uitgevoerd op last van de Lid-Staten en met hun garantie, maar uit eigen middelen. Voor Turkije werden de kredieten door de Bank verleend uit de middelen van de Lid-Staten in het kader van de «Section Spéciale»; de leningsvoorwaarden – in het bijzonder de rentevoet – worden speciaal aangepast aan de betalingspositie van dat land. Voor de Geassocieerde Afrikaanse Staten en Madagascar (G.A.S.M.) en de Landen en Gebieden Overzee verleent de Bank haar tussenkomst uit eigen middelen tot een bedrag van 70 miljoen rekeneenheden; voor zover het de normale kredietverstrekking betreft; bij het vooronderzoek en het beheer van kredieten verstrekt uit de middelen van het tweede Europese ontwikkelingsfonds, verleent de Bank eveneens haar medewerking. Transacties uit dezen hoofde vallen onder de «Section Spéciale», waarmee een bedrag van 50 miljoen rekeneenheden is gemoeid (1).

De activiteiten van de Bank in de geassocieerde landen hangen ten nauwste samen met de algemene opzet en de bepalingen, als in de onderscheiden verdragen vastgelegd. De infrastructuur neemt in de financieringen een belangrijke plaats in, meer dan twee derde; het gaat hier met name om grootscheepse landbouwontginningsprojecten, energie- en in mindere mate vervoersprojecten.

De industriefinanciering heeft de Bank voor moeilijke problemen geplaatst. Hoewel hierbij een duidelijk onderscheid dient te worden gemaakt tussen enerzijds Griekenland en Turkije, die beide reeds over een zekere gevestigde industrie beschikken en de Afrikaanse Staten en Madagascar anderzijds die voor het merendeel in de eerste industrialisatiefase verkeren, vallen toch bepaalde gemeenschappelijke kenmerken bij de industriële

---

(1) In de Jaarverslagen van 1963 (blz. 64 en 65) en van 1964 (blz. 50 en vlg.) is een algemene beschrijving gegeven van de wijze waarop de bijstand van de Bank in de Afrikaanse Staten, Madagascar en de Landen en Gebieden Overzee en Turkije is geregeld.



kredietverlening op. Over het algemeen lijkt het gamma van industriële projecten in deze landen onvolledig en gekenmerkt door projecten van zeer grote opzet : ontginning van minerale bodemrijksdommen, petrochemische en staalcomplexen en daarmee in regelrechte tegenstelling projecten van uitermate bescheiden omvang ten behoeve van de reeds gevestigde nijverheid. Tussen deze beide categorieën in – een terrein waar men in de geïndustrialiseerde landen de kapitaalgoederen-industrie, en productie-eenheden voor de vervaardiging van halffabrikaten en eindproducten op grote schaal vindt – blijken de eerste of de tussenfase van de industrialisatie slechts betrekkelijk weinig investeringsmogelijkheden te bieden.

De Bank heeft zich ingespannen steun te verlenen ten behoeve van de hiervoor geschetste reeks van mogelijkheden. Voor grote projecten heeft zij kredieten verstrekt terzake van een grote fabriek voor aluinaarde en aluminium in Griekenland (de totale investering wordt op 133 miljoen rekeneenheden geraamd) terzake van een project voor de ontginning van potas in Kongo (raming van de totale investering : 82 miljoen rekeneenheden), en terzake van de papierfabricage in Turkije (de totale investeringen voor twee projecten worden op meer dan 50 miljoen rekeneenheden gesteld). Bij deze vier projecten was de voornaamste doelstelling het exploiteren van natuurlijke hulpbronnen en de verbetering van de betalingsbalans.

Bij projecten van middelgrote omvang heeft de Bank haar tussenkomst verleend bij de financiering van suikerraffinaderijen, cement- en kunstmestfabrieken, textielbedrijven van middelgrote omvang, bandenfabrieken, enz. De projecten – variërend van enkele miljoenen tot ongeveer vijftien miljoen – zijn over het algemeen bedoeld om de eerste behoeften in met name de landbouw, de bouwnijverheid en aan verbruiksgoederen te dekken.

Tenslotte heeft de Bank haar financiële bijstand gegeven voor een veelheid van minder belangrijke projecten, waarvan verschillende ten behoeve van traditionele bedrijfstakken (voedingsmiddelenindustrie, bouwmaterialenindustrie en kleine chemische industrie). Voor de projecten van deze soort heeft de Bank zich beijverd de wijze van financiering te vereenvoudigen. Zij heeft daartoe overeenkomsten – in de vorm van raamcontracten – tot samenwerking afgesloten (of zoals in het geval van Griekenland, in onderhandeling) met daartoe bij uitstek bevoegde instellingen, zoals ontwikkelingsbanken.



### *Griekenland.*

Eind 1967 had de Bank 15 kredieten, tot een bedrag van 68,9 miljoen rekeneenheden goedgekeurd. Krachtens Protocol 19 van het Associatieverdrag konden de krediettransacties van de Bank tot 125 miljoen rekeneenheden oplopen over een periode van vijf jaar, eindigende begin oktober 1967. Aangezien het Financieel Protocol op 31 oktober 1967 verviel, heeft de Bank haar activiteiten in Griekenland voorlopig gestaakt.

In de termen van bovengenoemd protocol moeten twee derde van de voorziene activiteiten betrekking hebben op infrastructurele projecten, die voor een rente-subsidie in aanmerking konden komen. Dit voorschrift is inderdaad in acht genomen. Gegeven de gebrekkigheid van het wegennet heeft de Bank voorrang gegeven aan deze sector, waarvoor vier financieringstransacties werden goedgekeurd ten behoeve van het Nationale Wegenfonds. Voor bevoeiingswerken werden drie kredieten verleend (vlakte van Saloniki, Karditsa en Pinios) en in de energiesector een ten behoeve van het openbare electriciteitsbedrijf. Voor de verwerkende industrie werden zeven kredieten tot een bedrag van 16 miljoen rekeneenheden goedgekeurd.

### *Turkije.*

Eind 1967 had de Bank 22 leningen tot een bedrag van 103,3 miljoen rekeneenheden voor in Turkije gelegen projecten verleend.

Drie kwart (van het bedrag) van deze kredieten betreft infrastructurele projecten, vooral in de energiesector, waaronder een project van zeer grote omvang (het project Keban, dat de bouw van een stuwdam, een electriciteitscentrale en een hoogspanningsnet over grote afstand omvat), voorts twee andere projecten van bescheidener opzet : Gökçekaya en Kovada. Op het gebied van bevoeiing heeft de Bank deelgenomen in de financiering van het Gediz-project.

Waar het industriële projecten betreft, heeft de Bank aanzienlijke steun verleend in de papierindustrie. De gefinancierde projecten (SEKA-Çaycuma en SEKA-Dalaman) zijn inderdaad van bijzonder groot belang voor de betalingsbalans en kunnen bijdragen tot een betere benutting van de Turkse houtrijkdommen. In de sector van de halffabrikaten heeft de Bank deelgenomen in de financiering van de cement- en kunstmestindustrie.



De bedragen gestoken in andere vormen van industriële bedrijvigheid, waren minder groot. Het gaat hier om een veelheid van projecten, onder meer in de machinebouw (buizen en draad), de textielnijverheid (katoen en kunstvezels), de bandenindustrie, fabrieken voor de vervaardiging van vesterglas en huishoudelijke artikelen. De kredieten aan de particuliere sector worden verleend door tussenkomst van de Industriële Ontwikkelingsbank volgens een originele procedure, dankzij welke door de uiteindelijke kredietnemer andere kredietvoorwaarden kunnen worden toegepast, dan voor de Turkse Staat. Voor deze laatste gelden soepeler kredietvoorwaarden, waarbij rekening wordt gehouden met de bijzondere positie van de betalingsbalans van het land.

Hoewel de Bank zich open heeft gesteld voor iedere tussenkomst, waar ook op het Turkse grondgebied gelegen, zijn haar activiteiten in de industriële sector toch voornamelijk samengetrokken in de streek Istanboel-Marmara, waar een hoger industrialisatiepeil werd bereikt en waar derhalve gunstiger mogelijkheden voor de ontplooiing van industriële activiteiten liggen.

#### *De Geassocieerde Afrikaanse Staten en Madagascar en de Geassocieerde Landen en Gebieden Overzee.*

De activiteiten van de Bank ten behoeve van de Geassocieerde Afrikaanse Staten en Madagascar en de Geassocieerde Landen en Gebieden Overzee moeten worden gezien in het perspectief van het geheel van financieringsprogramma's als bepaald in de associatieverdragen die voor de periode 1964-1969 voorzien in een gezamenlijke communautaire financiering van 800 miljoen rekeneenheden waarvan 70 miljoen uit hoofde van de normale kredietverlening van de Bank.

Uit dezen hoofde had eind 1967 goedkeuring van zeven kredieten tot een bedrag van 21 miljoen rekeneenheden plaatsgevonden : een energieproject (Enelcam), een gemengd project voor zowel landbouwontginning als industrie-ontwikkeling (Société Sucrière du Cameroun) in Kameroen, een mijnbouwproject in Kongo-Brazzaville (Compagnie des Potasses du Congo) en vier industriële projecten in Ivoorkust, Senegal en Kameroen (fabriek voor het conditioneren van bananen, voor kunstmest, aluminium en textiel).



De bemoeiingen van de Bank hebben zich tot dusverre geconcentreerd op enkele landen, zoals Kameroen, Senegal en Ivoorkust, waarbij men rekening heeft gehouden met zowel de omvang van de uit hoofde van giften beschikbare middelen als de financiële draagkracht van die landen. De Bank kan ook in andere landen haar hulp verlenen, indien het project mogelijkheden opent tot een aanzienlijke verbetering van de betalingsbalans, zoals onder meer blijkt uit het in Kongo-Brazzaville gefinancierde project.

Ondanks het geringe aantal interventies zijn de kredieten van de Bank in bepaalde gevallen van vrij grote betekenis voor Afrika geweest. De kosten van de vier projecten in Kameroen vertegenwoordigen een kwart van de in het vijfjarenplan 1966-1971 voorziene industriële investeringen (hieronder begrepen de energie- en mijnbouwsector) en bij verwezenlijking zullen zij moeten resulteren in een vergroting van de toegevoegde waarde van de industriële sector van Kameroen van circa 15%. In het geval van de potaswinning in Kongo-Brazzaville, zal het effect gelijk zijn aan een vergroting van de totale ontvangsten op de lopende rekening van de betalingsbalans gedurende de laatste jaren van meer dan 10%.

### 3. HET ECONOMISCHE EFFECT VAN DE VERLEENDE KREDIETEN

Bij het verlenen van haar financiële steun aan industriële en infrastructurale projecten, streeft de Bank ernaar haar activiteiten dienstbaar te maken aan de grote algemene opzet, zoals hiervoor uiteengezet; de kredietverlening van de Bank oefent echter ook een directe en plaatselijke economische invloed uit.

Zowel op praktische als methodologische gronden zou het moeilijk vallen het totale economische effect van alle kredieten van de Bank te schatten. Bovendien zou een dergelijke stap buiten het aan de Bank toegewezen werkterrein voeren, dat uit een macro-economisch oogpunt bezien van beperkte omvang is; het Verdrag en de Statuten benadrukken immers het aanvullende en selectieve karakter, dat de kredietverlening moet dragen. Bovendien is de verstreken periode te kort om zich een gedegen oordeel te kunnen vormen over de ontplooiing van de bedrijven die de kredieten ontvingen.



Het lijkt dan ook juist de economische resultaten van de kredietverlening binnen het beperkte regionale bestek te waarderen. Men kan dan constateren dat het werk van de Bank daar een bepaalde betekenis heeft verkregen waar concentratie van kredieten heeft plaatsgevonden. Sedert het begin van haar werkzaamheden tot 1966 heeft de Bank een vijfde gedeelte van de kredieten verleend, die gedurende deze periode door de CIS op Sardinië werden verstrekt, een vijftiende deel van de kredieten, verschaft door de IRFIS op Sicilië en een twaalfde gedeelte van de door ISVEIMER in de continentale Mezzogiorno verstrekte kredieten. Voor Zuid-Italië en de Eilanden als geheel is voor de acht jaren 1959-1966 de verhouding 10% van de door de gespecialiseerde instellingen verleende kredieten. De financiële bijstand van de Bank aan de geassocieerde gebieden kan eveneens een belangrijke aanvullende rol spelen. De volledige benutting van de beschikbare kredieten als voorzien in de associatieverdragen zou overeenkomen met jaarlijks uit te betalen bedragen in de orde van grootte van 10% van de jaarlijkse invoer van overheidskapitaal in Turkije, van 20% voor zover het Griekenland betreft en 5% voor de G.A.S.M., waarbij dan tevens rekening is gehouden met de tegen speciale voorwaarden verstrekte kredieten uit de middelen van het tweede Europese Ontwikkelingsfonds.

De noodzaak het effect van de kredieten op de economie te beoordelen op regionale schaal, leidt tot de vraag wat de ervaring van de Bank in een concreet geval is geweest en wel de ervaring die de Bank heeft opgedaan in een gebied van het bestuursdistrict Campanië.

De bestudeerde streek wordt gevormd door de Zuid-Westelijke kuststrook van Campanië. Campanië bestaat uit vijf provincies: Napels, Caserta, Salerno, Benevento en Avellina. De streek waarover het onderzoek zich uitstrekt omvat de eerstgenoemde provincie (zonder de stad Napels) en het grootste deel van de provincies Caserta en Salerno, een gebied dat een gezamenlijke oppervlakte van 2.900 km<sup>2</sup> bestrijkt en een bevolking van 3,5 miljoen inwoners telt.

Het economische probleem van dit gebied heeft, naast bepaalde aspecten die voor de gehele Mezzogiorno gelden, enige zeer specifiek kenmerken. De werkgelegenheid is onvoldoende, de werkloosheid (5 tot 6% van de beroepsbevolking in 1967) en de onderbezetting zijn met name in de landbouw, de ambachtelijke sector en in de dienstverlenende bedrijven hoog, terwijl het gemiddelde inkomen beneden dat in het Noorden en het



midden van het land ligt (1). De economie wordt in sterke mate beïnvloed door twee factoren, te weten de economische rol die Napels vervult – een zeer dicht bevolkte stad met vele takken van ambachtelijke nijverheid (2) – en de geografische gesteldheid; van de kust naar het binnenland gaande kunnen drie onderling vrij verschillende streken worden onderscheiden.

De rode draad die door de economische programma's voor deze streek loopt, is een versnelde economische ontwikkeling van een activeringszone (gelegen buiten de stad Napels en zich uitstrekkende van Caserta tot Salerno) te bewerken. Deze «buffer-zone» heeft een tweeledige taak: enerzijds de druk van de urbanisatie van de stad Napels te verlichten en anderzijds de stroom van hen die wegtrekken uit de in het binnenland gelegen streken op te vangen. Bepaalde bemoedigende resultaten zijn reeds geboekt. Terwijl van 1951 tot 1961 de bevolking van de provincie Napels sterk is toegenomen, is het groeipercentage sedertdien duidelijk teruggelopen, terwijl zich juist een tegengestelde ontwikkeling in de provincies Salerno en Caserta heeft voorgedaan. Bovendien is de netto-emigratie naar het buitenland voor Campanië als geheel, die in 1961 een maximum van 31.000 personen bereikte, daarna gedaald tot slechts 10.000 personen in 1965. Tenslotte is het groeipercentage van de door fabrieks nijverheid toegevoegde waarde in Campanië in de laatste jaren vrij groot geweest.

Van 1958 tot 1967 heeft de Bank tot de financiering van twee infrastructurale energieprojecten bijgedragen en tot negentien industriële projecten in de onderhavige streek (zie tabel 5). Het bedrag van de voor deze investeringen verstrekte kredieten beloopt 73,2 miljoen rekeneenheden; de totale kosten, gemoeid met deze investeringen, worden op ongeveer 340 miljoen rekeneenheden geraamd. In tien jaar tijds heeft de Bank derhalve een aandeel geleverd in investeringen, die neerkomen op nagenoeg 100 rekeneenheden per inwoner van dit gebied. 14% van de financiële tussenkomsten van de Bank in Italië gingen naar deze streek en ongeveer 8% van de hulp werd gefinancierd uit de gewone middelen van de Bank.

---

(1) In 1966 was het gemiddelde inkomen per inwoner van de provincie Napels 84%, van de provincie Salerno 63% en van de provincie Casserta 56% van het gemiddelde voor geheel Italië.

(2) De stad Napels had in 1966 een bevolking van 1,3 miljoen. De bevolkingsdichtheid van de kuststreek ligt boven 1.000 inwoners per km<sup>2</sup>. In Napels is de bevolking werkzaam in de industrie, 145 personen per km<sup>2</sup> tegen 66 personen voor geheel Italië, waaruit de aanwezigheid van talrijke kleine ambachtsslieden in die stad blijkt.



Afgezien van de twee infrastructurele energieprojecten (de bouw van twee centrales waarvan één een capaciteit van 300 MW heeft en de andere van 103 MW, die tezamen na voltooiing ongeveer twee derde van het totale stroomgebruik van Campanië zullen kunnen dekken) kunnen de negentien projecten die met financiële steun van de Bank werden ondernomen, per sector als volgt worden ingedeeld :

	<i>Aantal</i>	<i>Geraamde kosten van de investering (in mln. r.e.)</i>	<i>Krediet van de E.I.B. (in mln. r.e.)</i>
— Machinebouw	8	45,3	14,9
— Basisindustrie (1)	5	203,0	31,7
(zonder metaalnijverheid)	4	24,8	7,7
— Overige nijverheid (voedings- middelenindustrie, bouwmate- rialen (zonder cement), enz.)	6	17,6	5,6
Totaal	19	265,9	52,2
(zonder metaalnijverheid)	18	87,7	28,2

(1) Metaalnijverheid, glas-, papierindustrie, chemische halffabrikaten, cement.

Bij haar bemoeiingen in de onderhavige streek heeft de Bank zich speciaal ingespannen om de machinebouw te bevorderen; één enkele tussenkomst, evenwel tot een aanzienlijk bedrag, betrof de metaalindustrie. De Bank heeft haar activiteiten afgerond met steunverlening aan enkele basisindustrieën en enige andere vormen van industriële bedrijvigheid.

De gegeven indeling is de schematische weergave van de twee terreinen waarnaar de voornaamste zorg van de Bank bij voortduring uitgaat. In de eerste plaats beijvert de Bank zich de traditionele bedrijvigheid te bevorderen in het gebied waar de scheepsbouw, de bouwnijverheid en de voedingsmiddelenindustrie van oudsher een belangrijke rol hebben gespeeld. Onder deze financieringen die de bouw of uitbreiding van bedrijfseenheden van kleine of middelgrote omvang (een fabriek voor het drogen van fruit en groenten, cement-, aardewerk- en glasfabrieken) beogen, neemt de financiële steunverlening tot het Italsider-project te Bagnoli één van deze gedachtengang afwijkende plaats in. De vestiging te Bagnoli is een van de grootste werkgeefsters van het gebied (5.400 tewerkgestelden). Het doel van het project was uitbreiding en rationalisatie van de capaciteit;



met dit doel werden de oude Thomas- en Martin-installaties vervangen door een LD-staalfabriek.

Verder heeft de Bank met haar kredietverlening de totstandkoming of vergroting van enige fabrieken ter vervaardiging van betrekkelijk gecompliceerde technische apparatuur : meet- en regulatie-apparaten, thermostaten, kantoormachines bewerkt. Tegelijkertijd heeft zij in dezelfde bedrijfstak haar tussenkomst verleend ten behoeve van vestigingen waarvan de productieprocessen meer traditioneel bepaald zijn : zoals fabrieken ter vervaardiging van lichte staalconstructies en onderdelen voor geprefabriceerde bouw en bovenal Dieselmotoren.

Het zou interessant zijn de economische invloed van de kredieten na te gaan door voor elk project afzonderlijk het beloop van de voornaamste technische, economische en financiële gegevens sinds de vestiging van het bedrijf na te gaan. Een groot deel van de onderzochte projecten bevindt zich echter nog in het eerste exploitatiestadium. Gezien de onmogelijkheid van een terugblik over een langere tijd, zal men zich derhalve tevreden moeten stellen met een waardering van hetgeen men in de toekomst ten aanzien van het economische effect van de projecten heeft te verwachten, waarbij dan vooral rekening zal moeten worden gehouden met de invloed die van de conjuncturele omstandigheden zal kunnen uitgaan.

Op grond van berekeningen ten aanzien van de toekomstige resultaten kan worden geconstateerd, dat de door de Bank gefinancierde projecten een betrekkelijk hoge productiviteit vertonen; het project van Italsider moet hier als gevolg van zijn zeer speciale kenmerken buiten beschouwing blijven. De verhouding tussen de toegevoegde waarde en het geïnvesteerde bedrag ligt op  $\pm 0,8$ . De kapitaalintensiteit, dat wil zeggen het in vaste kapitaalgoederen geïnvesteerde bedrag per tewerkgestelde, bedraagt gemiddeld 17.500 rekeneenheden; de feitelijke ontwikkeling wijst een iets hoger bedrag uit. De door de Bank gefinancierde projecten geven in dit opzicht een vrij grote verscheidenheid te zien : een nadere analyse leert, dat de projecten tot vervaardiging van goederen die een vrij gecompliceerd technisch productieproces vergen, betrekkelijk weinig kapitaalintensief zijn, terwijl de basisindustrieën, vooral de cement- en glasfabrieken, een betrekkelijk hoge kapitaalintensiteit hebben.

De financiële tussenkomsten van de Bank in de streek hebben in totaal 4 tot 5.000 directe arbeidsplaatsen geschapen en bijgedragen tot het behoud



van de werkgelegenheid voor 6.000 arbeiders, die door de technologische ontwikkeling werd bedreigd. Voorts heeft men kunnen constateren, dat gedurende het laatste decennium het scheppen van directe werkgelegenheid in Italië gepaard is gegaan met indirecte werkgelegenheid in de secundaire sector en een afgeleide werkgelegenheid in de secundaire en tertiaire sector. Het gevolg hiervan is geweest dat het cumulatieve effect op de werkgelegenheid van de door de Bank gefinancierde projecten op meer dan 15.000 arbeidsplaatsen kan worden gesteld. Hierbij kan het behoud van werkgelegenheid voor 6.000 arbeiders worden gevoegd, hetgeen wederom tot het behoud van indirecte en afgeleide werkgelegenheid voor ongeveer 10.000 arbeiders heeft geleid. De aldus gelegde of behouden grondslag voor productieve werkgelegenheid, waaraan de Bank haar bijdrage heeft geleverd door aanvullende financiële steun, is ongetwijfeld van belang en kan vergeleken worden met werkgelegenheidscijfers, die gevonden worden in een semi-industriële agglomeratie van een stad als Nîmes in Frankrijk die honderdduizend inwoners telt.

Het is eveneens belangwekkend op te merken, dat de toegevoegde waarde die in de negentien bedrijven zal kunnen worden bereikt, ook weer op grond van toekomstige verwachtingen, 100 miljoen rekeneenheden per jaar ruim zou kunnen overtreffen, waarvan 50 miljoen rekeneenheden betrekking hebben op lonen en 25 miljoen rekeneenheden op te betalen renteverplichtingen en belastingen. Bij deze primaire inkomsten moeten dan nog indirecte of afgeleide inkomsten worden geteld.

*Tabel 5 — DOOR DE BANK GEFINANCIERDE PROJECTEN IN DE BESTUDEERDE ZONE (1958-1967)*

<i>Ligging van het project en begunstigde van het krediet</i>	<i>Onderwerp</i>	<i>Sector</i>	<i>Bedrag van het krediet van de E.I.B. (in mln. r.e.)</i>	<i>Bedrag van de geraamde kosten van de projecten (in mln. r.e.)</i>
<b>A. INFRASTRUCTUUR</b>				
<i>Provincie Caserta</i>				
Ente Nazionale per l'Energia Elettrica (Enel)	Hydro-electrische centrale	Energie	6,0	
<i>Provincie Salerno</i>				
Ente Nazionale per l'Energia Elettrica (Enel)	Thermo-electriciteits-centrale	Energie	15,0	
Totaal infrastructuur			21,0	74,0

Tabel 5 — DOOR DE BANK GEFINANCIERDE PROJECTEN IN DE BESTUDEERDE ZONE  
(1958-1967) (vervolg)

<i>Ligging van het project en begunstigde van het krediet</i>	<i>Onderwerp</i>	<i>Sector</i>	<i>Bedrag van het krediet van de E.I.B. (in mln. r.e.)</i>	<i>Bedrag van de geraamde kosten van de projecten (in mln. r.e.)</i>
<b>B. NIJVERHEID</b>				
<i>Provincie Caserta</i>				
Texas Instruments Italia S.p.A.	Meetapparatuur	Machine- bouw	0,6	
Soprefin S.p.A. - Società Pre-fabbricati Finsider	Lichte staalconstructies	Machine- bouw	1,6	
I.R.C.O.M. S.p.A. - Industrie Riunite Costruzioni e Prodotti Modulari	Onderdelen voor geprefabriceerde bouw	Machine- bouw	1,4	
A.V.I.M. S.p.A. - Antibiotici e Vitamine per l'Industria Mangimistica	Antibiotica en vitaminen (voor veevoeders)	Chemie	0,6	
Sibelco Italiana S.p.A.	Drogen en tot poeder verwerken van kwartshoudend zand	Bouw- materialen	0,2	
Fabbrica Pisana di Specchi e Lastre Colate di Vetro della Società Saint-Gobain	Glasfabriek (uitbreiding)	Glas	2,9	
I.D.A.C. - Impianto Disidratazione Agro Campano	Tot poeder verwerkte fruiten en groenten	Voedingsmid- delenindustrie	1,0	
Totaal			8,4	32,0
<i>Provincie Napels</i>				
Ing. C. Olivetti & C., S.p.A.	Schrijf- en rekenmachines	Machinebouw	1,4	
Alfa Romeo S.p.A.	Diesel motoren	Machinebouw	5,0	
Alfa Romeo S.p.A.	Diesel motoren (uitbreiding)	Machinebouw	2,2	
Italsider S.p.A.	Uitbreiding en modernisering	Staalindustrie	24,0	
C.I.S.A. Viscosa - Compagnia Industriale Società per Azioni per le Produzioni Viscosa	Viscose (uitbreiding)	Chemie	0,8	
Italtubi S.p.A. - Società Riunite Gimfa-Italtubi	Asbest-cement (uitbreiding)	Bouw- materialen	1,1	
Cementir - Cementerie del Tirreno S.p.A.	Cementfabriek (uitbreiding)	Bouw- materialen	1,0	
Privé Vennootschap	Cellofaan	Papier	3,0	
Totaal			38,6	218,0
<i>Provincie Salerno</i>				
Landis & Gyr Italiana S.p.A.	Thermostaten	Machinebouw	1,6	
Landis & Gyr Italiana S.p.A.	Thermostaten (uitbreiding)	Machinebouw	1,0	
S.p.A. Ceramica Matteo d'Agostino & C.	Ceramische producten (uitbreiding)	Aardewerk- industrie	0,6	
Ideal Standard S.p.A.	Sanitair porcelein	Aardewerk- industrie	2,0	
Totaal			5,2	16,0
Industrietotaal			52,2	266,0
TOTAAL			73,2	340,0



Tenslotte heeft de ervaring geleerd, dat afgezien van enkele gevallen van een bescheidener groei dan was voorzien, de ontplooiing van de gefinancierde projecten bemoedigend is geweest. De groei blijkt uit hoge jaarlijkse groeipercentages en uit de na verloop van enkele jaren noodzakelijk geworden uitbreiding van de productiecapaciteiten. Voorts vallen hier en daar technische bindingen tussen de verscheidene gefinancierde projecten waar te nemen, hetgeen, zij het op nog bescheiden schaal, wijst in de richting van onderlinge stimulering.

\* \* \*

De eerste tien jaren van het bestaan van de Bank hebben de rol die zij bij de bevordering van de Europese integratie kan spelen, duidelijk aangetoond. De Bank heeft, daarbij geleid door de bepalingen van het Verdrag, de ontwikkeling van minder welvarende streken, vooral in Italië, de verbeteringen van de infrastructuur in Europa van met name grote internationale verkeersverbindingen, en de reorganisatie en modernisering van de industriële opbouw, tot de voornaamste peilers van haar activiteiten gemaakt. Zij heeft haar werkterrein, op last van de Lid-Staten uitgebreid tot ontwikkelingsarbeid in de geassocieerde landen.

De ervaring heeft geleerd dat de Bank met eerbiediging van haar Statuten blijk heeft gegeven van soepelheid en doelmatigheid in haar beleid. De soepelheid komt vooral tot uiting bij de financiële steunverlening binnen het raam van de associatieverdragen. De doelmatigheid van de Bank is daar het sprekendst waar de bemoeiingen een zekere omvang hebben gekregen als gevolg van een concentratie van de kredietverlening die daarbij vaak over een langere periode is uitgespreid. De werkzaamheden van de Bank in Zuid-Italië en op de Eilanden, die steeds als een aanvulling op de algemene inspanning moeten worden gezien, hebben zeer hoopvolle resultaten gegeven. Ook de kredieten terzake van de Europese transportverbindingen, de sectorsgewijze omschakeling in de scheepswerven en de kredietverlening in sommige geassocieerde landen, hebben een aanvulling gevormd op grootscheepse projecten terzake.

Het feit, dat elk optreden van de Bank een minimale omvang moet hebben om doeltreffend te kunnen zijn en voorts de noodzaak om van soepelheid te doen blijken ten aanzien van wisselende omstandigheden en de veelheid en verscheidenheid van de kredieten, stellen de Bank voor een



tweeledig probleem, namelijk ten aanzien van haar bedrijfsomvang als ook ten aanzien van de door haar te volgen gedragslijn. Bij voortdurend moet zij een evenwicht trachten te vinden tussen de bevrediging van steeds nieuwe behoeften en het aantrekken van middelen; anderzijds moet zij de eisen die aan haar als bankier worden gesteld afwegen tegen de technische aanpassingen waartegen zij in haar hoedanigheid van openbare communautaire instelling opgewassen moet zijn, wanneer het om het bepaling van prioriteiten van de te financieren projecten gaat.

De ontplooiing van de Bank is in hoge mate afhankelijk van de economische ontwikkeling in de Lid-Staten en van de voortgang van de Europese integratie. Indien in deze tweeledige ontwikkeling een vertraging zou optreden, zouden de activiteiten van de Bank kunnen worden bemoeilijkt, zonder dat dit evenwel aan haar belangrijkheid zou behoeven af te doen. De regionale ontwikkeling, de reorganisatie van de industriële opbouw in bepaalde sectoren, het tot ontwikkeling brengen van communautaire voorzieningen en tenslotte de onderontwikkeling in vooral de geassocieerde landen, vereisen nog steeds te veel inspanning dan dat een financiële instelling die in het leven werd geroepen om deze inspanningen te ondersteunen, aan haar ontwikkeling een einde zou maken.

De ontwikkeling van een gemeenschappelijk beleid en de samenwerking met derde landen zal echter niet alleen de taak van de Bank verlichten, doch ook haar activiteiten een grotere stuwkracht verlenen.

Buiten de voortzetting en zelfs de uitbreiding van haar belangrijkste activiteiten, namelijk een regelmatige toevoer van kapitaal naar achtergebleven of in moeilijkheden verkerende gebieden te verzekeren en het ten uitvoerbrengen van de financiële mandaten in het kader van de associatieverdragen, toont de Bank haar bereidheid haar bijdrage te leveren tot de oplossing van de grote problemen die zich in de toekomst in de Gemeenschap zullen voordoen. Zij dient dan ook bijzondere aandacht te schenken aan vraagstukken die zich op het gebied van de technologische ontwikkeling aandienen.

De Bank beschikt thans over een ervaring van tien jaar. Bij het ingaan van het tweede decennium van haar geschiedenis wordt haar gedragslijn nog steeds bepaald door de woorden van het Verdrag : « bij te dragen tot een evenwichtige en ongestoorde ontwikkeling van de gemeenschappelijke markt in het belang van de Gemeenschap ».



## II

# DE ECONOMISCHE ONTWIKKELING IN DE GEMEENSCHAP EN DE GEASSOCIEERDE STATEN

### **De gemeenschap.**

Zoals ieder jaar, zullen ook ditmaal de activiteiten van de Bank beschouwd worden in het licht van de algemene economische bedrijvigheid in de Gemeenschap. Dit is dit jaar van bijzonder belang, niet alleen omdat de Bank, zij het op bescheiden wijze, in de economische ontwikkeling heeft ingegrepen, en omdat deze ontwikkeling het beleid van de Bank heeft beïnvloed, maar ook omdat het jaar 1967, evenals dat het geval was in de periode 1964-1965, door een bepaalde afzwakking van de economische conjunctuur in belangrijke delen van de Gemeenschap werd gekenmerkt.

Het verloop van de conjunctuurbeweging komt duidelijk tot uitdrukking in de uitkomsten van de economische ontwikkeling zoals deze zich in 1967 heeft voorgedaan: zij geven weinig aanleiding tot tevredenheid ten aanzien van de aanwas der productie, de investeringen en de werkgelegenheid. De binnenlandse koopkracht van het geld daarentegen heeft na een aantal jaren van snelle prijs- en kostenstijgingen, een opmerkelijke verbetering te zien gegeven.

Het bruto nationale product tegen constante prijzen groeide in 1966-1967 met ongeveer 2,8%, tegen 4% in 1965-1966 en 4,6% in 1964-1965. Het bescheiden resultaat dat in 1967 werd bereikt, moet ten dele worden toegeschreven aan de afzwakking van de wereldconjunctuur, maar de uitkomst is ook en vooral terug te voeren op de invloed uitgeoefend door de neerwaartse beweging van de interne conjunctuur. Deze tendens had de economische ontwikkeling in de Gemeenschap reeds in de tweede helft van 1966 gekenmerkt en heeft zich tot het voorjaar van 1967 voortgezet. Tegen het einde van de zomer begon zich enige opleving af te tekenen, maar de invloed die daarvan uitging bleek niet voldoende om de uitgesproken daling van het groeipercentage van het bruto nationale product van het ene op het andere jaar te verhinderen.



De conjuncturele achteruitgang was vooral duidelijk in de Bondsrepubliek Duitsland, waar zelfs tot in het voorjaar van 1967 van een teruglopende tendens van de conjunctuur sprake was. De investeringen van het bedrijfsleven namen vrij duidelijk af, de investeringen van overheidslichamen bereikten niet het peil van het voorgaande jaar, ondanks de pogingen die werden ondernomen om deze door conjunctuurpolitieke maatregelen weer op te voeren. Ook de bestedingen van de gezinshuishoudingen namen slechts weinig toe; alleen de overheidsconsumptie en de buitenlandse vraag bleven sterk stijgen. Hoewel er in Duitsland sedert het begin van de zomer een vrij duidelijke herleving van de groei van de productie aan de dag trad met name ten gevolge van de door de Bondsregering genomen maatregelen tot aanwakking van de conjunctuur, is het bruto nationale product van dit land tegen constante prijzen voor het jaar 1967 als geheel ten opzichte van 1966, niet gestegen.

Ten gevolge van de terugslag die de afzwakking van de Duitse conjunctuur heeft gehad, doch ook als gevolg van een interne vertraging van de groei, is het accres van de industriële productie in de landen van de Benelux en in Frankrijk afgenomen. Doch ook deze landen vertoonden tegen het einde van het jaar – zij het in België en Frankrijk aanvankelijk aarzelende – tendensen tot opleving. Anderzijds heeft de in 1967 waargenomen groei der productie in andere sectoren van de volkshuishouding van deze landen (te weten de landbouw en/of de bouwnijverheid) niet aan kracht ingeboet. Over het geheel genomen, heeft dit geresulteerd in een geringe vertraging van de reële groei van het bruto nationale product in Frankrijk – waar niettemin een percentage van 4% werd bereikt – in een zekere verhoging van het tempo in Nederland, waar het accres van het nationale product 5,5% bedroeg. Ook het Groothertogdom Luxemburg vergrootte zijn bruto nationale product, en wel met 2%, hetgeen een iets hoger percentage is dan dat van het voorafgaande jaar. Alleen in België, dat reeds in 1966 een gering groeipcentage vertoonde, is dit in 1967 enigszins verder gedaald (2,5%). In Italië daarentegen zette de stijgende lijn van de conjunctuur zich voort, welke ontwikkeling zelfs gepaard ging met een versnelde toeneming van de investeringen van het bedrijfsleven en een langzame, maar gestadige opleving in de woningbouw. Voor zover er ook in dit land gedurende het eerste halfjaar tendensen tot een zekere vertraging in het accres van de industriële productie vielen waar te nemen, moeten deze geheel en al aan de aarzelende ontwikkeling van de uitvoer



worden toegeschreven. Toen onder invloed van de gestadig oplopende binnenlandse conjunctuur in de andere landen van de Gemeenschap en in de Verenigde Staten de buitenlandse vraag in de tweede helft van het verslagjaar een verbetering onderging, viel er een versnelde uitbreiding van de productie waar te nemen. Over het geheel genomen zal het bruto nationale product naar volume met 5,9% ten opzichte van 1966 zijn toegenomen, of wel een percentage even hoog als dat in 1965 en 1966.

De teruggang van de economische groei veroorzaakte een vrij opmerkelijke stijging van het aantal werklozen in de Gemeenschap, alleen in Italië vertoonde de werkgelegenheid in de loop van het jaar slechts een geringe achteruitgang. In verscheidene landen overtrof nu, na jaren van te grote werkgelegenheid de stijging van de werkloosheid de mate van ontspanning die men ter afremming van de kostenstijging wenselijk achtte. Men mag hierbij echter niet uit het oog verliezen, dat de met omschakeling gepaard gaande structurele moeilijkheden mede verantwoordelijk zijn voor de toegenomen werkloosheid. Tijdens voorgaande jaren had het algemene vraagoverschot op de arbeidsmarkt deze moeilijkheden en de mogelijke gevolgen daarvan versluierd.

Het gaat bepaaldelijk niet om een ernstig en algemeen tekortschieten van de werkgelegenheid in de desbetreffende Lid-Staten; het was niettemin duidelijk, dat zowel conjunctuurpolitieke als ook maatregelen terzake van het structurele beleid ter bestrijding van de werkloosheid moesten worden genomen.

Dat de conjunctuur zich in grote delen van de Gemeenschap althans tijdelijk enigszins in neerwaartse richting bewoog, kwam ook tot uiting in de externe positie van de E.E.G. Hoewel de wereldconjunctuur en het wereldhandelsverkeer een minder sterke opgang vertoonden dan in het voorgaande jaar, steeg de goederenuitvoer van de Gemeenschap naar niet Lid-Staten naar de waarde met 8% ten opzichte van 1966, hetgeen een iets lager percentage is dan dat van het voorafgaande jaar. Bepalend voor deze gang van zaken was het achterblijven van de interne vraag die de uitvoer bevorderde.

De geringere binnenlandse vraag beïnvloedde echter vooral de invoer; van 1966 tot 1967 vertoonde de goedereninvoer uit niet Lid-Staten nauwelijks enige toeneming, terwijl deze in het voorgaande jaar met 7,5% was gestegen.



Ten gevolge van de uiteenlopende ontwikkeling van in- en uitvoer, sloeg het traditionele tekort op de handelsbalans van de Gemeenschap om in een groot overschot. In 1967 zou het overschot kunnen liggen in de orde van grootte van 900 miljoen rekeneenheden, tegen een tekort van 1,3 miljard in het voorgaande jaar. Onder deze omstandigheden schat men, dat het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans meer dan 4 miljard rekeneenheden heeft bedragen. De goud- en deviezen-reserves van de Lid-Staten stegen tussen eind 1966 en eind 1967 niettemin met slechts 1,060 miljard rekeneenheden. Men moet derhalve aannemen dat het verschil tussen de stijging van de goud- en deviezenvoorraden en het overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans in de vorm van een netto kapitaalexport en uitvoer van deviezen naar niet Lid-Staten is weggevloeid.

De ontwikkeling van het handelsverkeer tussen de Lid-Staten heeft eveneens duidelijk de invloed van de conjuncturele teruggang in het merendeel van de Lid-Staten ondergaan. Het onderlinge goederenverkeer ontwikkelde zich krachtiger dan de invoer van de Gemeenschap uit niet Lid-Staten; laatstgenoemde steeg tussen 1966 en 1967, zoals wij reeds zagen, nauwelijks, terwijl het handelsverkeer tussen de Lid-Staten een groei van 5,5% vertoonde. Voorts ging van het onderlinge handelsverkeer een nivellerende werking uit op de conjuncturele graadverschillen in de economische bedrijvigheid : zo vond de conjunctuur van de Bondsrepubliek Duitsland een ruggesteun in de stijging van de netto uitvoer naar de overige Lid-Staten.

In tegenstelling tot de economische groei, de werkgelegenheid en het externe verkeer van de Gemeenschap waarvan de resultaten enigszins teleurstelden – men had zich een grotere uitbreiding van het product, een hoger werkgelegenheidspeil en een geringere crediteurpositie kunnen wensen – ondergingen de prijzen en kosten een opmerkelijke verbetering. Van 1966 tot 1967 bedroegen de prijsstijgingen (nl. de prijzen van het bruto nationale product in de Gemeenschap) slechts 2,5%, tegen nog 3,4% in het voorafgaande jaar. In het merendeel van de Lid-Staten vertoonde de stijging van de loonkosten per eenheid product, vooral in de industrie, een duidelijke teruggang. Men heeft in Duitsland in het bijzonder in het tweede halfjaar, toen er opnieuw een accres van de productie optrad en de bezettingsgraad van de productiecapaciteit steeg, zelfs een daling kunnen bespeuren.



Voorts valt op te merken dat de jaarlijkse, in 1967 waargenomen stijgingspercentages ten dele verband houden met de ontwikkeling in het tweede halfjaar van 1966 en/of met zogenaamde « autonome » factoren (zoals wettelijke huurverhogingen, gestegen tarieven van overheidsbedrijven en stijgingen in directe belastingen). Aan de prijsstijgingen op grond van conjuncturele factoren kwam een einde in de Bondsrepubliek Duitsland, zij namen duidelijk af in de Beneluxlanden, terwijl zij in Frankrijk en Italië niet sterker werden.

De afremming van de prijsstijgingen heeft echter een nadelige invloed op de overheidsfinanciën gehad. Het teruglopen van de expansie spreekt nog duidelijker wanneer het bruto nationale product in nominale waarde wordt uitgedrukt. Naar de waarde gerekend nam het product met slechts 5 % toe tegen 7,2 % in 1965-1966. De daling van de groeipercenages tegen lopende prijzen heeft in het merendeel van de Lid-Staten tot een somtijds aanzienlijke vermindering van de lopende overheidsinkomsten in vergelijking tot de in de begrotingen voorziene posten geleid. Deze ontwikkeling en het feit dat tezelfdertijd de overheidsuitgaven overminderd stegen – in sommige Staten was zelfs sprake van een meer dan proportionele stijging als gevolg van extra uitgaven ter stimulering van de conjunctuur – hebben tot een aanzienlijke vergroting van de begrotingstekorten geleid. Hoewel deze in toenemende mate met monetaire middelen werden gefinancierd, kon niet worden vermeden dat de vergrote behoeften van overheidslichamen de tendens tot daling van de rentevoet op de kapitaalmarkten als een gevolg van de conjuncturele verslapping zou tegenwerken. Zodra in de Gemeenschap in de loop van het tweede halfjaar van een grotere bereidheid tot investeren sprake was, kon men een hernieuwd aantrekken van de rentevoet waarnemen, hetgeen het gevolg was van het samengaan van enerzijds de gestegen vraag naar middelen, uitgeoefend door overheidsinstellingen en anderzijds van de vraag van de zijde van de particuliere sector, een en ander ondanks een vrij soepel monetair beleid van de centrale banken en een aanzienlijke stijging van besparingen bij het bankwezen. De rente kon des te sterker aantrekken, omdat rentestijgingen buiten de Gemeenschap niet zonder invloed op de markten van de Gemeenschap bleven.

Het herstel van de economische groei die zich in de loop van het tweede halfjaar begon af te tekenen moet, afgezien van conjuncturele factoren, vooral worden toegeschreven aan het conjunctuurbeleid, dat



door de bevoegde autoriteiten werd gevoerd en in de Gemeenschap een vrij grote mate van coördinatie bereikte. Reeds in zijn aanbeveling van 22 december 1966 had de Raad sommige Lid-Staten voorgesteld op beperkte schaal conjuncturele steunmaatregelen te treffen, of wel te kennen gegeven dat de reeds genomen maatregelen te verenigen waren met de doelstelling van stabilisering van prijzen en kosten per eenheid, hetgeen op dat moment dringend geboden was. Op 1 juli 1967 ging de Raad nog verder en beval een beleid aan, dat gericht was op stimulering van de conjunctuur. Hij verstigde daarbij evenwel de aandacht op de noodzaak van handhaving van een stabiel prijzen- en kostenpeil en toonde zich voorts voorstander van een krachtige beheersing van de overheidsfinanciën. De tekorten ten gevolge van het teruglopen van de conjunctuur en van de stimuleringsmaatregelen moeten hierbij weliswaar worden aanvaard, maar afgezien van deze omstandigheid, is het noodzakelijk om met het oog op een voldoende en evenwichtige economische groei op langer zicht de inspanningen om de begrotingen der respectievelijke overheden te verbeteren, op te voeren. Gedurende de laatste jaren hebben zich in sommige Lid-Staten ontwikkelingen voorgedaan, die het spaarvolume en de overheidsinvesteringen ongunstig hebben beïnvloed.

Waar het het economische beleid in de Gemeenschap op middellange termijn betreft, hebben de werkzaamheden van het Comité belast met de bestudering van dit onderdeel van het economische beleid, voornamelijk betrekking gehad op het opstellen van een voor-ontwerp voor het tweede programma. De voornaamste onderwerpen, waarmee dit Comité zich bezig houdt, zijn de bestudering van de structurele aanpassing in het bedrijfsleven, de facetten van een structuurpolitiek per sector, het beleid ten aanzien van het wetenschappelijk en technisch onderzoek, de landbouwpolitiek, het beleid terzake van de opvoering van besparingen, de financiering van investeringen en het inkomensbeleid. Het Comité heeft aan de Commissie en aan de Raad een advies en een rapport overgelegd over «middelen ter bevordering van de structurele aanpassing van het bedrijfsleven in de Gemeenschap» en over het «beleid ten aanzien van het wetenschappelijk en technisch onderzoek». De Raad heeft deze vraagstukken in zijn zittingen van 2, 3 en 31 oktober 1967 in behandeling genomen en zowel de problemen van, als de noodzaak tot structurele aanpassing in het bedrijfsleven ingezien. De Raad heeft het Comité verzocht zijn onderzoekingen op het eerste gebied voort te zetten en



besloten aan de in zijn eigen midden reeds aangevangen werkzaamheden uitbreiding te geven. Ten aanzien van het tweede vraagstuk, heeft hij de werkgroep terzake van het wetenschappelijk en technisch onderzoek, bestaande uit leden van het Comité voor het economische beleid op middellange termijn, belast met een nadere bestudering van de voorwaarden, waarop de samenwerking terzake van het verwerken van gegevens telecommunicatie, nieuwe vervoersmogelijkheden, oceanografie, metaalnijverheid, verontreiniging van lucht en water en meteorologie, kan worden bevorderd.

Evenals in voorgaande jaren zijn in 1967 de werkzaamheden van de Europese Investeringsbank afgestemd geweest op de eisen, gesteld door de economische toestand en door de algemene richtlijnen ten aanzien van het economische beleid. De sterke stijging van het totale bedrag van de door de Bank in de Lid-Staten verleende kredieten die ver boven de normale groei van haar activiteiten uitging, was dan ook volledig in overeenstemming met de conjuncturele verhoudingen in de Gemeenschap. Het bedrag der verleende kredieten was in feite bijna het dubbele van dat in het voorgaande jaar. Hetzelfde geldt voor het totale volume van de investeringen tot welker financiering de Bank heeft bijgedragen en aan de uitvoering waarvan zij aldus in belangrijke mate heeft medegewerkt; dit bedrag kan geraamd worden op 730 miljoen rekeneenheden tegen 290 miljoen in 1966. Voorts betreft de toeneming van het bedrag der kredietverlening der Bank ditmaal niet Italië – het enige land waar de conjunctuur zich in opgaande lijn bewoog, maar vooral de overige landen van de Gemeenschap, waar de conjunctuur verslapte.

De aan Italië, vooral ten behoeve van de minder ontwikkelde gebieden, verleende kredieten, nemen echter nog steeds in absolute zin veruit de belangrijkste plaats in; de kredieten waren in 1967 in aantal nauwelijks minder dan in 1966. Wij mogen er in dit verband aan herinneren, dat in 1964-1965, toen de economische toestand van Italië gekenmerkt werd door een zwakke conjunctuur, onvoldoende investeringen van het bedrijfsleven en een toenemende werkloosheid, de Bank zich tot taak stelde haar werkzaamheden in dit land snel uit te breiden.

Tezeldertijd heeft de Bank haar transacties ingepast in het raam, waarbinnen het economische beleid op middellange termijn, zoals dit zich uit de samenwerking binnen de Gemeenschap ontwikkelt, wordt uitgezet. Dit geldt ook voor haar traditionele activiteiten ten behoeve van minder



ontwikkelde gebieden, voor haar steun aan de uitvoering van omschakelingsprojecten in gebieden of sectoren die in structurele moeilijkheden verkeren, alsook voor de financiering van projecten die een gemeenschapsbelang vertegenwoordigen; hieronder kunnen projecten genoemd worden, die de infrastructuur (communicatiemiddelen) betreffen, projecten die de economische samenwerking en financiële vervlechting van het bedrijfsleven over de grenzen van de Lid-Staten heen kunnen bevorderen en tenslotte projecten, gericht op modernisering en op technologische ontwikkeling.

### **De geassocieerde staten.**

In *Griekenland*, waar het jaar 1967 de stempel van de crises in het Midden-Oosten en op Cyprus, alsook van belangrijke binnenlandse veranderingen droeg, werd het conjunctuurverloop gekenmerkt door een verminderende groei, die, evenals dit het geval was met de gehele economische ontwikkeling in Europa, eind 1966 intrad. Het groeipercentage van het bruto nationale product wordt naar het volume gerekend op ongeveer 3 tot 4% voor het afgelopen jaar geraamd (8% in 1966). De industriële productie nam ten opzichte van het voorgaande jaar met circa 3% toe, terwijl de productie van de landbouw een iets hoger cijfer vertoont.

Noch de investeringen, noch het verbruik vertoonden naar het volume enig accres. Ten aanzien van de investeringen lijkt een van de voornaamste vertragende factoren te zijn gelegen in de stagnerende woningbouw; de investeringen van het bedrijfsleven, in voorgaande jaren dank zij de grote in uitvoering genomen projecten sterk gestegen, ondergingen de terugslag van de naderende voltooiing van deze werken en de ongunstige invloed van het afnemen van buitenlandse investeringen. Met betrekking tot het verbruik lijkt het, dat althans volgens voorlopige gegevens, het volume van de overheidsbestedingen vrij aanzienlijk steeg, terwijl dat van het particuliere verbruik slechts in geringe mate zou zijn toegenomen.

De prijzen vertoonden een vrij grote stabiliteit. Deze ontwikkeling die grotendeels uit de conjunctuurbeweging te verklaren is, is bovendien nog versterkt door overheidsmaatregelen ten gunste van de reorganisatie van bepaalde sectoren van het distributiesysteem, voornamelijk in de levensmiddelensector en het particuliere vervoer.

De betalingsbalans vertoont op lopende rekening een kleiner tekort, namelijk 220 miljoen dollar in 1967 tegen 264 miljoen in 1966. Deze



ontwikkeling is voornamelijk het gevolg van een gestegen goederen-uitvoer, die met 43 miljoen dollar of wel 10% toenam. De goedereninvoer handhaafde zich op hetzelfde peil, terwijl het saldo van de onzichtbare transacties, waaronder overmakingen van particulieren begrepen zijn, geen wijziging onderging, een daling van de inkomsten uit hoofde van het toerisme werd goedge maakt door gestegen inkomsten uit het scheepvaartverkeer.

Het tekort op de lopende rekening werd gefinancierd door een netto kapitaalimport, waarvan de samenstelling vrij aanzienlijk van die in de voorgaande jaren verschilt. Het bedrag van de netto invoer van kapitaal op lange termijn, hetzij van overheidswege, hetzij van particuliere oorsprong, vertoonde een opmerkelijke achteruitgang, terwijl die van kapitaal op korte termijn waarschijnlijk is gestegen. Voorts werd het tekort aan-gezuiverd uit de officiële reserves, die desondanks – door de aankoop van gouden munten door de Bank van Griekenland op de binnenlandse goudmarkt –, van eind 1966 tot eind 1967 een aanwas van 248 tot 261 miljoen dollar te zien gaven.

In *Turkije* zette de economische groei in 1967 door. De aanwas van het nationale product naar het volume gerekend wordt in 1966-1967 op 6,6% geschat tegen 10,1% in 1965-1966. De vertraagde groei moet uitsluitend hieraan worden toegeschreven, dat de toegevoegde waarde van de landbouw slechts met iets meer dan 1% de uitzonderlijk gunstige uitkomst van 1966 overtrof. Daarentegen was het groeitempo van de toegevoegde waarde van de industrie hoger (12,5% tegen 10,6%), ook in de dienstverlenende sector is het groeipercentage (ongeveer 8%) aanzienlijk gebleven.

Na de hausse in het voorgaande jaar – van 1965 tot 1966 stegen de investeringen in vaste kapitaalgoederen van zowel de particuliere sector als van overheidswege met meer dan 20% naar het volume – nam de groei van de investeringen aanzienlijk af. Het groeipercentage wordt geacht slechts ongeveer een derde te zijn van dat in het voorgaande jaar. Aan de hand van de thans beschikbare gegevens blijkt de vertraging iets sterker te zijn geweest voor de investeringsactiviteiten van de overheidsondernemingen en van de Staat dan voor die van het particuliere bedrijfsleven.

De consumptieve bestedingen bleven evenwel vrij duidelijk stijgen. Dit geldt voornamelijk voor de overheidsbestedingen die opnieuw, met bijna een vijfde toenamen. Het particuliere verbruik werd aan het begin



van het jaar belangrijk gestimuleerd door de gunstige ontwikkeling van de inkomens van de boeren, hetgeen te danken was aan de buitengewone oogst van het voorafgaande jaar en aan het overheidsbeleid ter zake van steun aan de prijzen. Het schijnt dat daarna, afgezien van speculatieve bewegingen door de politieke crises in het Midden-Oosten, het tempo is vertraagd.

De groei van het aanbod gaf over het geheel genomen een verzwakking te zien, terwijl de vraag, dank zij het uiteindelijke verbruik, toenam. Vooral om deze reden vertoonde 1967 opnieuw een aanzienlijke stijging van de groothandelsprijzen en de kosten van levensonderhoud; dit in tegenstelling tot het voorgaande jaar, dat gekenmerkt werd door een betrekkelijk grote prijsstabiliteit. Deze tendensen tot prijsstijging werden verder versterkt door verhoging, in het begin van het verslagjaar, van de prijzen voor een groot aantal goederen en diensten van overheidsbedrijven. Hierbij komt voorts de prijsverhogende werking van het opvoeren van bepaalde invoerrechten.

Tot het midden van het verslagjaar beoogde het monetaire en financiële beleid van de centrale bank en de Schatkist het overschot aan liquiditeiten van de volkshuishouding af te romen. Hiertoe werden de vooruit te storten bedragen ter verkrijging van invoervergunningen verhoogd, de marge voor de kredietverlening verkleind door de plaatsing van een grote overheidslening bij het handelsbankwezen en door slechts een geringe uitbreiding te geven aan herdisconteringsmogelijkheden. In de tweede helft van het jaar zag de Centrale Bank zich evenwel genoodzaakt haar kredietverlening wederom aanzienlijk uit te breiden, enerzijds voor de seizoenfinanciering van de Staatsaankooporganisaties, werkzaam in de landbouwsector, en anderzijds om de handelsbanken te steunen, die hun liquiditeitspositie nog verder en wel in sterke mate hadden zien achteruitgaan door aanzienlijke opvragingen van depositogelden tijdens de periode van politieke onzekerheid (de Israëlisch-Arabische oorlog, de crisis op Cyprus).

Over het geheel genomen bleef de positie van de handelsbalans in 1967 zeer gespannen. Weliswaar steeg de goederenuitvoer met 7% tot 523 miljoen dollar (1966 : 490 miljoen), maar de overmakingen van lonen van in het buitenland werkzame Turken vielen terug tot 93 miljoen (terwijl deze in het voorgaande jaar 115 miljoen hadden belopen); de ontwikkeling van de officiële netto deviezen ontvangsten uit hoofde van het toerisme bleef ongunstig. De goedereninvoer, tot een totaal bedrag van 685 miljoen



dollar, lag op een iets lager peil dan dat in 1966 (718 miljoen) en ver beneden de stelpost van het jaarprogramma voor 1967 (800 miljoen). Dit beloop is in hoofdzaak te verklaren uit de teruggang van de invoer van kapitaalgoederen als gevolg van de afnemende groei van de investeringen, uit het dank zij de goede oogst van 1966 achterwege blijven van invoer PL 480 uit de Verenigde Staten en niet in de laatste plaats uit een voortdurend gebrek aan deviezen. De spanningen op dit laatste gebied leidden in de loop van het verslagjaar herhaaldelijk tot aanzienlijke achterstanden in de overmakingen door de Centrale Bank ter afwikkeling van betalingen aan het buitenland. Tegen het einde van 1967 werd de verlening van vergunningen voor goederen, voorkomende op de liberalisatielijst, zelfs tijdelijk gestaakt.

Het totale tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans bedroeg 106 miljoen dollar tegen 162 miljoen in 1966.

Evenals in voorgaande jaren werden het tekort op lopende rekening en de kapitaalbehoeften ter aflossing van oude leningen grotendeels gedekt door buitenlandse overheidskredieten en kredieten van multilaterale financieringsinstellingen, over welke kredieten Turkije in het consortium van de O.E.S.O. kan beschikken.

De uitkomsten van 1967 medegerekend, komt het gemiddelde groei-percentage van het nationale product per jaar naar het volume op 6,7% te liggen voor het tijdvak waarvoor het eerste vijfjarenplan geldt. Gesteld kan worden dat het jaarlijkse percentage van 7%, dat in het Ontwikkelingsplan als stelpost voor de economische groei werd bepaald, kon worden aangehouden.

Met een gemiddeld bruto binnenlands product van ongeveer 100 reken-eenheden per hoofd van de bevolking moeten de *Geassocieerde Afrikaanse Staten en Madagascar* onder de armste landen van de wereld worden gerekend. Zij genieten een betrekkelijk aanzienlijke buitenlandse overheidssteun : 8 tot 9% van hun bruto binnenlands product, of wel 8 rekeneenheden per inwoner. Dit komt gemiddeld en per inwoner neer op het dubbele van de hulp, die aan de gezamenlijke ontwikkelingslanden wordt verstrekt.

De financiële bijstand die de G.A.S.M. ontvangen wordt hun in hoofdzaak verleend door de Lid-Staten van de E.E.G. Van de 528 miljoen reken-eenheden aan netto overheidshulp, (d.w.z. na aftrek van de met schuldaflossing gemoeide bedragen) die de G.A.S.M. in 1966 ontvingen, was



439 miljoen (83%) afkomstig uit de E.E.G. : 339 miljoen in de vorm van bilaterale hulpverlening door de Lid-Staten en 100 miljoen in de vorm van communautaire bijstand uit hoofde van de Associatie-overeenkomst.

De politieke spanningen en conflicten die in het Midden-Oosten en in Afrika zelf in de loop van het jaar 1967 optraden, hebben de economische toestand van sommige G.A.S.M. ongunstig beïnvloed. De sluiting van het Suez-kanaal werd vooral gevoeld door Somali en Madagascar, en – behalve de onzekerheid die zij buiten de grenzen verwekte – heeft de burgeroorlog in Nigeria de verhoudingen tussen dit land en zijn nabuurlanden in hoge mate vertroebeld.

Tenslotte hebben de economische moeilijkheden in sommige grote geïndustrialiseerde Europese landen een ongunstige weerslag op de uitvoer mogelijkheden van belangrijke goederen uit de G.A.S.M. gehad.

De buitenlandse invloeden, die bijna alle van ongunstige aard waren, hebben de Afrikaanse Staten op uiteenlopende wijze getroffen. Het gaat hier om Ivoorkust, Kameroen, Senegal, Congo (Brazzaville) en Tsjaad, alle landen die krachtens de Overeenkomst van Yaoundé leningen kregen toegewezen.

*Ivoorkust* vertoonde een voortgezette economische groei, maar na het afnemende groeitempo in 1965 en een zekere opleving in 1966, bracht 1967 een slechts bescheiden expansie; althans vergeleken met de buitengewone vlucht die de ontwikkeling in de periode 1960-1964 nam. De slechte koffiecampaagne van 1966-1967, slechts ten dele gecompenseerd door een goede cacao-oogst, deed de inkomsten der verbouwers teruglopen en de expansie van de uitvoer verminderen. De bananenuitvoer en de export van ruw gezaagd en afgerold hout daarentegen vertoonden vooruitgang. De bemoeiingen ondernomen om de productie een bredere basis te geven, ontwikkelden zich gunstig : de tenuitvoerlegging van het « palmenplan » belooft een productievergroting in de eerstkomende tien jaren. Een zeer duidelijke productietoename werd reeds voor verschillende ander landbouwgewassen waargenomen, zoals ananas, katoen, rijst en rubber, die tot nu toe bijkomstige cultures waren.

In de secundaire sector die meer dan 17,5% van de bruto binnenlandse productie (tegen marktprijzen) vertegenwoordigt, viel een opwaartse ontwikkeling waar te nemen, zij het in een tempo dat iets lager was dan dat in de voorgaande jaren.



De handelsbalans bleef een omvangrijk overschot opleveren. Een bevredigende koffie-oogst in 1967-1968 zou de ontwikkeling in de eerstkomende maanden gunstig kunnen beïnvloeden.

Het Overheidsplan voor de jaren 1967-1970, waarin rekening worden gehouden met «moeilijke jaren», geeft voor het accres van het bruto binnenlandse product tegen vaste prijzen een stelpost van 7,7% per jaar. Het in werkelijkheid bereikte percentage was in de periode 1960 tot 1965 8,1%. Een zelfs gedeeltelijke verwezenlijking van het gestelde doel zal hoge eisen stellen aan overheidsbesparingen en meer buitenlandse hulp vergen.

De economische toestand in de *Republiek Senegal* vertoont verscheidene positieve gezichtspunten, dit ondanks een slechte aardnotenogst in 1966-1967 en minder gunstige vooruitzichten terzake van de afzet van de oogst in 1967-1968, die echter over het geheel genomen redelijke opbrengsten belooft. De pogingen ondernomen om de landbouw een bredere basis te geven door ook katoen- en rijst te verbouwen en andere voedingsmiddelen-cultures tot ontwikkeling te brengen, beginnen resultaten af te werpen. Buiten enige bedrijfstakken, die hun uitvoermogelijkheden in hoge mate beperkt zagen door de industrialisatie in andere Afrikaanse Staten: bouwmaterialen, meel, dranken, kan toch gesteld worden dat de industriële productie een duidelijke vooruitgang boekte. Van een opleving in de bouwnijverheid, het vervoerswezen, de handel en andere diensten is evenwel geen sprake.

Uit statistische gegevens over de buitenlandse handel bleken voor 1966 een stijging van bijna 18% van de uitvoer en een geringe daling van de invoer, hetgeen tot een aanzienlijke vermindering van het tekort op de handelsbalans leidde; voor 1967 liggen de verhoudingen echter weer veel moeilijker.

In de *Federale Republiek Kameroen* zette de opleving van de economische groei, die in de loop van 1966 na de conjuncturele achteruitgang van 1965 begon, door dank zij met name goede oogsten van de twee voornaamste cultures, te weten koffie en cacao en een aantrekken van de cacaoprijzen. De katoenoogst 1966/1967 bewoog zich op het in het voorafgaande jaar bereikte recordniveau, zulks ondanks de slechte weersgesteldheid in het noorden van het land. De toestand van de bananen-cultuur geeft echter reden tot bezorgdheid. De secundaire cultures die voortgang maken, zoals tabak, thee, rubber werden uitgebreid met de aanplant van rietsuiker, welk product de grondstof zal leveren voor een in oprichting zijnde suikerraffinaderij.



In de secundaire sector, die circa 16,5% van de binnenlandse bruto productie tegen marktprijzen levert, kwam de investeringsbedrijvigheid tot verdere ontplooiing. De bouwnijverheid werd ondersteund door grote werken : wegebouw en aanleg van een eerste baanvak van de trans-kameroense spoorweg. De politieke gebeurtenissen in Nigeria die het vervoer van en naar Noord-Kameroen hebben verstoord, hebben evenwel een uitbreiding van het binnenlandse vervoerswezen teweeggebracht.

Ter verwezenlijking van een groeipercentage van 5,8% per jaar verwacht het Vijfjarenplan 1966-1971 een, vergeleken bij de laatste jaren, sterke toeneming van de investeringen. Hoewel er problemen bestaan ten aanzien van bijvoorbeeld de ontwikkeling van de landbouw, de weerslag van een eventuele achteruitgang van de prijzen der voornaamste uitvoerproducten en de financiering van de investeringsprogramma's, lijken de vooruitzichten op middellange termijn goed te zijn.

In de *Republiek Kongo-Brazzaville* is er op het ogenblik in meer dan een opzicht reden tot bezorgdheid. De handelsbalans vertoont een groot tekort, de houtuitvoer loopt enigszins terug, er is stilstand in de van oudsher gevestigde landbouwproductie, de begrotingspositie is hachelijk en de overheidsbedrijven verkeren in moeilijkheden. Op middellange termijn zouden de vooruitzichten evenwel gunstiger moeten worden, dank zij de ontplooiing van de bosbouw en de houtnijverheid en vooral de ontginning van de potaslagen.

De economische ontwikkeling van de *Republiek Tsjaad* ondervindt de nadelige invloed van een ligging ver van zeehavens en van moeilijke natuurlijke omstandigheden; hierdoor beschikt Tsjaad over beperkte mogelijkheden om tot industriële ontplooiing van enig belang te komen. Het zal zich, als basis voor zijn economische ontwikkeling, in hoofdzaak moeten toelleggen op de veefokkerij en de katoenaanplant. Na een uitgesproken teruglopen van de opbrengst tijdens de twee voorgaande campagnes, was de katoenoogst in 1966-1967 bijzonder goed, hetgeen mede te danken was aan een verhoogde inspanning de katoenaanplant tot een bevolkingscultuur te maken en aan een betere weersgesteldheid. Voor de oogst 1967-1968 verwacht men opnieuw een grotere opbrengst.

Studies ondernomen over de mogelijkheden om de ontginning van het bekken rondom het meer van Tsjaad ter hand te nemen, zouden nieuwe vooruitzichten kunnen bieden om op de lange duur tot een veelzijdigere ontwikkeling van de volkshuishouding te komen.



## DE INVESTERINGEN IN DE GEMEENSCHAP

Volgens een voorlopige raming bedroeg de *bruto vorming van vast kapitaal* in 1967 voor de Gemeenschap in haar geheel ongeveer 74,5 miljard rekeneenheden, hetgeen neerkomt op een stijging van ongeveer 2% ten opzichte van het voorafgaande jaar, toen de investeringsuitgaven 73,4 miljard rekeneenheden beliepen; naar het volume werd het niveau van 1966 waarschijnlijk slechts in geringe mate overtroffen (+ 1,5%).

Deze stijging was de geringste, zowel naar de waarde als naar het volume, sedert 1958. Terwijl tot dusverre de groei der investeringen ten minste 3% bedroeg, zelfs in de jaren van geringe conjuncturele expansie, tegen een gemiddeld percentage van 6,5% in de periode 1958-1966 en meer dan 10% tijdens de haussejaren 1960 en 1961, moet nu geconstateerd worden dat in 1967 voor de eerste maal een stilstand der investeringen voor de Gemeenschap als geheel optrad.

Dit totale resultaat verhult, evenals dat in voorgaande jaren het geval was, vrij sterk uiteenlopende ontwikkelingen in de onderscheidene delen van de Gemeenschap. Het peil der investeringen is in 1967 goeddeels de weerspiegeling van de economische groei in een van de Lid-Staten, de Bondsrepubliek Duitsland waar zich namelijk in 1967 de in het tweede halfjaar van het voorgaande jaar ingezette teruggang der investeringen van zowel het bedrijfsleven als van de overheid in versterkte mate deed gevoelen. Hierbij moet direct worden opgemerkt, dat sedert het midden van het jaar de ontwikkeling der orderportefeuilles in de kapitaalgoederenindustrieën en in de bouwnijverheid zich een toenemende verbetering van het investeringsklimaat en na een zeker tijdsverloop van de investeringsbedrijvigheid zelf scheen aan te kondigen. Hoe dit ook zij, de investeringsuitgaven daalden met 9,8% voor het jaar als geheel ten opzichte van 1966. Naar het volume gerekend wordt de achteruitgang op slechts 7,7% geschat, daar de prijzen van de kapitaalgoederen met ongeveer 2% zijn gedaald als gevolg van een verminderde vraag.

Met uitzondering van het Groothertogdom Luxemburg, waar de investeringsuitgaven, die reeds sedert twee jaren een achteruitgang vertonen, met circa 13,5% daalden, bleven de investeringen in de andere Lid-Staten zich in stijgende lijn bewegen, in sommige zelfs in een verhoogd tempo.



Dit laatste was zeer duidelijk het geval in Italië, waar de investeringsuitgaven met 12,9 % stegen tegen circa 5,3 % in het voorgaande jaar, hetgeen neerkomt op een naar het volume gerekend accres van ongeveer 10 % tegen 3,8 % in 1966. Toch schijnt deze toeneming nog niet voldoende om de teruggang naar volume gemeten, die in 1964 en 1965 viel waar te nemen, in zijn geheel goed te maken.

Ook in Frankrijk moeten de investeringsuitgaven nog sterker zijn gestegen dan in het voorgaande jaar, namelijk met 9,5 % tegen 8,4 % in 1965/1966. In Nederland bleef het groeipercentage naar de waarde enigszins beneden dat in het voorgaande jaar : 11 % tegen 12,2 %, maar wanneer men rekening houdt met de geringere prijsstijging komt dit percentage naar het volume gerekend neer op een lichte stijging. In België trad een merkbare vertraging op in de toeneming van de investeringsuitgaven, namelijk van 5,5 % tegen 9,2 % in 1965/1966.

Tabel 6 – GROEI VAN DE INVESTERINGEN IN DE GEMEENSCHAP  
(in % ten opzichte van het voorafgaande jaar)

	Waarde				Volume			
	1964	1965	1966	1967	1964	1965	1966	1967
Duitsland	14,5	9,0	2,5	-9,8	12,0	6,6	0,2	-7,7
Frankrijk	15,9	9,0	8,4	9,5	11,7	5,7	6,2	7,5
Italië	0,7	-6,8	5,3	12,9	-7,1	-8,9	3,4	10,1
Nederland	25,0	10,0	12,2	11,0	17,6	5,6	6,2	6,8
België	19,9	7,7	9,2	5,5	11,8	3,6	5,9	2,5
Luxemburg	28,0	-14,0	-1,5	-13,5	19,4	-16,0	-2,5	-15,0
Gemeenschap	12,9	5,9	5,6	2,0	8,3	3,2	3,3	1,5

Uit onderstaande tabel betreffende de *investeringsuitgaven van het bedrijfsleven* (waarin niet opgenomen de bouwnijverheid) blijkt dat deze uitgaven voor de Gemeenschap in haar geheel slechts weinig boven het niveau van het voorafgaande jaar liggen. Hun aandeel in de bruto vorming van vast kapitaal kan op ongeveer 57 % worden gesteld, tegen 58 % in de voorgaande jaren.

Tabel 7 — DE BRUTO VORMING VAN VAST KAPITAAL IN DE GEMEENSCHAP

	<i>In miljarden rekeneenheden tegen lopende prijzen</i>				<i>% van het totaal</i>			
	1964	1965	1966	1967	1964	1965	1966	1967
Investerings van het bedrijfsleven	38,1	40,2	42,5	42,7	58,0	57,8	57,9	57,2
Woningbouw	17,4	18,5	19,1	19,5	26,6	26,7	26,0	26,0
Overheidsinvesteringen	10,1	10,8	11,8	12,5	15,4	15,5	16,1	16,8
Totaal	65,6	69,5	73,4	74,7	100,0	100,0	100,0	100,0

De investeringen van het bedrijfsleven in vaste activa zijn alleen in Frankrijk en Italië sterk gestegen. In Frankrijk vertoonden vooral de investeringen in kapitaalgoederen een uitgesproken accres, dat met name een gevolg was van de voor het einde van 1966 gedane bestellingen aan grondstoffen en kapitaalgoederen, ten einde daardoor te kunnen profiteren van voor korte tijd geldende belastingtegemoeftkomsten. Ten aanzien van het particuliere bedrijfsleven moet de stijging nagenoeg gelijk zijn aan die in 1966, terwijl voor de overheidssector, die in de loop van het jaar zijn investeringsprogramma's bovendien nog uitbreidde, de groei sterker was dan in het voorgaande jaar. Over het geheel genomen bleven de inspanningen om tot modernisering te komen voor het Franse bedrijfsleven de stuwende kracht bij zijn investeringsactiviteiten, zulks vooral met het oog op een scherpere concurrentie, die men zowel binnen het raam van de Gemeenschappelijke Markt als in verband met de Kennedyronde mag verwachten.

In Italië stegen de uitgaven van het bedrijfsleven aan kapitaalgoederen met meer dan een vijfde (1965/1966 : + 13 %), terwijl eveneens een krachtige opleving in de investeringen voor industriële en commerciële bouw viel waar te nemen, na een aantal jaren van stilstand. In 1967 resulteerde hieruit een toeneming van de investeringsuitgaven van het bedrijfsleven met 18 %, of wel meer dan het dubbele van het voorgaande jaar (8,5 %). Hoewel investeringen ter rationalisering ook in Italië bepaaldelijk een voorname rol zijn blijven spelen, lijkt de vergrote bezettingsgraad van de productiecapaciteit, veroorzaakt door de krachtige economische expansie in de laatste twee jaren,



opnieuw een prikkel tot het doen van investeringen voor uitbreiding van de bedrijfsomvang te zijn geweest.

Het groeitempo van de investeringen in kapitaalgoederen van het bedrijfsleven liep in Nederland en België terug; in Duitsland en Luxemburg vertoonden de investeringsactiviteiten zelfs een zeer duidelijke achteruitgang.

In Nederland stegen de investeringsuitgaven van het bedrijfsleven in 1967 met circa 6,5% tegen een percentage van meer dan 13 in 1966. Het tragere tempo is waarschijnlijk onder meer toe te schrijven aan de grotere gereserveerdheid die de ondernemers na de sterke uitbreiding van hun investeringen in de voorgaande jaren aan de dag legden, terwijl ook de geringe mogelijkheden tot zelffinanciering als gevolg van de aanzienlijke stijging van de productiekosten mede tot voorzichtigheid hebben gemaand. Tevens werden in 1967 omvangrijke werken van overheidsbedrijven voltooid (voor het merendeel werken met betrekking tot de winning van aardgas) en vertoonden de investeringen van deze bedrijven na een stijging van hun uitgaven in het voorgaande jaar van 13%, nu een geringe achteruitgang. Het zijn vooral deze factoren geweest, die de investeringen in kapitaalgoederen hebben afgeremd; zij kwamen naar de waarde gerekend dan ook nauwelijks boven het peil van 1966 uit en zullen naar het volume gerekend vermoedelijk een geringe daling te zien geven. De groei van de investeringen in de bouwnijverheid vertoonde daarentegen slechts een geringe vertraging, de stijging bedroeg hier 17% tegen 21,2% in 1966; deze ontwikkeling moet met name worden toegeschreven aan de omstandigheid dat de bedrijven nog niet geheel de achterstand, opgelopen tijdens de periode van het restrictieve overheidsbeleid hebben ingehaald. In de handels- en vervoerssector schijnen de bedrijven hun investeringen in bouwprojecten bijzonder sterk te hebben uitgebreid.

In België onderging het groeitempo van de investeringsuitgaven een sterke vertraging – 3% tegen 9% in 1965/1966; dit ondanks de door de regering getroffen maatregelen ter stimulering van de investeringen, vooral ten behoeve van die streken, die met structurele en omschakelingsmoeilikheden hebben te kampen. Naar het volume bereikten de investeringen in kapitaalgoederen ongeveer hetzelfde peil van het voorgaande jaar; in de sector van de commerciële en industriële bouw lag het niveau der investeringen iets boven dat van 1966. Het is duidelijk dat de aarzelende conjunctuurontwikkeling en bijgevolg de geringe bezettingsgraad van de productie-



capaciteit te zamen met de gevolgen, die de kostenstijgingen op de winsten en de mogelijkheden tot zelffinanciering hebben, de bereidheid tot investeren van de Belgische ondernemers bij voortduring hebben afgeremd. Hierbij komt nog dat de investeringen van buitenlandse ondernemingen die in de loop van de laatste jaren een niet onaanzienlijke groeifactor hebben betekend, in 1966/1967 niet langer zijn toegenomen.

In Duitsland was de teruggang van de investeringsbedrijvigheid vooral opmerkelijk in het bedrijfsleven, dat 9,4% minder in kapitaalgoederen investeerde, terwijl de investeringen in industriële en commerciële bouw met meer dan een tiende bij het voorgaande jaar ten achter bleven. Als reactie op de tengevolge van de conjunctuurdaling verminderde vraag en op de inkrumping van de winstmarges, werden minder investeringsplannen ontworpen. Daarnaast moest van nieuwe projecten worden afgezien, doordat de voor zelffinanciering beschikbare middelen terugliepen, een ontwikkeling die niet doorbroken werd door een groter beroep op leenkapitaal in het begin van het verslagjaar. Daarna trad langzamerhand een aantal factoren aan de dag, die de conjunctuur enige ruggesteun gaven en als zodanig een gunstige werking op de opleving der investeringsactiviteiten hadden; tot deze factoren moeten worden gerekend de liquiditeitsvergroting ten gevolge van de betalingsbalansoverschotten, een op expansie gericht kredietbeleid, een verminderde stijging van de loonkosten als gevolg van de ontspanning op de arbeidsmarkt, de met monetaire middelen gefinancierde maatregelen van de bondsregering ter stimulering van de conjunctuur en ten slotte een wederopleving van de conjunctuur in belangrijke landen buiten de Gemeenschap, inzonderheid in de Verenigde Staten. In de loop van het tweede halfjaar van 1967 gaf de bereidheid tot investeren een zekere opleving te zien, die vooralsnog alleen in een vergroting van de orderportefeuilles tot uitdrukking kwam, en later, tegen het einde van het verslagjaar, tot een geringe toeneming van de werkelijke investeringen leidde.

De uitgaven voor de *woningbouw* namen in grote trekken in hetzelfde gematigde tempo toe als de bruto vorming van vast kapitaal voor de Gemeenschap in haar geheel. Het aandeel van deze uitgaven in het totaal der investeringen bedroeg, evenals in het voorgaande jaar, 26%. In dit opzicht verschilt de ontwikkeling echter van land tot land.

In Nederland was het groeipercentage zelfs hoger dan dat in 1966 (17% tegen 14%). In Frankrijk en Italië viel na de stilstand in het voorgaande



jaar een zeker herstel van de bedrijvigheid waar te nemen, maar de stijging der uitgaven moet in Frankrijk 5% en in Italië 7 tot 8% niet te boven zijn gegaan. In genoemde drie landen moet de uitbreiding vooral worden toegeschreven aan een verhoogde bedrijvigheid in de gesubsidieerde woningbouw. In België bleven de hoge bouw- en financieringskosten de investeringen in de woningbouw drukken; naar de waarde gerekend lagen deze soort investeringen dan ook nauwelijks hoger dan het in 1966 bereikte peil, terwijl zij, evenals in het voorgaande jaar, naar het volume gerekend, waarschijnlijk een geringe achteruitgang zullen vertonen. In Duitsland werden de investeringen in de woningbouw in de eerste helft van het verslagjaar sterk beperkt, maar daarna lijkt een zekere opleving te zijn ingetreden, die met name te danken is aan de versterkte stimuleringsmaatregelen van de overheid.

In tegenstelling tot de investeringen van het bedrijfsleven, waaronder begrepen de woningbouw, stegen de *overheidsinvesteringen* met ongeveer 6% in de Gemeenschap als geheel.

In Duitsland werd het niveau van het voorgaande jaar echter niet bereikt, ondanks speciale investeringen, in het kader van bepaalde conjunctuur- en structuurprogramma's, daalden de overheidsinvesteringen met 5%. De in de loop van de laatste maanden van het jaar geconstateerde verbetering was niet voldoende om de teruggang der investeringsuitgaven van de Länder en vooral van de gemeenten in het eerste halfjaar ongedaan te maken. In de andere landen van de Europese Economische Gemeenschap – Luxemburg uitgezonderd – stegen de overheidsinvesteringen echter aanzienlijk. In Frankrijk werden de overheidsinvesteringen in een verhoogd tempo uitgevoerd ten einde de conjunctuur te stimuleren, vervolgens werd, vooruitlopend op 1968, de opzet van bepaalde programma's vergroot. In 1966/1967 zullen de overheidsinvesteringen met ongeveer 12% zijn gestegen. Italië en Nederland gaven zelfs een opmerkelijke verhoging van het uitgaven-tempo te zien. De maatregelen, waartoe eind 1966 werd besloten om de schade ten gevolge van de noodlottige overstromingen in de herfst van 1966 te herstellen, vormen in Italië bepaald een van de voornaamste oorzaken voor de aan openbare werken gegeven uitbreiding. In Nederland, waar de financieringsmogelijkheden van de lagere overheid aanmerkelijk zijn verbeterd, namen de investeringen vooral toe op grond van de bestrijding van de regionale werkloosheid. De stijging van de overheidsinvesteringen moet in Italië in de orde van grootte van 16% liggen en in Nederland op



een percentage van bijna 20. In België vertoonden naast de investeringen van de centrale overheid en van het Wegenfonds, die der lagere overheid een nieuw accres; zonder dat daarbij het uitzonderlijk hoge percentage van het voorgaande jaar (+ 35%) werd bereikt, zullen de investeringsuitgaven van de publiekrechtelijke lichamen met ongeveer een vijfde zijn gestegen.

## DE FINANCIERING VAN DE INVESTERINGEN

In 1967 is in de Gemeenschap de aanpassing van de besparingen aan de investeringen onder iets minder moeilijke omstandigheden verlopen dan in het voorafgaande jaar. In Duitsland, België en Nederland is het evenwicht tussen vraag en aanbod op de kapitaalmarkt vergemakkelijkt door de vertraging in de bruto vorming van vast kapitaal door het bedrijfsleven en, tot op zekere hoogte, door de toename van de besparingen.

Overeenkomstig een in het verleden tijdens periodes van recessie of economische stilstand dikwijls waargenomen trend heeft de onzekerheid op de arbeidsmarkt de spaarzin van de werknemers tijdelijk aangewakkerd, hoewel de inkomstenstijging over het algemeen is vertraagd in verband met de lage conjunctuur.

Bij gebrek aan statistische gegevens over bepaalde soorten middelen kan de analyse van de financiering der investeringen onvermijdelijk voor een groot deel slechts bij benadering geschieden. Niettemin kan de toepassing van eenzelfde methode door de jaren heen en voor alle landen enige belangwekkende tendenties aan het licht brengen.

Dit is het geval met de berekeningen waarbij het bedrag der in de particuliere sector in de loop der laatste jaren gedane investeringen vergeleken wordt met de grote kapitalen die gediend hebben om ze te financieren : middelen die zijn aangewend voor aflossingen, netto opbrengst van de uitgifte van effecten op de markt door het bedrijfsleven en de kredietinstellingen, financieringen op middellange en lange termijn door financiële instellingen en niet afkomstig van de uitgifte van effecten, tenslotte – een cijfer dat is afgeleid uit het verschil – het totale bedrag waarvoor men een beroep heeft gedaan op het bankkrediet op korte termijn en op andere



externe middelen, particulier kapitaal dat rechtstreeks is gebruikt voor de woningbouw en door het bedrijfsleven in reserve gehouden winst.

Tabel 8 — FINANCIERINGSWIJZEN VAN DE VASTE INVESTERINGEN  
IN DE PARTICULIERE SECTOR IN DE GEMEENSCHAP 1964-1967

(in %)

	1964	1965	1966	1967	Jaarlijks gemiddelde 1964-1967
	(in % van het totaal)				
I. Afschrijvingen	45,9	47,7	49,3	53,6	49,2
II. Externe middelen op lange en middellange termijn	34,4	34,0	31,7	33,8	33,4
— Aandelen	5,2	5,1	4,2	3,6	4,5
— Obligatieleningen	8,9	9,1	7,1	8,4	8,4
— Kredieten	20,3	19,8	20,4	21,8	20,5
III. Overige externe middelen, met inbegrip van bankkredieten op korte termijn (1) en netto zelffinanciering	19,7	18,3	19,0	12,6	17,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

(1) Bij de huidige stand der statistieken is het onmogelijk, dat deel der kredieten op korte termijn apart te berekenen, dat is aangewend voor de financiering van investeringen. Uit de omvang van de kortlopende bankschulden van het bedrijfsleven in Frankrijk en Italië kan men evenwel opmaken dat in deze twee landen voor financieringen op lange termijn bijzonder veel gebruik wordt gemaakt van kasfaciliteiten. Het maken van vergelijkingen wordt bemoeilijkt door de van land tot land bestaande verschillen in de documentatie: volgens de in 1967 door de O.E.S.O. gepubliceerde statistieken, gebaseerd op de analyse van financiële rekeningen of op steekproeven bij bedrijven, bedroeg het aandeel van de bankkredieten op korte termijn in het totaal der tijdens de periode 1960-1965 door het bedrijfsleven aangetrokken externe middelen voor de financiering, zowel van zijn bedrijfskapitaal en zijn beleggingen, als van zijn voorraden en zijn vaste investeringen in Italië 40 %, in Frankrijk 25 % en in Duitsland 20 %.

Ook is het mogelijk om per land een vergelijking op te stellen van de verschillende externe financieringsmiddelen op lange en middellange termijn waartoe de particuliere sector van 1961 tot en met 1963 en van 1964 tot en met 1967 zijn toevlucht nam.

Ongetwijfeld dient men zich er voor te hoeden, uit deze verschillende gegevens overhaaste conclusies te trekken, want tot het geheel der onderhavige middelen, intern of extern, behoren ook die welke zijn aangewend voor de woningbouw en die niet apart kunnen worden berekend.

Tabel 9 – STRUCTUUR DER FINANCIERINGEN OP MIDDELLANGE EN LANGE TERMIJN  
IN DE PARTICULIERE SECTOR IN DE LANDEN VAN DE GEMEENSCHAP

(in %) *in %*

<i>Landen</i>	<i>Aandelen</i>	<i>Obligatie- leningen</i>	<i>Kredieten op middellange en lange termijn</i>	<i>Totaal der middelen op middel- lange en lange termijn</i>	<i>Externe middelen op lange en middel- lange termijn – in procenten van het totaal der investeringen</i>
<i>A. Jaarlijks gemiddelde 1961-1963 :</i>					
Duitsland	9	20	71	100	34
Frankrijk	22	24	54	100	28
Italië	25	44	31	100	40
Nederland	6	3	91	100	38
België/Luxemburg	26	20	54	100	34
Totaal Gemeenschap	16	25	59	100	34
<i>B. Jaarlijks gemiddelde 1964-1967 :</i>					
Duitsland	9	18	73	100	31
Frankrijk	16	25	59	100	30
Italië	17	47	36	100	44
Nederland	2	7	91	100	41
België/Luxemburg	30	14	56	100	37
Totaal Gemeenschap	13	25	62	100	34

Dit voorop gesteld zijnde, krijgt men wel de indruk dat het duitse bedrijfsleven, in vergelijking met de jaren 1961-1963, van 1964 tot en met 1967 zijn beroep op de nationale markt der langlopende kapitalen voor de financiering van zijn produktieve investeringen naar relatieve waarde iets heeft verminderd. Deze ontwikkeling was vooral in 1966 en 1967 merkbaar; de vertraging van de conjunctuur heeft met name de vennootschappen ertoe gebracht de uitbreiding van hun schuldenlast af te remmen.

In de overige landen van de Gemeenschap zijn de externe middelen op middellange en lange termijn daarentegen een steeds grotere rol gaan spelen.

Daar het niet meer over voldoende middelen voor zelffinanciering beschikte om te voorzien in de zeer snelle toename van zijn investeringen,



heeft het belgische bedrijfsleven zijn aandelenemissies uitgebreid; ook hebben zij een ruimer gebruik gemaakt van bankvoorschotten en voorts van leningen op lange termijn. Terwijl de instellingen die gespecialiseerd zijn in het verlenen van dergelijke steun hun activiteiten uitbreidden, begonnen ook de banken op dit gebied een grote activiteit te ontplooien.

In Nederland hebben de vennootschappen de relatieve daling van hun eigen middelen gecompenseerd door een snelle vermeerdering van hun beroep op de uitgifte van obligaties. Ook hun onderhandse leningen bij verzekeringsinstellingen en pensioenfondsen bleven zeer omvangrijk.

In Italië en Frankrijk vindt het toegenomen beroep op leningen op lange termijn zijn weerslag in een grotere schuldenlast van het bedrijfsleven, die eveneens voortvloeit uit het feit dat de mogelijkheden voor zelf-financiering zijn afgenomen. Deze schuldenlast drukt des te zwaarder daar de vennootschappen in deze twee landen dikwijls gebruik maken van kasfaciliteiten voor het financieren van hun investeringen.

Over het algemeen geeft de ontwikkeling van de financiële structuur der industriële ondernemingen in de Gemeenschap dus een vrij ongunstig beeld te zien. Hun schuldenlast blijft, in verhouding tot hun activa, relatief aanzienlijk groter dan die van de Amerikaanse bedrijven. Ook al hebben de italiaanse en franse maatschappijen nog steeds de grootste schulden, het veel grotere beroep dat de nederlandse en belgische maatschappijen doen op externe middelen maakt ook de positie van laatstgenoemde vennootschappen minder gunstig.

In alle Euromarktlanden werden gedurende de betrokken periode de winstmogelijkheden beperkt en het voor reserves bestemde deel van de winst verkleind door de stijging van lonen en sociale lasten, die sterker was dan die van de verkoopprijzen, waarvan de hausse in steeds meer sectoren door de internationale mededinging werd afgeremd.

Met behulp van tabel 9 kan men ook onderling vergelijken, welke plaats de verschillende soorten externe middelen op lange en middellange termijn in elk der Lid-Staten gedurende de afgelopen jaren innamen.

Men stelt dan vast dat de financieringsmiddelen weliswaar van land tot land vrij sterk uiteenlopen, maar dat verschuivingen zich in de loop der jaren slechts langzaam voltrekken.



Over het algemeen speelden de kredietinstellingen een steeds belangrijker rol bij de financiering, dank zij de middelen die hun ter beschikking worden gesteld door het bijeenbrengen van liquide spaargelden. In het totaal van de door de particuliere sector bijeengebrachte langlopende middelen zijn de op de kapitaalmarkten in de vorm van uitgifte van obligaties verzamelde fondsen van belang gebleven : hun aandeel bleef zeer aanzienlijk in Italië. Met uitzondering van België, heeft het bedrijfsleven tenslotte in mindere mate zijn toevlucht genomen tot de uitgifte van aandelen, zulks als gevolg van de ongunstige ontwikkelingen ter beurse en soms ten gevolge van fiscale bepalingen.

## DE MARKT VAN OPENBARE EMISSIES VAN EFFECTEN

In 1967 bereikten de in de Gemeenschap door middel van openbare emissies van effecten opgenomen middelen <sup>(1)</sup> een grotere omvang dan in het voorgaande jaar. De in Duitsland en in België aangetrokken middelen stegen sterk, terwijl zij in 1966 aanzienlijk waren teruggelopen. Tegelijkertijd beleefden de emissies op de Europese internationale markt een ontwikkeling zonder weerga.

### I. *Uitgiften van effecten op de kapitaalmarkten van de Lid-Staten.*

#### *Uitgiften van nationale effecten.*

Het bedrag van de openbare uitgiften van nationale effecten, gerekend naar de netto waarde, d.w.z. na aftrek van de aflossingen, vertoonde in 1967 een stijging van ongeveer 17%, tegen een daling van 6% in het voorgaande jaar.

De verhouding tussen het bedrag van deze uitgiften en de waarde van het bruto nationale produkt van de Gemeenschap liep op van 3,4% in 1966 tot 3,8% in 1967, maar blijft niettemin nog iets onder het in 1965 geregistreerde niveau van 3,9%.

Evenals in de voorgaande jaren is het beroep van de overheid op de geldmarkt aanzienlijk geweest; de door de overheid geplaatste leningen

---

(1) Met inbegrip van de uitgiften van kas-obligaties met middellange looptijd in Duitsland en in België en de emissies van kredietcertificaten en Schatkistpapier met een looptijd van negen jaar in Italië.



Tabel 10 — NETTO UITGIFTEN VAN EFFECTEN

(in miljarden rekeneenheden)

Omschrijving	1964	1965	1966	1967
Aandelen	2,88	3,02	2,59	2,24
Obligatieleningen van de overheid (Staat en lagere overheid)	2,53	3,34	4,02	5,41
Obligatieleningen van de particuliere sector (bedrijfsleven en kredietinstellingen)	4,95	5,31	4,37	5,16
Totaal Gemeenschap	10,36	11,67	10,98	12,81

vertoonden een accres van 35 %, nadat zij in 1966 reeds met meer dan 20 % en in 1965 met 30 % waren toegenomen.

Daarentegen namen de uitgften in de particuliere sector, die in 1966 een sterk dalende lijn vertoonden, in 1967 slechts met 6% toe : de netto opbrengsten van de uitgften van obligaties door ondernemingen en kredietinstellingen namen met 18% toe, maar de plaatsingen van effecten met veranderlijke opbrengst bleven teruglopen.

#### 1. Uitgften van aandelen.

De uitgften van aandelen liepen in 1967 in de landen van de Gemeenschap terug, behalve in Nederland waar zij zich op een zeer laag niveau handhaafden, en in België waar zij in zeer geringe mate toenamen.

In *Frankrijk* bleven deze transacties de invloed gevoelen van een ongunstige beursconjunctuur; het krachtige herstel van de koersen gedurende de zomer, na zeven maanden van een bijna voortdurende baisse, werd tijdens het vierde kwartaal tenietgedaan door een nieuwe daling van de noteringen, zodat de indices eind december op een iets lager niveau lagen dan aan het begin van het jaar.

In *Italië* vindt de verminderde uitgifte van papier met veranderlijke opbrengst haar oorzaak in de belangrijke veranderingen die de fiscale regeling voor inkomsten uit effecten in februari onderging en in de teruggang van de

Tabel 11 – UITGIFTEN VAN AANDELEN

(in miljarden rekeneenheden)

<i>Landen</i>	1964	1965	1966	1967
Duitsland	0,56	0,99	0,68	0,48
Frankrijk	1,01	1,02	0,74	0,68
Italië	0,93	0,65	0,75	0,63
Nederland	0,06	0,03	0,02	0,02
België	0,23	0,22	0,27	0,31
Luxemburg	0,09	0,11	0,13	0,12
Totaal Gemeenschap	2,88	3,02	2,59	2,24

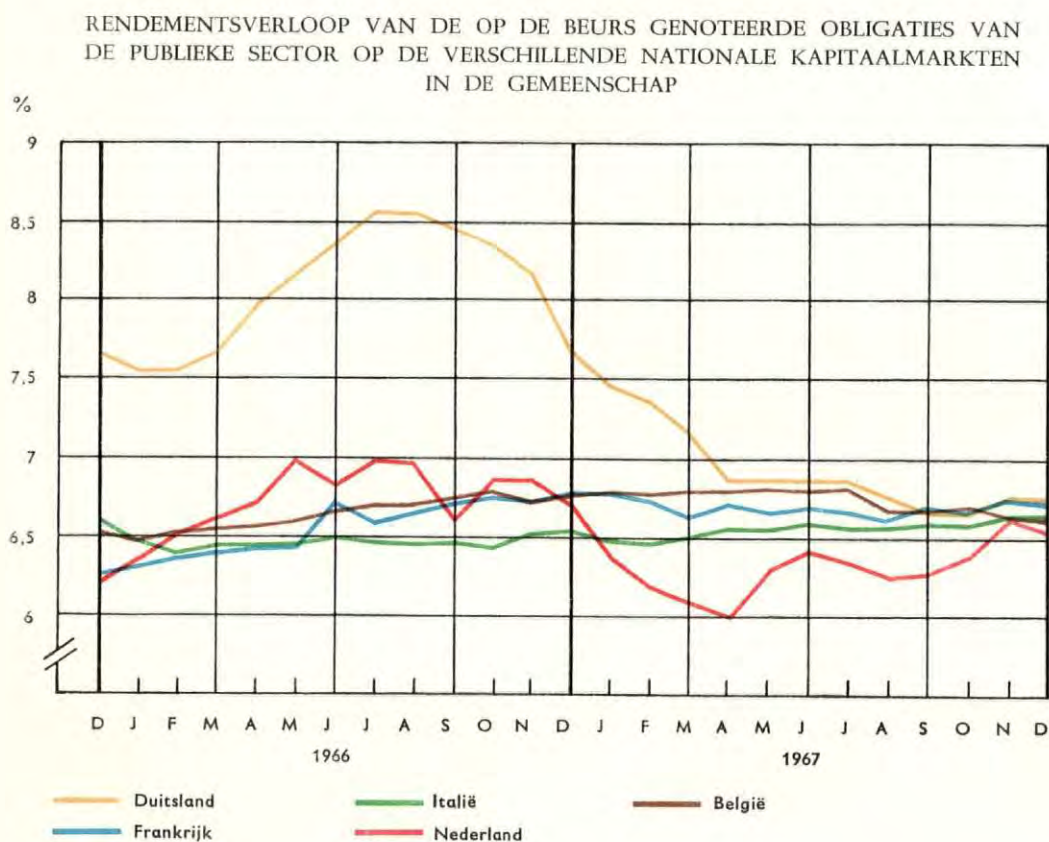
noteringen die daarvan het gevolg was, ofschoon de ontwikkeling van de italiaanse conjunctuur bijzonder gunstig is gebleven ten opzichte van die in de buurlanden.

De oorzaak van de kentering in *Duitsland* moet worden gezocht in het gedrag van het bedrijfsleven. Naar het schijnt heeft een voor investeringen ongunstig conjunctureel klimaat tal van ondernemingen ertoe gebracht, hun plannen voor kapitaalvergroting uit te stellen, ofschoon de beurs een opmerkelijk herstel vertoonde. In Duitsland, en ook in de drie Beneluxlanden, hebben de koersen in 1967 immers een sterk stijgende lijn vertoond, die in sterke tegenstelling staat tot de dalingen tijdens de voorafgaande jaren : de koersstijgingen bereikten een waarde van 35 % in Duitsland en in Nederland, van 16 % in België en van 8 % in Luxemburg. In sommige van deze landen is de ommekeer op de markt mede te danken aan regeringsmaatregelen ter verbetering van de bestaande financiële voorzieningen, maar de factoren die de verandering van de trend hebben bepaald zijn de groei van de liquiditeit van de economie tijdens de voorafgaande maanden en het vertrouwen van de spaarders in een spoedige algemene opleving van de economische bedrijvigheid.



## 2. Uitgiften van obligaties.

Hoewel de in de Gemeenschap door uitgifte van papier met een vaste opbrengst aangetrokken middelen aanzienlijk zijn gebleven, stond het rendement van deze stukken onder minder sterke spanningen dan het voorgaande jaar. Tijdens het eerste halfjaar vertoonden de rentepercentages een scherpe daling in Nederland en in Duitsland en een geringe in Frankrijk. Tijdens de tweede helft van dit jaar begonnen zij zich weer in stijgende lijn te bewegen, maar door ingrijpen van de verantwoordelijke autoriteiten was het in alle landen mogelijk de stijgingen binnen de perken te houden. Thans liggen deze percentages dicht bij elkaar dan in 1966. De in elk der zes landen verschillende fiscale behandeling van de inkomsten uit effecten vormt helaas een storend element, waarvan de verdwijning de interpenetratie van de Europese geldmarkten zou kunnen bevorderen.



Tabel 12 — NETTO-EMISSIONS VAN OBLIGATIELENINGEN IN DE GEMEENSCHAP  
(in miljarden rekeneenheden)

Landen (1)	1964	1965	1966	1967
Duitsland	3,32	3,01	1,26	3,72
Overheidssector	1,53	1,50	0,63	2,55
Particuliere sector	1,79	1,51	0,63	1,17
Frankrijk	1,25	1,42	1,73	1,63
Overheidssector	0,17	0,11	0,23	0,13
Particuliere sector	1,08	1,31	1,50	1,50
Italië	2,32	3,13	4,40	3,83
Overheidssector	0,36	1,06	2,52	1,62
Particuliere sector	1,96	2,07	1,88	2,21
Nederland	0,17	0,32	0,39	0,37
Overheidssector	0,13	0,15	0,18	0,30
Particuliere sector	0,04	0,17	0,21	0,07
België	0,42	0,76	0,61	0,99
Overheidssector	0,34	0,51	0,46	0,78
Particuliere sector	0,08	0,25	0,15	0,21
Luxemburg	—	0,01	—	0,03
Overheidssector	—	0,01	—	0,03
Particuliere sector	—	—	—	—
Totaal Gemeenschap	7,48	8,65	8,39	10,57
Overheidssector	2,53	3,34	4,02	5,41
Particuliere sector	4,95	5,31	4,37	5,16

(1) De in de rubriek « Overheidssector » ondergebrachte emissies bevatten alle uitgaven van de Staat en van lagere overheidslichamen, ofschoon de opbrengst van deze emissies ten dele wordt gebruikt voor het verlenen van kredieten aan de particuliere sector.

In Duitsland zijn de netto-emissies van effecten met vaste opbrengst, die in 1966 sterk waren teruggelopen, in 1967 bijna verdrievoudigd; daardoor kwamen zij uit boven het niveau dat werd bereikt in 1964 en 1965, voordat het beroep op de geldmarkt door de verantwoordelijke autoriteiten wegens de zeer snelle groei van de conjunctuur werd afgeremd. De ontwikkeling van de besparingen door de gezinnen verklaart dit verloop tot op zekere hoogte. Evenals in de voorgaande jaren heeft de overheid ook een beslissende invloed uitgeoefend op de omstandigheden waarin het evenwicht tussen vraag en aanbod van kapitaal tot stand kwam : de verruiming van de bankliquiditeit, die reeds in 1966 werd begunstigd door de terugkeer van een overschot op de betalingsbalans en door een soepeler kredietbeleid van de Deutsche Bundesbank, leidde niet alleen voor kortlopende effecten, maar



ook voor effecten met een lange looptijd tot een ontspanning van de rentevoet. De vertraagde vraag naar kapitaal vanuit de overheidssector en de particuliere sector heeft deze ontspanning mede bevorderd. De noteringen van de reeds geëmitteerde effecten hebben zich toen gestabiliseerd en vervolgens hersteld. De aankopen van effecten door banken en institutionele beleggers werden hierdoor aangemoedigd, terwijl de aarzeling van ondernemingen in de particuliere sector om te investeren geleidelijk verminderde, dank zij de daling van de rentepercentages voor langlopende leningen.

Aan deze dalende tendens van de rentevoet kwam in de loop van de zomer een einde, onder invloed van de stijgingen op sommige buitenlandse markten en vooral door de toegenomen vraag op de kapitaalmarkt vanuit de overheidssector. De afnemering van de belastingopbrengsten als gevolg van de economische ontwikkeling en de investeringsprogramma's die door de Bondsrepubliek, de Länder en de Gemeenten werden uitgevoerd om de conjunctuur anticyclisch te beïnvloeden, hadden tot gevolg dat er in toenemende mate een beroep werd gedaan op monetaire financieringen en op de kapitaalmarkt. Dit was vooral zo belangrijk, omdat de plaatselijke overheidsinstanties weinig geneigdheid vertoonden om zich de nodige middelen te verschaffen door op de geldmarkt leningen met een korte of middellange looptijd op te nemen.

Om te voorkomen dat een te grote vraag naar kapitaal opnieuw een voor het ingezette herstel van de particuliere investeringen nadelige stijging van de rentevoet zou veroorzaken, bevorderde de Deutsche Bundesbank aanvankelijk het effectenbezit van de banken, door verscheidene verlagingen van het percentage van de verplichte reserves en vooral door in ruimere mate op de markt in te grijpen : zij besloot in de eerste plaats de door de lagere overheidslichamen uitgegeven effecten met een middellange looptijd op te kopen, voor zover zij ten hoogste 18 maanden van hun vervaldatum verwijderd waren; vervolgens greep zij voor eigen rekening in op de markt van de langlopende Bondsleningen en niet langer, zoals voorheen, uitsluitend voor rekening van de emittenten. Tenslotte werd een aantal openbare emissies, die oorspronkelijk gedurende het laatste kwartaal zouden plaatsvinden, uitgesteld.

De verhoging van de prijs van het geld op lange termijn kon dank zij dit beleid binnen redelijke perken worden gehouden. De gemiddelde rentepercentages die aan de inschrijvers werden aangeboden stegen, na tijdens het



eerste halfjaar van 7,6% tot 6,7% te zijn gedaald, opnieuw tot een waarde tussen 6,8 en 6,9%. Op 31 december 1967 bedroeg het gemiddelde rendement volgens de marktnoteringen 6,8% voor leningen uit de overheidssector, en 7,1% voor leningen uit de particuliere sector.

In *Frankrijk* vertoonde de omvang van de netto-emissies van obligaties een zeer geringe teruggang na de betrekkelijk krachtige toeneming in 1966. Terwijl het bedrag van de door industriële ondernemingen en meer in het bijzonder door staatsbedrijven op de markt gevraagde kapitalen toenam, liepen de door gespecialiseerde kredietinstellingen opgenomen bedragen enigszins terug, evenals die welke door de Staat werden opgenomen.

Door deze vermindering van de druk op de markt en de grotere belangstelling voor belegging in obligaties zowel door investeringsmaatschappijen met veranderlijk kapitaal als door verzekeringsmaatschappijen – een en ander als gevolg van de eind 1966 door hen getroffen maatregelen om de regels voor belegging soepeler te maken – werd het gemakkelijker een meer bevredigend evenwicht te verkrijgen tussen vraag en aanbod van kapitaal.

De bij uitgifte aangeboden rentepercentages, die het voorgaande jaar met name gezien de ontwikkeling in het buitenland verhoogd moesten worden, konden worden gehandhaafd rondom de 6,8% voor leningen uit de overheidssector en om en nabij de 7,1% voor leningen uit de particuliere sector. De percentages van beleggingen door verzekeringsmaatschappijen werden zelfs op een, ten opzichte van het voorgaande jaar, iets lager peil vastgesteld.

De opbrengsten van de ter beurse genoteerde effecten, die de stand van de markt beter weerspiegelen, vertoonden grotere verschillen. In het begin van het jaar trad er een ontspanning op en deze tendens duurde, na een tijdelijke onderbreking in augustus voor effecten uit de overheidssector, tot de devaluatie van het pond sterling. Toen vertoonden de marktvoorwaarden onder invloed van de spanningen op de internationale kapitaalmarkt neiging om te verslechteren; de anticipaties van sommige institutionele beleggers, die de stijging constateerden van de opbrengst van de euroobligaties, drukten op de koers van de uitgegeven effecten. Toch was op 31 december 1967 de stijging van het rendement van de effecten uit de overheidssector ten opzichte van het einde van het voorgaande jaar, niet groter dan 0,10%.



In Italië werd de markt van de effecten met vaste opbrengst tijdens het tweede kwartaal beïnvloed door gevoelens van vrees in verband met de toekomstige belastingregeling voor inkomsten uit obligaties. De emissies van de overheidssector werden toen gestaakt, terwijl de speciale kredietinstellingen een beroep bleven doen op kapitaal, zij het in een lager tempo. Door de aan de spaarders gegeven verzekering dat de anonimiteit van de obligaties gehandhaafd zou blijven, trad er nadien een krachtige toeneming van emissies op, die gedurende de gehele tweede helft van het jaar heeft voortgeduurd.

In weerwil van deze zeer gunstige ontwikkeling sinds juli, liepen de netto-emissies over het hele jaar gerekend met bijna 13% terug. Weliswaar hadden deze uitgaven in 1966, met name onder invloed van een grote emissie van de Schatkist aan het einde van het jaar, een bijzonder hoog bedrag bereikt : 40% hoger dan in het jaar daarvoor. Ondanks de daling vertegenwoordigden zij in 1967 nog steeds 36% van het totaal van de netto-emissies op de nationale markten van de Gemeenschap. De door of voor rekening van de Schatkist opgenomen bedragen bleven van wezenlijk belang, maar speelden toch een minder belangrijke rol dan in 1966. Daarentegen nam het aandeel van de emissies van speciale kredietinstellingen sterk toe, terwijl de vraag van bepaalde staatsbedrijven (IRI, ENEL) zeer krachtig bleef en het aandeel van de rechtstreekse emissies van particuliere ondernemingen opnieuw te verwaarlozen was.

De gezinsbesparingen door middel van obligaties handhaafden zich op een zeer hoog niveau : de gunstige belastingregeling die in feite geldt voor papier met vaste opbrengst, de aanhoudende stabiliteit van de koersen en het vertrouwen in de koopkracht van de lire hebben opnieuw de aantrekkelijkheid vergroot van deze beleggingen, die lonend zijn en zonder onmiddellijk gevaar van waardevermindering kunnen worden overgedragen.

Door passende maatregelen bleef de Bank van Italië op zeer soepele wijze het evenwicht tussen vraag en aanbod van effecten handhaven, waarbij zij tevens het peil van de liquiditeit van de economie regulerend beïnvloedde.

In de loop van het jaar vertoonden de rendementspercentages van de genoteerde stukken een lichte stijging, namelijk van 6,55 naar 6,66% voor leningen van instellingen die krediet verlenen op roerende goederen. De percentages bij uitgifte bleven gehandhaafd tussen 6,50 en 6,60%.



In *Nederland* trad er gedurende de eerste maanden van het jaar op de markt van de openbare emissies een ontspanning op, onder invloed van de stilstand van de vraag naar kapitaal vanuit de particuliere sector. Terwijl de vertraging van de economische bedrijvigheid in bepaalde sectoren sommige ondernemingen aanzette tot het uitstellen van hun investeringsprojecten, gaven andere er de voorkeur aan een beroep te doen op onderhandse leningen, liever dan obligaties uit te geven om hun kapitaalbehoeften te dekken. De Bank voor Nederlandsche Gemeenten en de Nederlandse Staat konden daardoor aanzienlijke emissies plaatsen onder aanzienlijk betere voorwaarden dan het voorgaande jaar.

Aan de ontspanning op de markt kwam aan het begin van de zomer een einde. Het herstel van de economische groei en de ontwikkeling van de overheidsfinanciën deden toen de vraag naar kapitaal toenemen, terwijl het conflict in het Midden-Oosten en daarna de crisis van het pond sterling de institutionele beleggers een afwachtende houding deden aannemen, in de hoop op een meer uitgesproken stijging van de rentepercentages.

Uiteindelijk bereikte de netto-omvang van de uitgegeven effecten bijna hetzelfde bedrag als in het voorgaande jaar. De Bank voor Nederlandsche Gemeenten nam bijna 62% op van het kapitaal dat op de obligatiemarkt beschikbaar was en de Staat 24%; het aandeel van de particuliere sector was zeer gering. De rentepercentages die door de eersterangs emitenten aan de inschrijvers werden aangeboden, daalden van 6,90% aan het begin van het jaar, tot 6,35% in juni, en stegen daarna opnieuw, om in december 6,65% te bereiken.

In *België* droeg de vertraging van de conjunctuur bij tot een ruimer kapitaalsaanbod, doordat de gezinnen werden aangezet tot grotere financiële besparingen in elke bestaande vorm. De overschotten op de balans van de lopende betalingen werkten vooral in het tweede gedeelte van het jaar in dezelfde richting.

De Staat, de semi-publieke kredietinstellingen en de lagere overheidsorganen hebben van deze situatie gebruik gemaakt, zodat de toeneming van hun emissies met een lange looptijd nog nooit eerder bereikte proporties aannam. De omvang van de tijdens het jaar geëmitteerde stukken nam aldus met 62% toe en de Staat kon zijn netto financieringsbehoeften volledig dekken door de middelen die hij zich op de markt verschaftte. De belangstelling van de spaarders voor buitenlandse effecten werd eveneens groter.



De omvang van de leningen van de overheidssector verhinderde tijdens de eerste zes maanden een ontspanning van de bij de emissie aangeboden rentepercentages. Daarentegen tekende zich gedurende de tweede helft van 1967 een gunstiger ontwikkeling af. Het bij de uitgifte van Staatsleningen en overheidsleningen aangeboden rendement, dat aan het begin van het jaar van de orde van grootte van 7,1 % was, daalde gedurende het laatste kwartaal tot 6,9 %.

In *Luxemburg* tenslotte schreef de Staat twee grote openbare emissies uit, terwijl hij in 1966 geen langlopende leningen had opgenomen. Het bij de laatste van deze emissies, in december, aangeboden rentepercentage was een kwart punt hoger dan dat van de emissie in februari (6,25 % tegen 6 %).

*Emissies van leningen van internationale instellingen en van buitenlandse effecten op de markten der Lid- Staten.*

De emissies van de Europese Investeringsbank op de markten van de Lid-Statens bedroegen in 1967 41 miljoen rekeeneenheden in Frankrijk, 24 miljoen in Italië en 15 miljoen in België.

Tabel 13 — EMISSIES VAN LENINGEN VAN INTERNATIONALE INSTELLINGEN EN VAN BUITENLANDSE LENINGEN OP DE MARKTEN VAN DE LID-STATEN

(in miljoenen rekeeneenheden)

	1966	1967
Duitsland (1)	—	—
Frankrijk	41	41
Italië	48	24
Nederland	—	14
België	10	21
Luxemburg	—	—
Totaal	99	100
waarvan Europese Investeringsbank	75	80
Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal	24	—
Andere	—	20

- (1) De in Duitsland gedurende dit tijdvak door niet-ingezetenen geëmitteerde leningen in Deutsche Mark leverden in 1966 en gedurende bijna het gehele jaar 1967 een lager rendement op dan de door ingezetenen op de nationale markt geplaatste leningen; op eerstgenoemde leningen werd voor een hoog percentage ingeschreven door niet-ingezetenen; daarom zijn ze opgenomen onder de rubriek « Internationale Europese markt », bladzijde 77. In 1968 is dit anders geworden.

De Interamerikaanse Ontwikkelingsbank plaatste voorts een lening van 6 miljoen rekeneenheden in België, terwijl de Nederlandse Antillen in Nederland een lening van 14 miljoen opnamen.

## II. *Uitgiften van effecten op de internationale « europese » markt.*

In 1967 heeft de internationale europese markt een belangrijker rol gespeeld onder de financieringsbronnen voor investeringen op lange termijn. Het totale bedrag van de in de loop van het jaar uitgegeven leningen bedroeg namelijk meer dan 1,8 miljard rekeneenheden, tegen 1,1 miljard in 1966. Evenals in de voorafgaande jaren dekt bovengenoemd bedrag alle leningen :

- die zijn uitgegeven op een bepaalde markt, maar niet luiden in de valuta van die markt (b.v. : leningen in dollars en Franse franken in Luxemburg);
- die zijn uitgegeven op een bepaalde markt en luiden in de valuta van die markt, doch waarvan de inschrijving uitdrukkelijk is voorbehouden aan niet-ingezetenen (b.v. : in Nederland door Nederlandse ondernemingen uitgegeven tranches van leningen die in het buitenland moeten worden geplaatst);
- die zijn uitgegeven op een bepaalde markt door niet-ingezetenen en luiden in de valuta van die markt, en waarop voor het grootste gedeelte wordt ingeschreven door niet-ingezetenen wegens het gebrek aan aantrekkingskracht dat deze leningen voor ingezetenen hebben, hetzij om fiscale redenen (niet-amerikaanse leningen in dollars, onderworpen aan de Interest Equalization Tax), hetzij omdat de geboden rendementspercentages in beginsel lager liggen dan die van nationale effecten (in 1966 en 1967 door niet-ingezetenen in DM uitgegeven leningen);
- waaraan bijzondere monetaire bepalingen zijn verbonden (rekeneenheden, keuze tussen twee of meer valuta's).

De sterke stijging van de uitgiften, ongeveer 65 %, brengt ons ertoe om de kenmerkende eigenschappen van de in 1967 waargenomen ontwikkeling grondiger te analyseren.

Tijdens de eerste tien maanden van het jaar is de markt zeer actief gebleven. Het kapitaalaanbod ontwikkelde zich in een regelmatig tempo, dank zij het streven van de aan de beleggingen deelnemende financiële



Tabel 14 — INTERNATIONALE « EUROPESE » MARKT

(in miljoenen rekeneenheden)

	1966	1967
CONVERTEERBARE OBLIGATIES	222	240
Dollars	197	227
DM / Optie DM	25 (1)	13
GEWONE OBLIGATIES	874	1.572
Dollars	646	1.362
Rekeneenheden	74	19
DM / Optie DM	141	179
Guldens	13	—
Franse franken	—	12
Totaal	1.096	1.812
waarvan Kredietnemers uit de Gemeenschap (2)	350	529
— Europese Investeringsbank	40	70
— Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal	55	45
— Overige	255	414
Amerikaanse kredietnemers	439	527
Scandinavische kredietnemers	100	204
Kredietnemers uit het sterlinggebied	120	198
Diverse kredietnemers	87	354

- (1) In deze cijfers zijn niet opgenomen twee transacties van Amerikaanse maatschappijen, die daardoor bijna het totale kapitaal verwierven van twee Duitse ondernemingen, waarin zij reeds deelnemingen bezaten; zij boden daartoe aan de overige aandeelhouders omwisseling van hun rechten in converteerbare, in Deutsche Mark luidende obligaties aan, welke obligaties door de moedermaatschappijen werden uitgegeven of gegarandeerd. Met deze transacties was een totaalbedrag van 182 miljoen rekeneenheden gemoeid.
- (2) Als criterium voor de beoordeling van de geografische oorsprong der kredietnemers is de nationaliteit — en dus de maatschappelijke zetel — van de emittenten gekozen, behalve wat betreft de holdings van Luxemburgse nationaliteit, dochterondernemingen van Amerikaanse moedermaatschappijen, welke door laatstgenoemde maatschappijen volledig worden gegarandeerd: deze Luxemburgse maatschappijen zijn opgenomen onder « Amerikaanse kredietnemers », met uitzondering van de andere dochterondernemingen van Amerikaanse maatschappijen die in het buitenland werkzaam zijn.

instellingen naar uitbreiding van hun cliëntele van institutionele beleggers die belangstelling hebben voor internationale effecten. De overschotten op de communautaire balans der lopende betalingen, het door de monetaire autoriteiten van alle landen van de Gemeenschappelijke Markt aanvaarde kredietbeleid en de in sommige staten verleende vrijheid aan het kapitaalverkeer op korte termijn met het buitenland, hebben bijgedragen tot vergroting van het volume der beschikbare middelen, waarvan de oorsprong niettemin moeilijk te achterhalen is.

In de maanden november en december werd daarentegen een duidelijke vermindering waargenomen van de uitgifte van obligaties van het klassieke type, aangezien het kapitaalaanbod schaars was geworden ingevolge de devaluatie van het pond sterling en de snelle stijgingen op de goudmarkt.

Deze terugslag is niet van invloed geweest op de markt van in aandelen converteerbare obligaties; deze markt heeft zich, na de onderbreking gedurende het tweede halfjaar van 1966, in 1967 opnieuw ontwikkeld, vooral in het vierde kwartaal. In totaal kon op deze markt een iets hoger bedrag aan kapitaal dan het vorige jaar worden opgenomen.

In 1967 bleef de dollar het meest gebruikte monetaire instrument : 88% van de uitgiften luiden in de valuta van de Verenigde Staten, tegen 77% in het voorafgaande jaar. De andere transacties werden verricht in DM, of in ponden sterling met optie in duitse marken, met uitzondering van drie transacties : twee in rekenenheden en de derde in franse franken. Laatstgenoemde lening is aan het einde van het jaar uitgegeven; dit was de eerste lening die plaatsvond op de markt der euro-emissies.

De bedragen per transactie waren veel groter dan in het verleden : gemiddeld meer dan 20 miljoen dollar; aan het einde van het jaar gaf de internationale Shell-groep zelfs een lening van 50 miljoen uit, een bedrag dat nimmer tevoren door een uitgifte van klassieke obligaties op deze markt was bereikt.

De particuliere sector bleef op grote schaal een beroep doen op de plaatsing van euro-obligaties om zijn behoeften aan middelen te dekken. Naar relatieve waarde was dit beroep echter minder omvangrijk dan in 1966, toen het een overwegende rol speelde. De centrale- en de lagere overheid hebben hun vraag naar kapitaal echter sterk uitgebreid.

De verruiming van de markt ging gepaard met een grotere diversificatie van de geografische oorsprong der emittenten.

Hoewel zij wat het bedrag betreft zijn gestegen, hebben de transacties van de Amerikaanse maatschappijen en van hun in de vorm van holdings in Luxemburg opgerichte dochterondernemingen aan betekenis ingeboeten opzichte van het totaal der op de markt uitgegeven leningen : hun aandeel bedroeg minder dan 30% van alle emissies, tegen ongeveer 40% in 1966.



De deelneming der Europese kredietnemers – met inbegrip van de andere Amerikaanse dochterondernemingen dan de eerder genoemde holdings – steeg van 51 tot 53%. Voor de eerste maal hebben Spaanse maatschappijen een beroep gedaan op de markt. De Scandinavische en Oostenrijkse kredietnemers hebben hun emissies verdubbeld. Die van de Europese Economische Gemeenschap namen, evenals in 1966, ongeveer 30% van de beschikbare middelen op: de Duitse ondernemingen verminderden hun vraag naar kapitaal; die uit Nederland en vooral uit Frankrijk verhoogden hun vraag aanzienlijk.

Buiten het Europese vasteland en de Verenigde Staten hebben Mexico, Zuid-Afrika, Argentinië, Australië en Nieuw-Zeeland aanzienlijke bedragen opgenomen.

De ontwikkeling van de rentevoet werd niet onmiddellijk beïnvloed door deze stroom van leningen. Gedurende het eerste halfjaar bleef het rendement bij emissie betrekkelijk laag: ongeveer 6,6% voor de emittenten van eerste orde. Met ingang van de zomer werden de emissievoorwaarden echter strenger en tot medio november werd een lichte stijging van de percentages waargenomen. De monetaire onzekerheid aan het einde van het jaar drukte op de noteringen van de in omloop zijnde effecten en veroorzaakte een bijna volledige stilstand van de uitgiften van klassieke obligaties. Toen deze begin 1968 weer op gang kwamen, bedroeg het rendement bij emissie berekend op basis van de eindvervaldag – gemiddeld 7,2%, hetgeen een stijging betekent van meer dan een halve punt ten opzichte van de vroegere situatie. De verbetering van de voorwaarden kwam eveneens tot uiting in een verkorting van de duur der perioden waarin geen aflossing plaats vindt en in een verlenging van het tijdvak waarin de emittent zich onthoudt van vervroegde aflossing.

De gedurende de laatste weken van 1967 waargenomen schommelingen brachten de bijzonder grote gevoeligheid van de markt voor de internationale monetaire gebeurtenissen aan het licht. Maar de onzekerheid die op de ontwikkeling van deze markt drukt, mag haar nut voor de financiële betrekkingen tussen landen niet uit het oog doen verliezen.

\* \* \*

In totaal hebben de openbare en particuliere kredietnemers van de Gemeenschap hun investeringen tot een bedrag van meer dan 13,4 miljard

rekeneenheden gedekt door openbare uitgiften op de financiële markten, tegen 11,4 miljard in 1966.

Evenals in 1966 verwierven zij 96% van de middelen op hun eigen markten.

Het beroep op de markten van landen buiten de Gemeenschap heeft nog aan betekenis ingeboet. Dit bereikte nl. slechts 26 miljoen rekeneenheden, tegen 59 miljoen in 1966. Evenals gedurende de twee voorgaande jaren waren de uitgiften samengetrokken op de Zwitserse markt.

	<i>Miljarden rekeneenheden</i>	
	1966	1967
— Netto uitgiften op de nationale markten der lid-staten	10,98	12,81
— Uitgiften op de internationale Europese markt (1)	0,35	0,53
— Uitgiften op de andere nationale markten	0,06	0,03
	11,39	13,37

- (1) Hoewel deze cijfers betrekking hebben op bruto bedragen, kunnen zij worden vergeleken met het netto bedrag van de uitgiften op de nationale markten omdat het volume van de aflossingen op de in omloop zijnde euro-obligaties thans zeer klein is. Deze aflossingen zullen, rekening houdend met de perioden waarin geen aflossing plaatsvindt, eerst in 1970 van enige betekenis worden.

## OVERIGE VOOR DE FINANCIERING VAN DE PARTICULIERE SECTOR BESCHIKBARE EXTERNE MIDDELEN

Zoals ieder jaar verschaften de openbare emissies van effecten de particuliere kredietnemers van de Gemeenschap slechts een klein gedeelte van het kapitaal dat ter financiering van hun investeringen nodig was.

Het belangrijkste deel van hun middelen verkregen zij uit de kredieten op middellange en lange termijn van de financiële instellingen. Tevens kon in sommige gevallen door kredietverlening op korte termijn een aanvang worden gemaakt met investeringsprogramma's in afwachting van een kredietverlening op lange termijn of van een emissie op de kapitaalmarkten.



I. *Kredietverlening op middellange en lange termijn aan de particuliere sector.*

Uit de volgende tabel blijkt de toeneming tijdens de afgelopen vier jaar van de kredietverlening op middellange en lange termijn aan het bedrijfsleven en de gezinshuishoudingen van de Lid-Statens door de banken en de gespecialiseerde kredietinstellingen. Bij deze cijfers is ook rekening gehouden met de rechtstreeks door de institutionele beleggers verstrekte leningen. Deze kredietverleningen spelen in Duitsland en Nederland een zeer belangrijke rol bij de financiering van de particuliere sector : de spaarbanken, de sociale voorzienings- en pensioenfondsen en de verzekeringsmaatschappijen verstrekken met name aan de ondernemingen en kredietinstellingen gewoonlijk onderhandse leningen, waarvan de kosten over het algemeen lager liggen dan die van een openbare uitgifte van effecten. In België heeft de algemene Spaar- en Lijfrentekas een belangrijk aandeel in de financiering van de investeringen. De bijdrage van de verzekeringsorganen is veel geringer in Frankrijk, waar het sterke overwicht van het omslagstelsel op het kapitalisatiestelsel de omvang van het beschikbare kapitaal beperkt.

Ook de Schatkisten bevorderen ten slotte de investeringen van de particuliere sector, in de eerste plaats door de financiering van een groot deel van de woningbouw op zich te nemen en voorts door het verstrekken van investeringskredieten aan de ondernemingen zelf, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van kredietinstellingen.

*Tabel 15 – KREDIETVERLENING OP MIDDELLANGE EN LANGE  
TERMIJN AAN DE PARTICULIERE SECTOR  
(Wijzigingen ten opzichte van het vorig jaar)*

*(in miljarden rekeeneenheden)*

<i>Landen</i>	1964	1965	1966	1967
Duitsland	6,53	7,07	6,41	5,61
Frankrijk	3,65	3,51	3,85	4,99
Italië	2,55	2,36	2,72	3,64
Nederland	1,33	1,53	1,88	1,97
België	0,72	0,64	0,92	0,94
Totaal Gemeenschap	14,78	15,11	15,78	17,15



In 1967 kwam de vertraging van de groei in Duitsland tot uiting in een lichte teruggang van het beroep van de particuliere sector op de kredietverlening op middellange en lange termijn : de uitbreiding hiervan was geringer dan in de drie voorgaande jaren.

In Frankrijk daarentegen vertoonde deze vorm van kredietverlening, ondanks de stagnatie van de economische bedrijvigheid tijdens het eerste halfjaar, een sterkere jaarlijkse uitbreiding dan in het verleden. De ondernemingen kregen enigszins grotere investeringskredieten op middellange termijn. De door de banken voor de woningbouw toegekende kredieten op lange termijn namen eveneens toe onder invloed van de maatregelen welke door de overheid werden genomen met het doel een markt te doen ontstaan waarop de hypothecaire vorderingen het karakter van gemakkelijk verhandelbare activa krijgen; de geldgevers beschikken aldus over ruimere mogelijkheden voor het gebruik van liquide of kortlopende besparingen.

Ook in Italië en in Nederland was het groeitempo van de kredietverlening op middellange en lange termijn hoger. In België verliep de expansie nagenoeg even snel als vorig jaar.

Een deel van het aldus ter beschikking van de particuliere sector gestelde kapitaal is afkomstig van spaargelden die werden geplaatst op de effectenmarkten, waarvan de ontwikkeling in het vorige hoofdstuk is ontleed. Om de rol te bepalen van de middelen die door de financiële instellingen werden aangetrokken en in de vorm van leningen op middellange en lange termijn weer in omloop werden gebracht moeten de op de effectenmarkten opgenomen bedragen in mindering worden gebracht van de in tabel 15 vermelde bedragen. De opneming van liquide en kortlopende besparingen vormt de voornaamste bron van deze beschikbare middelen; het is evenwel mogelijk dat de door de banken toegekende investeringskredieten op middellange termijn niet gefundeerd zijn op besparingen maar op een creatie van aanvullende geldmiddelen.

Na aftrek van de middelen afkomstig van de kapitaalmarkten blijft de toeneming van de kredietverlening op middellange en lange termijn aan de particuliere sector in de landen van de Gemeenschap belangrijk. Zelfs in Italië, waar de gespecialiseerde kredietinstellingen in ruime mate een beroep doen op de kapitaalmarkt en waar de banken weinig activiteit ontwikkelen op het gebied van de kredietverlening op lange termijn, was de



*Tabel 16 — KREDIETVERLENING OP MIDDELLANGE EN LANGE TERMIJN AAN DE PARTICULIERE SECTOR — NA AFTREK VAN DE MIDDELEN AFKOMSTIG VAN DE KAPITAALMARKTEN*

*(Wijzigingen ten opzichte van het vorig jaar)*

*(in miljarden rekeneenheden)*

<i>Landen</i>	1964	1965	1966	1967
Duitsland	4,82	5,65	5,78	4,66
Frankrijk	3,07	2,78	2,92	4,17
Italië	1,41	1,33	1,34	2,07
Nederland	1,24	1,37	1,68	1,74
België	0,70	0,50	0,83	0,73
Totaal Gemeenschap	11,24	11,63	12,55	13,37

netto-kredietverlening in 1967 hoger dan het bedrag van de door openbare uitgifte van obligaties opgenomen middelen.

De voorkeur van het publiek voor liquiditeit doet de aan de banken geboden mogelijkheden om aldus liquide en kortlopende middelen om te zetten in beleggingen op lange termijn van jaar tot jaar toenemen. De spaar-inlagen en de termijndeposito's zijn in Duitsland weer met 15 % en in Italië met 12 % toegenomen. In België en Nederland stegen ze respectievelijk met 16 % en 14 %. In Frankrijk kon door de stimuleringsmaatregelen van de overheid ter opnemng van besparingen door de banken een nog opvallender uitbreiding plaatsvinden : het jaarlijkse groeipercentage bedroeg 23 %; ten einde de op een lange traditie gebaseerde weerstand van de banken om tot de omzetting van besparingen over te gaan te overwinnen, ging de overheid voort de bestaande specialisatie tussen de kredietinstellingen te verzwakken en hun voorschriften van belegging soepeler te maken; de verkregen resultaten kunnen als bemoedigend worden beschouwd.

## *II. Kredietverlening op korte termijn aan de particuliere sector.*

In 1967 bleef het tempo van de ontwikkeling van de kredietverlening op korte termijn aan de particuliere sector in de Gemeenschap even hoog als in 1966.

Tabel 17 — KREDIETVERLENING OP KORTE TERMIJN AAN DE PARTICULIERE SECTOR  
(Wijzigingen ten opzichte van het vorig jaar)

(in miljarden rekeneenheden)

Landen	1964	1965	1966	1967
Duitsland	1,24	1,83	1,28	0,48
Frankrijk	1,72	2,07	2,90	3,59
Italië	0,20	1,12	2,77	3,52
Nederland	0,21	0,18	0,15	0,61
België	0,08	0,19	0,31	0,28
Totaal Gemeenschap	3,45	5,39	7,41	8,48

In Italië is het groeipercentage, dat in 1966 reeds hoog was, opnieuw toegenomen, onder invloed van de behoeften welke werden gewekt door de uitbreiding van de economische bedrijvigheid, door de ontwikkeling van de voorraden en zonder twijfel eveneens door de ontwikkeling van de investeringen in vast kapitaal.

In Nederland verliep de toekenning van bankkredieten op korte termijn eveneens in een sneller tempo, ten minste tot de herfst; het opheffen van de kwantitatieve beperkingen in juni heeft deze ontwikkeling bevorderd.

In Frankrijk zette de uitbreiding van de kredietverlening op korte termijn door de banken aan ondernemingen en particulieren zich tot november in een steeds sneller tempo voort en droeg sterk bij tot een vermeerdering van de binnenlandse liquiditeit : een deel van deze middelen is waarschijnlijk besteed aan de financiering van de investeringen in de inleidende fase van de conjunctuuropleving.

Duitsland en België zijn de twee enige landen van de Gemeenschap waar het groeitempo van de kredietverlening op korte termijn in 1967 een neergang vertoonde ten opzichte van 1966 : sterk in het eerstgenoemde land en zeer licht in het tweede. Deze ontwikkeling was een gevolg van de vertraging in de conjunctuur ondanks een geldpolitiek die duidelijk op expansie was gericht.



## HET KAPITAALVERKEER TUSSEN DE LID-STATEN EN TUSSEN DE GEMEENSCHAP EN DE REST VAN DE WERELD

Om de financieringsvoorwaarden van de investeringen beter te kunnen beoordelen, dient men ook het kapitaalverkeer tussen landen binnen de Gemeenschap en de kapitaalbewegingen tussen de Gemeenschap en de rest van de wereld aan een analyse te onderwerpen en daarbij vooral aandacht te schenken aan de kapitaaltransacties op middellange en op lange termijn. De beschikbare statistieken laten voor 1967 een uitvoerig onderzoek niet toe; zij bevatten daarentegen nuttige gegevens over de tendensen die zich gedurende het voorafgaande begrotingsjaar hebben afgetekend. Zij geven een duidelijk beeld van de geleidelijke ontwikkeling van de in de Lid-Statens verrichte investeringen door ondernemingen van vreemde nationaliteit, maar die hun zetel hebben in het gebied van de Gemeenschappelijke Markt. Tegelijkertijd doen zij uitkomen dat de toevloed van buitenlands kapitaal op lange termijn ten gunste van de Gemeenschap afneemt en dat laatstgenoemde een stijgend aandeel heeft in de buiten de Lid-Statens tot stand gebrachte financieringen.

### *1. Het intracommunautaire kapitaalverkeer op lange termijn.*

Het particuliere kapitaalverkeer op lange termijn tussen landen van de Gemeenschap bleef zich in stijgende lijn bewegen, omdat het gemakkelijker werd gemaakt door soepeler nationale deviezenvoorschriften, door het aan de gang zijnde integratieproces en door de ontwikkeling van de markt der Euro-obligaties.

De meeste Lid-Statens registreerden een grotere kapitaalexport naar hun partnerlanden dan in het verleden. De franse, de nederlandse en de italiaanse directe investeringen in het buitenland – maar binnen de Gemeenschap – namen aanmerkelijk toe. De door duitse ingezetenen verrichte investeringen gaven een zeer sterke stijging te zien, al voltrok ze zich in een iets minder snel tempo dan in 1965. De door nederlandse, belgische en italiaanse ingezetenen verstrekte leningen namen in versneld tempo toe. Behalve deze



transacties vonden er nog aankopen van met name nederlandse effecten plaats voor duitse en belgische rekening.

De van het ene land naar het andere overgemaakte gelden waren voor een groot deel bestemd voor directe investeringen in Duitsland en in Italië. De aan de italiaanse ondernemingen verstrekte leningen gaven eveneens een aanzienlijke vooruitgang te zien.

Deze verschillende kapitaalbewegingen resulteerden voor Italië tenslotte in een overschot aan voor investering beschikbare middelen. De uit de Gemeenschap afkomstige netto-opbrengsten stegen enigszins in het geval van Duitsland, maar zijn sterk gedaald voor wat Frankrijk betreft. In Nederland waren de in- en uitvoer van intracommunautair kapitaal over het algemeen met elkaar in evenwicht. De Belgische-Luxemburgse Economische Unie bleef daarentegen een netto-export van particulier kapitaal naar de partnerlanden te zien geven; deze uitvoer beliep een groter bedrag dan in het voorafgaande jaar.

## II. *Het kapitaalverkeer op lange termijn tussen de Gemeenschap en de rest van de wereld.*

In hun betrekkingen met de rest van de wereld treden de landen van de Gemeenschap allen naar voren als netto exporteurs van kapitaal uit hoofde van de overheidssteun die zij aan de ontwikkelingslanden verlenen en wegens de gegarandeerde kredieten die door hen worden verleend in het kader van transacties op het gebied van de uitvoer van goederen en diensten. Bovendien vertoont het particuliere kapitaalverkeer op lange termijn (directe investeringen, beleggingen in effecten, leningen, met uitzondering van de commerciële kredieten, transacties met betrekking tot onroerende goederen, enz.), dat gewoonlijk een belangrijk overschot opleverde, de neiging om minder vruchten af te werpen voor de landen van de Gemeenschap.

De omvang van de financiële middelen die in 1966 in de lid-staten door de openbare sector ter beschikking van de ontwikkelingslanden zijn gesteld, beliep, evenals in de voorafgaande jaren, een nettobedrag van ca. 1,5 miljard dollar. Frankrijk, dat in de Gemeenschap de eerste plaats inneemt onder de donorlanden en dat zich in de wereld in de voorste gelederen bevindt wanneer men de verhouding tussen hulpverlening en nationaal inkomen in



aanmerking neemt, heeft zijn overmakingen enigszins beperkt, maar de bijdragen van Duitsland, Italië en vooral van Nederland, welke sinds 1964 een stijgende lijn vertonen zijn in absolute waarde blijven toenemen.

Naast deze hulp van de overheidssector werden particuliere exportkredieten verstrekt. De stijging van het nettobedrag van de door bankinstellingen van de landen der Gemeenschap verstrekte kredieten van deze aard verliep in 1966 bijzonder snel, met name in Italië en in Frankrijk; zij bereikte een totaal van 775 miljoen dollar; de door de Staten en de nationale kredietverzekeringsinstellingen gegarandeerde kredieten stegen met 430 miljoen : daarvan namen de kredieten met betalingstermijnen van meer dan vijf jaar toe met 340 miljoen. Deze toegenomen omvang van de exportkredieten vormde tot op zekere hoogte een compensatie voor de gevolgen die de ontwikkelingslanden ondervonden van de vermindering van de kapitaaltoevloed, met name van Amerikaanse herkomst.

Uit hoofde van de netto particuliere transacties op het gebied van directe investeringen, beleggingen en leningen, ontvingen nagenoeg alle landen van de Gemeenschap in 1966 minder buitenlands kapitaal dan in de voorafgaande jaren. De door ingezetenen van de Gemeenschap verrichte investeringen buiten de Gemeenschappelijke Markt zijn voorts aanmerkelijk toegenomen. Italië heeft zijnerzijds een belangrijk tekort geboekt, voornamelijk als gevolg van het tamelijk grote verschil tussen zijn eigen rentevoet en die in het buitenland, alsmede om fiscale redenen.

Geremd door de in de Verenigde Staten en door sommige Europese landen getroffen beperkende maatregelen, is de netto export van Amerikaans kapitaal naar de Gemeenschap aanmerkelijk gedaald, ofschoon Duitsland, Frankrijk en België nog belangrijke overschotten boekten aan directe investeringen van Amerikaanse maatschappijen. De ontwikkeling van de rentevoet in de Verenigde Staten heeft namelijk de beleggingen in effecten in Europa afgeremd; er werden zelfs wederom verkopen van Nederlandse en Duitse effecten voor Amerikaanse rekening waargenomen. In de ontwikkeling van de door de Verenigde Staten ten behoeve van Frankrijk verstrekte leningen is eveneens vertraging gekomen, terwijl de kredietnemers in Italië en Duitsland een niet te verwaarlozen deel van de hun tevoren verleende steunbedragen terugbetaalden : deze ontwikkeling is voor een groot deel te wijten aan de beperkingen die de Amerikaanse banken in het kader van het programma tot vermindering van hun kapitaalexport, dat in februari 1965 in



werking trad, op hun leningstransacties hebben moeten toepassen. In 1966 vonden nog belangrijke aankopen van effecten van Amerikaanse maatschappijen door ingezetenen van de Gemeenschap, met name van Duitsland en van België, plaats.

Met uitzondering van Italië en België bleven alle Lid-Staten van de Gemeenschappelijke Markt een netto toevloed van kapitaal uit het Verenigd Koninkrijk, Zwitserland en talrijke andere landen van de O.E.S.O. registreren. Deze toevloed was evenwel minder belangrijk dan in het voorafgaande jaar, ofschoon bijvoorbeeld in Duitsland de directe investeringen door ingezetenen van het Verenigd Koninkrijk of van Zwitserland nog zijn toegenomen, terwijl het sterlinggebied zijn leningstransacties in Nederland heeft uitgebreid.

Italië, Frankrijk en Nederland ten slotte traden op als netto exporteurs van langlopend kapitaal ten opzichte van de landen die geen lid zijn van de O.E.S.O. Deze drie landen hebben, in tegenstelling tot Duitsland, het tempo van hun directe investeringen in dit gebied enigszins verminderd, maar hebben er daarentegen hun beleggingen in effecten en hun leningstransacties uitgebreid.

\* \* \*

In 1967 hebben de verlaging van de rentevoet op lange termijn, die in het eerste halfjaar in sommige landen van de Gemeenschap plaatsvond, en vervolgens de verhoogde opbrengst op de internationale Europese markt en op de Amerikaanse markt gedurende het tweede halfjaar, de uitvoer van kapitaal op lange termijn naar landen buiten de Gemeenschappelijke Markt nog aangewakkerd. Deze transacties zijn vooral in Italië van belang geweest, waar de in februari getroffen maatregelen op het gebied van de heffing van belasting op door de maatschappijen verdeelde winsten er eveneens toe hebben bijgedragen om het in het buitenland geplaatste kapitaal in omvang te doen toenemen.



Tabel 18 — HET PARTICULIERE KAPITAALVERKEER OP LANGE TERMIJN  
VAN DE LID-STATEN, IN 1966  
(in miljoenen rekeneenheden)

I. Netto buitenlandse investeringen :					
<i>Herkomst</i>	<i>Duitsland</i>	<i>Frankrijk</i>	<i>Italië</i>	<i>Nederland</i>	<i>B.L.E.U.</i>
E.E.G.	239	114	327	138	18
<i>Directe investeringen</i>	203	59	91	25	30
<i>Beleggingen in effecten</i>	13	25	35	73	2
<i>Overige</i>	23	30	201	40	- 14
U.S.A.	300	133	14	- 53	98
<i>Directe investeringen</i>	359	119	80	28	70
<i>Beleggingen in effecten</i>	- 45	- 2	1	- 118	-
<i>Overige</i>	- 14	16	- 67	37	28
Overige landen O.E.S.O.	224	97	- 109	199	10
<i>Directe investeringen</i>	218	64	115	6	10
<i>Beleggingen in effecten</i>	- 13	26	- 95	108	- 8
<i>Overige</i>	19	7	- 129	85	8
Overige landen	108	26	- 35	70	70
<i>Directe investeringen</i>	54	10	8	1	30
<i>Beleggingen in effecten</i>	8	-	- 19	33	2
<i>Overige</i>	46	16	- 24	36	38
Totaal	871	370	197	354	196
I. Netto investeringen van ingezetenen in het buitenland :					
<i>Bestemming</i>	<i>Duitsland</i>	<i>Frankrijk</i>	<i>Italië</i>	<i>Nederland</i>	<i>B.L.E.U.</i>
E.E.G.	174	99	157	136	108
<i>Directe investeringen</i>	104	66	68	66	14
<i>Beleggingen in effecten</i>	54	34	12	6	48
<i>Overige</i>	16	- 1	77	64	46
U.S.A.	145	4	48	- 25	22
<i>Directe investeringen</i>	17	1	- 10	2	- 10
<i>Beleggingen in effecten</i>	125	16	15	- 31	68
<i>Overige</i>	3	- 13	43	4	- 36
Overige landen O.E.S.O.	140	29	120	97	36
<i>Directe investeringen</i>	103	56	25	42	4
<i>Beleggingen in effecten</i>	- 1	- 65	67	- 25	4
<i>Overige</i>	38	38	28	80	28
Overige landen	84	82	243	77	18
<i>Directe investeringen</i>	68	18	15	26	-
<i>Beleggingen in effecten</i>	21	42	53	- 7	10
<i>Overige</i>	- 5	22	175	58	8
Totaal	543	214	568	285	184

NOOT : Een deel van de buitenlandse investeringen in Italië, afkomstig uit Zwitserland, vormt de gedeeltelijke tegenpost van de uitvoer van Italiaanse bankbiljetten door ingezetenen. Deze bedroeg in 1966 nagenoeg 560 miljoen rekeneenheden, hetgeen een sterke stijging ten opzichte van 1965 betekende. Deze uitvoer van bankbiljetten is in bovenstaande tabel niet als een Italiaanse investering in het buitenland beschouwd.

Bron : Bureau voor de Statistiek van de Europese Gemeenschappen, Nationale Rekeningen en Betalingsbalansen, Brussel 1967.

### III

## ACTIVITEIT VAN DE BANK

### VERLEENDE KREDIETEN

#### ONDERTEKENDE CONTRACTEN

In 1967 heeft de Bank 42 kredietovereenkomsten ondertekend voor een totaalbedrag van r.e. 212,6 miljoen <sup>(1)</sup>, waarvan :

- 29 kredieten uit hoofde van gewone transacties voor een bedrag van in totaal r.e. 168,2 miljoen;
- 13 kredieten ressorterende onder de « Section Spéciale » voor een bedrag van in totaal r.e. 44,4 miljoen.

#### GOEDGEKEURDE LENINGEN

De Bank heeft in 1967 – gewone en bijzondere transacties tezamen – 41 kredieten goedgekeurd voor een totaalbedrag van r.e. 232,8 miljoen, tegen r.e. 132,2 miljoen in het voorgaande jaar.

Deze kredieten hebben betrekking op projecten waarvan de totale investeringen worden geraamd op meer dan een miljard. De gemiddelde deelneming van de Bank beloopt derhalve 23 % van de kosten der projecten.

#### GEWONE TRANSACTIES

Uit hoofde van gewone transacties heeft de Bank aan 26 kredieten tot een totaalbedrag van r.e. 177,3 miljoen haar goedkeuring gegeven : 13 kredieten tot een totaalbedrag van 65,1 miljoen werden verleend voor projecten in Italië, 6 kredieten voor een bedrag van 53,7 miljoen voor projecten in Frankrijk, 5 kredieten voor een bedrag van 27,5 mil-

---

(1) Behoudens wanneer het tegendeel blijkt, zijn de genoemde geldbedragen uitgedrukt in de rekeneenheid (voor de definitie zie blz. 2).



joen voor projecten in Duitsland, 1 krediet ten bedrage van 16 miljoen voor een project in België en 1 krediet ten bedrage van 15 miljoen voor een project in Griekenland.

Het betreft de volgende projecten :

*Italië :*

*Krediet  
van de Bank  
(mln r.e.)*

1. Uitbreiding van een fabriek voor de vervaardiging van materieel bestemd voor lucht- en wegverkeer voor personen en goederen te Pomigliano D'Arco (Campanië).  
Uitvoerder : *Alfa Romeo S.p.A.* 2,2
2. Bouw van een fabriek voor de productie van dieetvoedingsmiddelen te Latina (Latium).  
Uitvoerder : *I.D.A. - Industrie Dietetiche ed Alimentari S.p.A.* 2,6
3. Uitbreiding van een fabriek voor de vervaardiging van thermostaten te Salerno (Campanië).  
Uitvoerder : *Landis & Cyr Italiana S.p.A.* 1,0
4. Bouw van een industrieel complex dat een leerlooierij en een schoenenfabriek omvat te Ascoli Piceno (Le Marche).  
Uitvoerder : *SOFINMAR S.p.A.* 1,4
5. Bouw van een fabriek voor de productie van gelaste stalen buizen van gemiddelde doorsnede te Taranto (Apulië).  
Uitvoerder : *DALMINE S.p.A.* 4,4
6. Bouw van een melkfabriek te Catania (Sicilië).  
Uitvoerder : *GALA S.p.A.* 1,0
7. Bouw van een inrichting voor de bereiding en het bottelen van wijn te Catania (Sicilië).  
Uitvoerder : *SABEA - Società Alimentari Bevande ed Affini S.p.A.* 0,6
8. Uitbreiding en modernisering van de telefooninstallaties op Sicilië en in Calabrië.  
Uitvoerder : *S.I.P. - Società Italiana per l'Esercizio Telefonico p.A.* 16,0
9. Bouw van installaties voor de vervaardiging van anti-klopmiddelen te Bussi (Abruzië).  
Uitvoerder : *Società Italiana Additivi per Carburanti S.p.A.* 2,2

	<i>Krediet van de Bank (mln r.e.)</i>
10. Bouw van een fabriek voor de productie van fosforzuur te Gela (Sicilië). Uitvoerder : <i>Industria Siciliana Acido Fosforico S.p.A.</i>	7,0
11. Verbouwing en modernisering van de aan de baai van Triest gelegen scheepswerf van Monfalcone. Uitvoerder : <i>ITALCANTIERI S.p.A.</i>	10,0
12. Aanleg van het traject van de Autostrada dei Fiori tussen de italiaans-franse grens en San Remo (Ligurië). Uitvoerder : <i>Autostrada dei Fiori S.p.A.</i>	16,0
13. Uitbreiding van een fabriek voor de vervaardiging van buizen en dwarsliggers in voorgespannen beton te Aprilia (Latium). Uitvoerder : <i>Vianini S.p.A.</i>	0,6
<i>Frankrijk :</i>	
14. Bouw van een fabriek voor de productie van salpeter- en mengmeststoffen te Ottmarsheim (departement Haut-Rhin). Uitvoerder : <i>Produits &amp; Engrais Chimiques du Rhin - PEC-RHIN.</i>	6,1
15. Aanleg van het eerste gedeelte van het pijpleidingsysteem voor het transport in Frankrijk van uit Nederland afkomstig aardgas. Uitvoerder : <i>Gaz de France.</i>	16,2
16. Aanleg van het gedeelte van de autosnelweg Estérel-Côte d'Azur tussen de Roquebrune en de frans-italiaanse grens. Uitvoerder : <i>Société de l'Autoroute Estérel-Côte d'Azur.</i>	10,1
17. Bouw van een fabriek voor de productie van ammoniak te Carling (departement Moselle). Uitvoerder : <i>L'Ammoniac Sarro-Lorrain S.à.r.l.</i>	3,0
18. Aanleg van het gedeelte van de autosnelweg Metz-Saarbrücken tussen Metz en Freyming (departement Moselle). Uitvoerder : <i>Société des Autoroutes du Nord de la France.</i>	10,1
19. Versterking en modernisering van de telefooninstallaties in Zuid-West Frankrijk. Uitvoerder : <i>Administration des Postes et Télécommunications.</i>	8,1



*Duitsland :*

*Krediet  
van de Bank  
(mln r.e.)*

- |  |     |
|--|-----|
| 20. Bouw van een fabriek voor de productie van ureum te Perl (Saarland).<br>Uitvoerder : <i>Harnstoff- und Düngemittelwerk Saar-Lothringen GmbH.</i> | 5,0 |
| 21. Bouw van een kerncentrale te Darne (Lingen, Neder-Saksen).<br>Uitvoerder : <i>Kernkraftwerk Lingen GmbH.</i>                                     | 6,3 |
| 22. Bouw van een fabriek voor de vervaardiging van gelaste stalen buizen te Hamm (Westfalen).<br>Uitvoerder : <i>HOESCH Aktiengesellschaft.</i>      | 7,5 |
| 23. Verbouwing en modernisering van een scheepswerf te Bremen.<br>Uitvoerder : <i>Aktien-Gesellschaft « WESER ».</i>                                 | 3,8 |
| 24. Uitbreiding van een thermo-electrische centrale te West-Berlijn.<br>Uitvoerder : <i>Berliner Kraft- und Licht (BEWAG)-Aktiengesellschaft.</i>    | 5,0 |

*België :*

- |   |      |
|---|------|
| 25. Aanleg van het gedeelte van de autosnelweg Brussel-Parijs tussen Houdeng en de franse grens.<br>Uitvoerder : <i>Wegenfonds.</i> | 16,0 |
|---|------|

*Griekenland :*

- |   |      |
|---|------|
| 26. Irrigatie van de vlakte van Pinios (Peloponnesus).<br>Uitvoerders : <i>Ministerie van Landbouw en Ministerie van Publieke Werken.</i> | 15,0 |
|---|------|

De kredieten ten behoeve van projecten in Duitsland en in België werden rechtstreeks verstrekt aan de ondernemingen die de projecten uitvoeren. Dit geldt eveneens voor Frankrijk, met uitzondering echter van twee leningen voor de financiering van infrastructuur-projecten – aanleg van wegen en telecomunicaties – die door tussenkomst van de Caisse Nationale des Autoroutes en de Caisse Nationale des Télécommunications werden verstrekt.

De kredieten verleend voor industriële projecten in Zuid-Italië werden, evenals in het verleden, aan de Cassa per il Mezzogiorno verstrekt; deze instelling leent de desbetreffende bedragen op haar beurt weer uit aan de begunstigde door tussenkomst van het bevoegde regionale financieringsinstituut, t.w. het Istituto per lo Sviluppo Economico dell'Italia Meridionale (ISVEIMER) of het Istituto Regionale per il Finanziamento alle Industrie in Sicilia (IRFIS). Aan de Cassa werd eveneens het krediet voor de uitbreiding en modernisering van de telefooninstallaties op Sicilië en in Calabrië verstrekt; de kredieten ten behoeve van twee projecten in Noord-Italië werden rechtstreeks aan de ondernemingen, die de projecten uitvoeren, verleend.

\* \* \*

Evenals in voorgaande jaren waren de activiteiten van de Bank in Italië voornamelijk gericht op de ontwikkeling van de achtergebleven streken in het Zuiden van het land, waar een redelijk aantal projecten werd gefinancierd in verschillende industriële sectoren (motoren, levensmiddelen, lederwaren, dwarsliggers, stalen en betonnen buizen, chemische producten en thermostaten); 60 % van het totale bedrag der kredieten in Italië werden ten behoeve van deze projecten verstrekt. Bovendien nam de Bank deel in de financiering van een belangrijk project ter reconversie van een scheepswerf en in een project in de vervoerssector, dat van gemeenschappelijk belang voor meerdere Lid-Staten is (aansluiting van de Autostrada dei Fiori op het franse wegnnet).

Daarentegen namen in de andere Lid-Staten de reconversie- of moderniseringsprojecten en de projecten, die voor verschillende Lid-Staten van gemeenschappelijk belang zijn, de voornaamste plaats in.

Van de 12 in Frankrijk, Duitsland en België verstrekte kredieten vielen niet minder dan 10 – die zowel betrekking hadden op industriële als op infrastructuur-projecten – onder deze beide categorieën. In Frankrijk financierde de Bank, behalve de reeds eerdergenoemde verkeerswegen- en telecommunicatie-projecten, de aanleg van een pijpleidingsstelsel voor het transport van uit Nederland afkomstig aardgas alsmede twee projecten in de chemische sector, waarvan één mede door de EGKS werd gefinancierd. Dit project is gelegen in Lotharingen en vormt met een eveneens door de Bank en de EGKS gemeenschappelijk gefinancierd Duits project in het



Saargebied een economische eenheid. De in Duitsland verstrekte kredieten hadden, met uitzondering van eerdergenoemde pendant van het in Lotharingen gelegen chemische project, betrekking op reconversieprojecten (scheepswerf en stalen buizenfabriek) en op de bouw van een kerncentrale, waarvoor naast subsidies van de Bondsrepubliek Duitsland ook middelen uit het ERP-Fonds en een lening van de EXIM-Bank werden verstrekt. Tenslotte werd aan de BEWAG – waarmee de Bank respectievelijk in 1960 en in 1964 reeds twee kredietovereenkomsten sloot – een nieuwe lening verstrekt ten behoeve van de bouw van een thermo-electrische centrale te Berlijn. Het in België verleende krediet was bestemd voor de gedeeltelijke financiering van het traject Houdeng - franse grens van de toekomstige autosnelweg Brussel-Parijs.

In 1967 was ongeveer twee derde van het totaalbedrag der in de Lid-Staten verstrekte kredieten bestemd voor de financiering van reconversieprojecten en projecten die voor meerdere Lid-Staten van gemeenschappelijk belang zijn en overtroffen hiermede voor de eerste maal de leningen ten behoeve van de ontsluiting van de minder-ontwikkelde gebieden in de Gemeenschap, zonder dat deze laatste echter werden beperkt.

De aanzienlijke verhoging van het totaalbedrag der leningen toont duidelijk aan dat de Bank bij de voortschrijdende economische integratie in de Gemeenschap alle middelen in het werk stelt om de haar bij de Statuten verleende interventie-mogelijkheden op evenwichtige wijze volledig te ontplooiën.

Het aan Griekenland toegekende krediet werd, evenals de twee andere reeds door de Bank in dit land gefinancierde irrigatie-projecten, aan de Staat verstrekt. Het project waarvoor dit krediet is bestemd omvat de irrigatie, hoofdzakelijk door middel van besproeiing, van meer dan 20.000 ha. De uitvoering van dit project zal de productie van fruit-primeurs, citrusvruchten, katoen en verschillende groenten aanzienlijk verhogen en een bijdrage leveren tot de rationalisatie van de veeteelt.

Aangezien het Financiële Protocol slechts tot 31 oktober 1967 van kracht was, heeft de Bank voorlopig haar activiteiten in Griekenland gestaakt. De Ministerraad van de Europese Gemeenschappen heeft zich echter voorbehouden op een later tijdstip een besluit te nemen ter zake van het op deze datum nog resterende bedrag van de financiële bijstand (55,775 miljoen dollar op een totaalbedrag van 125 miljoen dollar).



Een aantal belangrijke, door middel van gewone leningen te financieren industriële projecten in de Geassocieerde Afrikaanse Staten zijn momenteel in onderzoek; de besluiten tot financiering van deze projecten zullen in de loop van het jaar 1968 kunnen worden genomen.

\* \* \*

Op 31 december 1967 waren zes kredietovereenkomsten uit hoofde van gewone leningen ten bedrage van in totaal 45,5 miljoen nog niet ondertekend.

## BIJZONDERE TRANSACTIES

In het kader van haar « Section Spéciale » heeft de Bank in de loop van het verslagjaar 9 transacties goedgekeurd voor investeringsprojecten in Turkije, voor een totaalbedrag van 35,5 miljoen rekeneenheden.

De goedgekeurde projecten zijn de volgende :		Krediet van de Bank (mln r.e.)
1. Uitbreiding en omschakeling van een fabriek voor de vervaardiging van zwart-staalplaten te Istanboel. Uitvoerder : <i>Çelik Endüstrisi T.A.Ş.</i>		0,7
2. Aanleg van een stuwdam in de rivier de Sakarya te Gökçekaya (Noord-West Anatolië) en de bouw van een hydro-electrische centrale. Uitvoerder : <i>D.S.İ. - Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü (Hoofddirectie voor Waterstaatkundige Werken, Ministerie van Energie en Natuurlijke Hulpbronnen).</i>		7,3
3. Bouw van een fabriek voor de vervaardiging van papierpulp, papier en carton te Dalaman (Zuid-West Anatolië). Uitvoerder : <i>SEKA - Dalaman Müessesesi, een dochteronderneming van het staatsbedrijf SEKA (Türkiye Selüloz ve Kâğıt Fabrikaları İşletmesi - Exploitatie van Cellulose- en Papierfabrieken in Turkije).</i>		14,0
4. Uitbreiding van een cementfabriek te Kartal, in de nabijheid van Istanboel. Uitvoerder : <i>Anadolu Çimentoları T.A.Ş.</i>		2,3



	<i>Krediet van de Bank (mln r.e.)</i>
5. Bouw van een fabriek voor de vervaardiging van golfkarton en kartonnen dozen te Gebze bij Istanboel. Uitvoerder : <i>Mukavva Sanayii ve Ticaret A.Ş.</i>	0,7
6. Uitbreiding van een fabriek voor het spinnen van kunstmatige en synthetische continugarens te Bakirköy bij Istanboel. Uitvoerder : <i>Aku İplik ve Dokuma Fabrikaları A.Ş.</i>	0,4
7. Bouw van een afdeling voor de vervaardiging van nylonvezels in een te Bursa gelegen fabriek. Uitvoerder : <i>Sentetik İplik Fabrikaları A.Ş.</i>	2,0
8. Bouw van een cementfabriek te Hereke aan de golf van Izmit. Uitvoerder : <i>Nuh Çimento Sanayii A.Ş.</i>	2,5
9. Bouw van een kunstmestfabriek bij Samsun aan de Zwarte Zee. Uitvoerder : <i>Azot Sanayii T.A.Ş.</i>	5,6
	<hr/> 35,5

De kredieten van de Bank in Turkije werden verstrekt door tussenkomst van de Turkse Staat, overeenkomstig de procedure omschreven in het Jaarverslag over 1964. De 9, in 1967 goedgekeurde leningen omvatten 1 lening bestemd voor een infrastructuur-project en 8 leningen voor industriële projecten.

Het infrastructuur-project omvat de bouw van een hydro-electrische centrale van 300 MW, die het met deze centrale verbonden electriciteitsnet op de spitsuren van energie zal kunnen voorzien. Voor de financiering van de uitgaven in deviezen van dit project werden naast de lening van de Bank nog andere kredieten verstrekt door Italië en de Verenigde Staten.

Twee van de leningen ten behoeve van industriële projecten werden toegekend aan staatsbedrijven. De papierfabriek te Dalaman is na die van SEKA - Çaycuma (zie Jaarverslag 1966, blz. 49) het tweede grote papierproject dat de Bank in Turkije mede financierde. De productie van deze nieuwe fabriek – waarvoor overigens ook door Frankrijk en Italië bilaterale kredieten ter beschikking werden gesteld – zal ertoe bijdragen



dat aan de snel toenemende vraag naar papier in Turkije kan worden voldaan. Door de uitvoering van dit project zullen bovendien de momenteel ongebruikte lokale grondstoffen kunnen worden verwerkt en zal de bosbouw in het Zuid-Westen van Anatolië intensiever kunnen worden geëxploiteerd. De kunstmestfabriek te Samsun zal de voorziening van fosfaat-meststoffen aan de turkse landbouw verbeteren en zal – evenals het project te Dalaman – een gunstige invloed op de betalingsbalans uitoefenen, daar de import zal kunnen worden beperkt.

Zes kredieten werden verleend voor industriële projecten van particuliere ondernemingen. Deze leningen werden door tussenkomst van de T.S.K.B. (Türkiye Sınai Kalkınma Bankası - Bank voor de Industriële Ontwikkeling van Turkije) krachtens een mantel-overeenkomst voor de financiering van dergelijke projecten tussen de Bank en de Turkse Staat, verstrekt. Gezien het aantal voorgelegde projecten werd het bedrag van de mantel-overeenkomst in de loop van het jaar 1967 verhoogd van 5 miljoen (zie Jaarverslag 1966, blz. 50) tot 15 miljoen.

Alle industriële projecten in de particuliere sector waarvoor in 1967 leningen werden toegekend, zijn gelegen in de streek Istanboel-Izmit-Bursa, waar momenteel de industriële ontwikkeling in de particuliere sector wordt bevorderd. De beide cementfabrieken zullen ertoe bijdragen de in dit gebied nog bestaande moeilijkheden in de cementvoorziening op te heffen. De verwerkende industrie voor de vervaardiging van golfkartonnen dozen zal de materialen betrekken van de in aanbouw zijnde en mede door de Bank gefinancierde papierfabrieken en zal in het bijzonder de afzet van talrijke voor de export bestemde turkse producten bevorderen. Tenslotte heeft de Bank twee projecten gefinancierd die een bijdrage leveren tot de modernisering van de textielindustrie : de vervaardiging van nylon-vezels en het spinnen van kunstmatige en synthetische continugarens.

\* \* \*

Bovendien heeft de Bank op verzoek van de Commissie van de Europese Gemeenschappen verschillende projecten in de Geassocieerde Afrikaanse Staten en de Geassocieerde Landen en Gebieden Overzee in onderzoek genomen, die voor financiering door middel van leningen onder speciale voorwaarden uit de middelen van het Europese Ontwikkelingsfonds in aanmerking konden komen. Zes financieringsaanvragen voor een bedrag van in totaal 20 miljoen rekeneenheden werden door de Bank gunstig



beoordeeld en door de Commissie goedgekeurd. Voor het beheer over deze leningen heeft de Bank van de Europese Gemeenschappen mandaten ontvangen en aanvaard.

De goedgekeurde projecten zijn de volgende :

**Geassocieerde Afrikaanse Staten :**

*Federale Republiek Kameroen :*

*Leningen  
onder speciale  
voorwaarden  
(mln r.e.)*

- |   |     |
|---|-----|
| 1. Aanleg van een oliepalm-plantage van 4.380 ha en bouw van een oliefabriek.<br>Uitvoerder : <i>Cameroons' Development Corporation - CAMDEV.</i> | 6,5 |
| 2. Bouw van een cementfabriek te Figuil en van een klinkermolen te Douala.<br>Uitvoerder : <i>Société Cimenteries du Cameroun - CIMENCAM.</i>     | 1,6 |

*Ivoorkust :*

- |  |     |
|--|-----|
| 3. Gedeeltelijke financiering van de aanleg van een oliepalm-plantage van 32.000 ha.<br>Uitvoerder : <i>Société pour le Développement et l'Exploitation du Palmier à Huile - SODEPALM.</i> | 3,7 |
| 4. Modernisering van het spoorweg-traject Agboville-Dimbokro.<br>Uitvoerder : <i>Régie du Chemin de Fer Abidjan-Niger - R.A.N.</i>   | 6,0 |

*Republiek Tsjaad :*

- |  |     |
|--|-----|
| 5. Bouw van een complex textielindustrieën te Fort-Archambault.<br>Uitvoerder : <i>Société Textile du Tchad - S.T.T.</i> | 1,2 |
|--|-----|

**Geassocieerde Overzeese Gebieden :**

*Nieuw-Caledonië :*

- |   |     |
|---|-----|
| 6. Bouw van een aanlegsteiger voor schepen met grote diepgang in de haven van Noumea.<br>Uitvoerder : <i>Territorium Nieuw-Caledonië.</i> | 1,0 |
|---|-----|

---

20,0

De agrarische en industriële projecten zullen bijdragen tot de diversificatie van de economie in de betrokken landen. Het infrastructuurproject zal de capaciteit van een zeer belangrijke verkeersverbinding tussen twee Afrikaanse Staten verhogen.

De financieringen door de Gemeenschap dienen met name de uitvoering van industrialisatieprojecten in de gering ontwikkelde streken van Kameroen en Tsjaad te vergemakkelijken en de ontwikkeling van de landbouw in West-Kameroen te bevorderen.

In Nieuw-Caledonië zullen door de aanleg van een nieuwe aanlegsteiger cruise-schepen met grote diepgang te Noumea kunnen binnenlopen, hetgeen voor de ontwikkeling van het toerisme op het eiland van zeer groot belang is.

Tot nu toe werden drie kredietovereenkomsten ondertekend. De leningen ten behoeve van het landbouwproject in Kameroen en het industriële project in Tsjaad werden aan de betrokken Staten verstrekt, die de bedragen opnieuw uitleenden aan de begunstigden. De lening voor het spoorwegproject werd rechtstreeks aan de Régie du Chemin de Fer Abidjan-Niger verleend.

## HERKOMST EN GEBRUIK VAN DE MIDDELEN DER BANK

Per 31 december 1966 bedroegen de middelen van de Bank in totaal 677,3 miljoen rekeneenheden, bestaande uit het gestorte kapitaal, de opgenomen leningen en de exploitatie-overschotten.

De belangrijke ontwikkeling van de internationale «europese» markt en de opmerkelijke stabiliteit die het merendeel van de kapitaalmarkten der Lid-Staten te zien gaven, hebben de Bank in staat gesteld opnieuw haar emissie-activiteiten aanzienlijk uit te breiden. In 1967 beliep het totale bedrag van de opgenomen middelen 194,5 miljoen, tegen 138,5 miljoen in 1966.

Bijna de helft van dit bedrag, en wel 95 miljoen, bestond uit emissies in dollars. Met drie leningen op lange termijn voor een totaalbedrag van 75 miljoen en 20 miljoen aan obligaties op middellange termijn behoort



de Bank tot de belangrijkste kredietnemers die in 1967 op de internationale kapitaalmarkt een beroep deden.

De bijzonderheden van de in de loop van het verslagjaar afgesloten leningen worden hierna vermeld :

In januari plaatste de Bank te Luxemburg een openbare emissie tot een bedrag van nominaal US \$ 25 miljoen (r.e. 25 miljoen) tegen een rentevoet van 6,5%. Deze lening werd vast overgenomen door een syndicaat bestaande uit de Banca Commerciale Italiana, Kuhn, Loeb & Co. en de Banque Internationale à Luxembourg en bij openbare inschrijving tegen een koers van 98% aangeboden. De obligaties, die een looptijd van 15 jaar hebben, zijn van februari 1973 af a pari aflosbaar in 10 jaarlijkse termijnen.

In mei heeft de Bank te New York een openbare emissie geplaatst tot een bedrag van nominaal US \$ 25 miljoen (r.e. 25 miljoen) tegen een rentevoet van 6,5% per jaar. Deze lening werd vast overgenomen door een internationaal syndicaat, dat 81 banken omvatte, waarvan 63 Europese banken, onder leiding van Kuhn, Loeb & Co., The First Boston Corporation, Lazard Frères & Co., de Amsterdam-Rotterdam Bank N.V., de Banca Commerciale Italiana, de Generale Bankmaatschappij N.V., de Banque de Paris et des Pays-Bas, de Deutsche Bank AG en de Caisse d'Épargne de l'État, Luxemburg. Van dit bedrag werden US \$ 20 miljoen obligaties aan het publiek aangeboden tegen een koers van 99,75%, welke koers als gevolg van de heffing van de « Interest Equalization Tax » voor inschrijvers in de Verenigde Staten evenwel 108,6% bedroeg. Het resterende bedrag van US \$ 5 miljoen werd door de Bank bij een Europese institutionele belegger geplaatst. De lening, die een looptijd van 20 jaar heeft, is van juni 1973 af a pari aflosbaar in 15 nagenoeg gelijke jaarlijkse termijnen.

In september heeft de Bank wederom te Luxemburg een openbare emissie geplaatst tot een bedrag van nominaal US \$ 25 miljoen (r.e. 25 miljoen) tegen een rentevoet van 6,5%. De lening werd vast overgenomen door een syndicaat bestaande uit de Banca Commerciale Italiana, The First Boston Corporation en de Banque Internationale à Luxembourg en werd het publiek tegen een koers van 98% aangeboden. De obligaties, die een looptijd van 15 jaar hebben, zijn van september 1973 af a pari aflosbaar in 10 jaarlijkse termijnen.

Eind september plaatste de Bank in Frankrijk een nieuwe openbare emissie tot een bedrag van nominaal 200 miljoen Franse Franken



(r.e. 40,5 miljoen) tegen een rentevoet van 6 1/4%. De lening werd vast overgenomen door een syndicaat van franse banken onder leiding van de Crédit Lyonnais, de Banque Nationale de Paris en de Banque de Paris et des Pays-Bas. De obligaties, met een looptijd van 18 jaar, werden tegen een koers van 99,85% aan het publiek ter inschrijving aangeboden; de 6 nagenoeg gelijke series obligaties zullen als volgt worden terugbetaald :

- tegen 100% in oktober 1970,
- tegen 104% in oktober 1973,
- tegen 108% in oktober 1976,
- tegen 112% in oktober 1979,
- tegen 116% in oktober 1982,
- tegen 120% in oktober 1985.

In oktober werd een obligatielening van 750 miljoen Belgische Franken (r.e. 15 miljoen) in België geplaatst tegen een rentevoet van 7%. Deze lening werd vast overgenomen door een groep banken bestaande uit de Generale Bankmaatschappij, de Bank van Brussel, de Kredietbank, de Bank Lambert en de Banque de Paris et des Pays-Bas en werden het publiek aangeboden tegen een koers van 99,50%. De obligaties, die een looptijd van 15 jaar hebben, zijn van november 1973 af a pari aflosbaar in 10 jaarlijkse termijnen.

Tenslotte werd in november in Italië een obligatielening van 15 miljard Lires (r.e. 24 miljoen) geplaatst tegen een rentevoet van 6%. Deze lening werd vast overgenomen door een syndicaat van italiaanse banken onder leiding van de Mediobanca en bij openbare inschrijving tegen een koers van 97% aangeboden. De obligaties, die een looptijd van 20 jaar hebben, zijn van december 1971 a pari aflosbaar in 17 annuïteiten.

In de loop van het tweede halfjaar van 1967 heeft de Bank bovendien de twee volgende leningen aangegaan :

De eerste lening, voor een bedrag van US \$ 20 miljoen bestaande uit obligaties met een looptijd van vijf jaar en tegen een rentevoet van 6% per jaar, werd rechtstreeks door de Bank geplaatst.

De tweede lening, ten bedrage van in totaal DM 80 miljoen (r.e. 20 miljoen), werd met de Bondsrepubliek Duitsland afgesloten, in verband met de financiële bijstand die deze Staat verleent in het kader van de Overeenkomst van 9 juli 1961 betreffende het Financiële Protocol gehecht aan de Overeenkomst waarbij een associatie tot stand wordt gebracht tussen



de Europese Economische Gemeenschap en Griekenland; van genoemd bedrag werden reeds 20 miljoen rekeneenheden gestort. De Bank heeft zich verplicht voor iedere storting obligaties op naam uit te geven, die 10 jaar na uitgifte aflosbaar zijn en die een rentevoet van 6,5% per jaar dragen.

Het totale bedrag van de door de Bank opgenomen middelen beloopt op 31 december 1967 553,7 miljoen rekeneenheden. Na aftrek van gedane aflossingen en rekening houdend met de op de uitstaande leningen te betalen aflossingspremies bedraagt de geconsolideerde schuld per die datum 547,8 miljoen.

\* \* \*

De in de loop van het verslagjaar ondertekende kredietovereenkomsten brengen het totale bedrag van verstrekte kredieten op 31 december 1967 op 811,8 miljoen. Na aftrek van gedane terugbetalingen tot een bedrag van 52,3 miljoen, waarvan 20,6 miljoen in de loop van het boekjaar, en rekening houdend met de koersaanpassingen en annuleringen, beloopt het totaalbedrag der verstrekte kredieten 757,3 miljoen, waarvan 548,9 miljoen uitbetaald. De in de loop van het verslagjaar 1967 verrichte uitbetalingen beliepen 138,6 miljoen, tegen 79 miljoen in het vorige verslagjaar. Het nog te storten gedeelte van de uitstaande kredieten bedraagt per 31 december 1967 208,4 miljoen, tegen 179,3 miljoen aan het einde van het vorige boekjaar.

\* \* \*

Evenals in de voorgaande verslagjaren heeft de Bank de emissiekosten op leningen over het afgelopen boekjaar geheel afgeschreven ten laste van de winst- en verliesrekening. Deze afschrijvingen bedroegen 5,8 miljoen. Het saldo van de winst- en verliesrekening bedroeg, vóór dotatie aan de statutaire en andere reserves, 10,5 miljoen tegen 9,4 miljoen in het vorige verslagjaar.

Van dit bedrag werden 5,5 miljoen overgeboekt naar de bijzondere reserves en het saldo naar de statutaire reserve.

Per 31 december 1967 beliep het totaalbedrag der diverse reserve-rekeningen 85,5 miljoen, waarvan 41,5 miljoen statutaire reserve.

Aan het eind van het verslagjaar bedroeg het totaalbedrag der middelen van de Bank, bestaande uit gestort kapitaal, opgenomen leningen en exploitatie-overschotten, 876,4 miljoen.

## IV

### BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

De balans en winst- en verliesrekening zijn aan dit verslag toegevoegd (zie blz. 118 en vlg.).

De belangrijkste posten worden hierna toegelicht.

#### BALANS

Het balanstotaal bedraagt per 31 december 1967 r.e. 1.110.334.698.  
Per 31 december 1966 bedroeg het r.e. 873.005.176.

#### ACTIVA

*Kas en banken, goud, schatkistpapier, wissels en schuldbrieven.*

Het totaal van de onder dit hoofd genoemde posten bedraagt r.e. 317.151.271 tegen r.e. 249.239.400 per 31 december 1966. Het bedrag is als volgt samengesteld.

	per 31 december 1966	per 31 december 1967
– Kas en banken	184.264.733	226.372.564
– Goud	8.636.300	8.653.086
– Portefeuille	56.338.366	82.125.621

Het schatkistpapier en de schuldbrieven in portefeuille tot een bedrag van r.e. 50.608.049 zijn gewaardeerd tegen de aankoopkoers of tegen de beurskoers per 31 december 1967, indien laatsbedoelde koers lager was, doch nooit hoger dan 100%. Onder dit hoofd zijn voorts opgenomen ingekochte eigen obligaties van de Bank tot een bedrag van r.e. 1.639.211 (nominale waarde r.e. 1.655.099).



Het totale bedrag van bovengenoemde posten laat zich naar geldsoorten als volgt splitsen :

– geldsoorten van de Lid-Staten	r.e.	192.955.632
– andere geldsoorten	r.e.	115.542.553
– goud	r.e.	8.653.086

De splitsing naar looptijden is als volgt :

– op zicht	r.e.	37.374.406
– ten hoogste drie maanden	r.e.	72.705.060
– meer dan drie, doch ten hoogste zes maanden	r.e.	64.348.448
– meer dan zes, doch ten hoogste twaalf maanden	r.e.	89.458.742
– langer dan twaalf maanden	r.e.	53.264.615

#### *Vorderingen wegens nog te leveren obligaties.*

Het onder dit hoofd opgevoerde bedrag van r.e. 15.000.000 vertegenwoordigt het aan het eind van het verslagjaar nog niet gestorte provenu van de in 1967 uitgegeven en geplaatste obligaties in Duitse marken.

#### *Verstreckte kredieten.*

Het bedrag van r.e. 757.260.944 vertegenwoordigt het totale bedrag van de kredieten waarvan de overeenkomsten vóór 31 december 1967 waren ondertekend, na aftrek van de verrichte terugbetalingen die in de loop van het verslagjaar r.e. 20.593.884 bedroegen en van annulaties. Van eerstgenoemd bedrag was op 31 december 1967 r.e. 548.867.911 aan de geldnemers uitbetaald.

De uit deze uitbetalingen voor de Bank voortvloeiende vorderingen laten zich naar de geldsoorten als volgt splitsen :

– geldsoorten van de Lid-Staten	r.e.	398.280.276
– vorderingen naar keuze van de Bank betaalbaar in een der geldsoorten van de Lid-Staten	r.e.	28.384.156
– andere geldsoorten	r.e.	122.203.479

De tegenpost van de nog te storten bedragen ad r.e. 208.393.033 is opgenomen aan de passiefzijde onder het hoofd : « Nog te betalen op verstrekte kredieten ».

Een vergelijking met het vorige jaar geeft het volgende beeld :

	per 31 december 1966	per 31 december 1967
– uitbetaald	430.857.243	548.867.911
– nog te betalen	179.320.227	208.393.033
	<hr/>	<hr/>
Totaalbedrag van de verstrekte kredieten	610.177.470	757.260.944

De verstrekte kredieten zijn als volgt over de landen verdeeld :

<i>Land</i>	<i>Uitbetaalde bedragen</i>	<i>Nog uit te betalen</i>	<i>Totaal</i>
België	12.320.000	8.000.000	20.320.000
Duitsland	61.727.417	3.500.000	65.227.417
Frankrijk	91.744.539	25.014.887	116.759.426
Italië	324.513.310	138.480.000	462.993.310
Luxemburg	3.105.269	–	3.105.269
Griekenland	48.163.045	20.072.050	68.235.095
Ivoorkust	685.427	–	685.427
Kameroen	4.315.369	4.189.631	8.505.000
Senegal	1.215.300	1.214.700	2.430.000
Kongo-Brazzaville	1.078.235	7.921.765	9.000.000
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	548.867.911	208.393.033	757.260.944

Ten aanzien van de voornaamste vorm van zekerheid op de verstrekte kredieten geldt de volgende verdeling.



Het totale bedrag van r.e. 757.260.944 omvat r.e. 659.641.599 kredieten verstrekt aan de Lid-Staten of door deze gegarandeerd; r.e. 50.517.738 kredieten verstrekt aan parastatale instellingen in de Lid-Staten of door deze gegarandeerd; r.e. 11.620.427 kredieten voorzien van de garantie van de Geassocieerde Staten, terwijl het saldo ad r.e. 35.481.180 bestaat uit kredieten voorzien van de bij de kredietverlening op lange termijn gebruikelijke zekerheden.

Bij een gedeelte van de verstrekte kredieten komen gelijktijdig zowel de ene als de andere soort garantie of zekerheid voor.

#### *Inventaris en inrichting.*

De inventaris en de inrichting, waarvan de kosten geheel zijn afgeschreven, zijn «pro memorie» onder dit hoofd opgenomen.

#### *Te ontvangen rente en provisie.*

Onder dit hoofd is opgenomen de lopende doch op 31 december 1967 nog niet opvorderbare rente en provisie ten bedrage van r.e. 11.396.035.

#### *Nog niet afgeschreven aflossingspremies.*

Het bedrag van r.e. 6.571.563 vertegenwoordigt de nog niet afgeschreven terugbetalingspremies op uitgegeven leningen. De afschrijvingen hierop worden jaarlijks verricht gedurende de gehele looptijd van de lening.

#### *Diverse rekeningen.*

Het onder dit hoofd opgenomen bedrag ad r.e. 2.954.884 omvat r.e. 2.744.742 aan deposito's bestemd voor de betaling van vervallen coupons, die nog niet ter incasso werden aangeboden.

## PASSIVA

### *Kapitaal.*

Het geplaatste kapitaal bedraagt r.e. 1.000.000.000, waarvan r.e. 250.000.000 is gestort terwijl het niet te storten obligo r.e. 750.000.000 beloopt.

### *Statutaire reserve.*

De statutaire reserve die in het begin van het verslagjaar voor r.e. 36.545.180 te boek stond, is verhoogd met het saldo van de winst- en verliesrekening en bedraagt daardoor r.e. 41.529.913.

### *Reserves.*

De reserve voor verliezen uit hoofde van verstrekte kredieten en garanties, die aan het eind van het vorige verslagjaar r.e. 30.500.000 bedroeg, werd verhoogd tot r.e. 36.000.000.

Het totaal van de bijzondere reserves bedraagt thans r.e. 44.000.000 tegen r.e. 38.500.000 aan het eind van het vorige verslagjaar.

### *Pensioenfonds van het personeel.*

Het bedrag onder dit hoofd opgenomen bedraagt r.e. 1.167.596 tegen r.e. 945.996 per 31 december 1966.

### *Bedragen verschuldigd uit hoofde van art. 7 paragraaf 2 van de Statuten.*

Het bedrag opgenomen onder dit hoofd bedraagt r.e. 301.169 tegen r.e. 344.642 per 31 december 1966.

### *Leningen op middellange en lange termijn.*

Het bedrag van r.e. 547.775.612 opgevoerd onder dit hoofd, vertegenwoordigt de door de Bank opgenomen en op 31 december 1967 nog niet vervallen leningen, verhoogd met de premies te betalen bij de aflossing.



De op 31 december 1967 bestaande geconsolideerde schuld van de Bank laat zich als volgt verdelen :

				<i>Uitstaande schuld in nationale geldsoorten</i>	<i>in r.e.</i>	<i>Uiterlijke vervaldag</i>	<i>Aflossing</i>
4 1/2 %	Obligatielening 1961	fl.	4,0 mln.	1.104.972	1968	laatste aflossing.	
4 1/2 %	Obligatielening 1961	fl.	46,65 mln.	12.886.740	1981	in 14 gelijke jaarlijkse termijnen 1968-1981.	
5 %	Obligatielening 1962	Lires	15,0 mrd.	24.000.000	1977	aan het einde van de looptijd.	
4 3/4 %	Obligatielening 1962	fl.	30,0 mln.	8.287.293	1982	in 10 gelijke jaarlijkse termijnen 1973-1982.	
5 1/2 %	Obligatielening 1963	DM	60,0 mln.	15.000.000	1970	aan het einde van de looptijd.	
6 %	Obligatielening 1963	BFr.	400,0 mln.	8.000.000	1987	in 19 annuïteiten* 1969-1987.	
5 %	Obligatielening 1963	FFr.	60,0 mln.	12.152.982	1983	elke obligatie telkens voor een vierde aan het einde van het 5e, 10e, 15e en 20ste jaar.	
5 1/2 %	Obligatielening 1964	DM	80,0 mln.	20.000.000	1974	aan het einde van de looptijd.	
5 %	Bankkrediet	Lux.Fr.	50,0 mln.	1.000.000	1974	in 7 annuïteiten* 1968-1974.	
5 3/4 %	Obligatielening 1964	fl.	30,0 mln.	8.287.293	1984	in 10 gelijke jaarlijkse termijnen 1975-1984.	
5-5 1/4 %	Obligatieleningen 1964 (Kas-obligaties)	DM	33,4 mln.	8.350.000	1971	in 4 ongeveer gelijke jaarlijkse termijnen 1968-1971.	
5 1/2 %	Obligatielening 1964	US \$	25,0 mln.	25.000.000	1984	in 15 ongeveer gelijke jaarlijkse termijnen 1970-1984.	
5 3/4 %	Obligatielening 1965	fl.	40,0 mln.	11.049.724	1990	in 15 ongeveer gelijke jaarlijkse termijnen 1976-1990.	
6 %	Obligatielening 1965	US \$	20,0 mln.	20.000.000	1985	in 15 ongeveer gelijke jaarlijkse termijnen 1971-1985.	
6 %	Obligatielening 1965	Lires	15,0 mrd.	24.000.000	1985	in 17 annuïteiten* 1969-1985.	
6 1/2 %	Obligatielening 1965	BFr.	500,0 mln.	10.000.000	1977	in 9 annuïteiten* 1969-1977.	
6 1/2 %	Obligatielening 1966	US \$	23,75 mln.	23.750.000	1976	in 9 stijgende jaarlijkse termijnen 1968-1976.	
6 %	Obligatielening 1966	Lires	15,0 mrd.	24.000.000	1986	in 17 annuïteiten* 1970-1986.	
6 1/4 %	Obligatielening 1966	FFr.	200,0 mln.	40.509.939	1981	in 5 gelijke termijnen om de drie jaar 1969-1981 met stijgende aflossingspremie.	
6 1/2 %	Obligatielening 1966	US \$	15,0 mln.	15.000.000	1986	in 15 gelijke jaarlijkse termijnen 1972-1986.	
6 %	Obligatielening 1966	Lires	15,0 mrd.	24.000.000	1986	in 15 gelijke jaarlijkse termijnen 1972-1986.	
7 %	Obligatielening 1966	BFr.	500,0 mln.	10.000.000	1978	in 6 jaarlijkse termijnen 1972-1977 van BFr. 30 mln. en BFr. 320 mln. in 1978.	
6 1/2 %	Obligatielening 1967	US \$	25,0 mln.	25.000.000	1982	in 5 jaarlijkse termijnen 1973-1977 van US \$ 1 1/4 mln. en 5 jaarlijkse termijnen 1978-1982 van US \$ 3/4 mln.	
6 1/2 %	Obligatielening 1967	US \$	25,0 mln.	25.000.000	1987	in 15 ongeveer gelijke jaarlijkse termijnen 1973-1987.	
6 %	Obligatielening 1967	US \$	20,0 mln.	20.000.000	1972	aan het einde van de looptijd.	
6 1/2 %	Obligatielening 1967	US \$	25,0 mln.	25.000.000	1982	in 5 jaarlijkse termijnen 1973-1977 van US \$ 1 1/4 mln. en 5 jaarlijkse termijnen 1978-1982 van US \$ 3 3/4 mln.	

		<i>Uitstaande schuld</i>		<i>Uiterlijke</i>		<i>Aflossing</i>
		<i>in nationale</i>		<i>in r.e.</i>	<i>vervaldag</i>	
		<i>geldsoorten</i>				
6 1/2 %	Obligatielening 1967	DM	80,0 mln.	20.000.000	1979	in 1 termijn van DM 20 mln. in 1977 en 2 termijnen van DM 30 mln. in 1978 en 1979.
6 1/4 %	Obligatielening 1967	FFr.	200,0 mln.	40.509.939	1985	in 6 ongeveer gelijke termijnen om de drie jaar 1970-1985 met stijgende aflossingsbedragen.
7 %	Obligatielening 1967	BFr.	750,0 mln.	15.000.000	1982	in 5 jaarlijkse termijnen 1973-1977 van BFr. 22,5 mln.; 4 jaarlijkse termijnen 1978-1981 van BFr. 37,5 mln. en BFr. 487,5 mln. in 1982.
6 %	Obligatielening 1967	Lires	15,0 mrd.	24.000.000	1987	in 17 annuïteiten* 1971-1987.
				540.888.882		
	Aflossingspremies			6.886.730		
				547.775.612		

\* in kapitaal en intresten.

De ontwikkeling van de geconsolideerde schuld der Bank gedurende het verslagjaar was, gesplitst naar geldsoorten, als volgt :

	<i>Per 31 december 1967 uitstaande schuld</i>	<i>Transacties in het verslagjaar</i>		<i>Per 31 december 1967 uitstaande schuld</i>
		<i>Leningen</i>	<i>Aflossingen</i>	
in DM	45.425.000	20.000.000	2.075.000	63.350.000
in FFr.	52.662.921	40.509.939	—	93.172.860
in Lires	96.000.000	24.000.000	—	120.000.000
in BFr.	28.000.000	15.000.000	—	43.000.000
in fl.	43.646.409	—	2.030.387	41.616.022
in Lux.F.	1.000.000	—	—	1.000.000
in Zw.Fr.	411.633	—	411.633	—
in US \$	85.000.000	95.000.000	1.250.000	178.750.000
Totaal	352.145.963	194.509.939	5.767.020	540.888.882
Aflossingspremies	2.835.696	4.051.034	—	6.886.730
	354.981.659	198.560.973	5.767.020	547.775.612

Het bedrag van de geconsolideerde schuld dat in de loop van het verslagjaar 1968 zal vervallen, bedraagt r.e. 8.516.452.



*Nog te betalen op verstrekte kredieten.*

Onder dit hoofd is een bedrag van r.e. 208.393.033 opgevoerd, dat op grond van de vóór 31 december 1967 ondertekende kredietovereenkomsten, nog door de Bank aan de geldnemers moet worden uitbetaald.

*Te betalen en vooruitontvangen rente en provisie.*

Het onder dit hoofd opgevoerde bedrag van r.e. 11.195.469 omvat r.e. 11.111.413 voor verschuldigde maar nog niet vervallen rente en r.e. 84.056 voor ontvangen rente, betrekking hebbende op de periode na 31 december 1967.

*Diverse rekeningen.*

Het onder dit hoofd vermelde bedrag van r.e. 5.971.906 omvat r.e. 2.744.742 verschuldigd wegens vervallen coupons die nog niet ter incasso werden aangeboden en voor het overige administratieve transitoria en voorzieningen bij het afsluiten van het boekjaar.

## PRO - MEMORIE REKENINGEN

### « SECTION SPÉCIALE »

Het bedrag van r.e. 110.949.435 vertegenwoordigt het totaal van de door de Bank op 31 december 1967 in het kader van de « Section Spéciale » ondertekende kredietovereenkomsten, te weten :

- |  |      |             |
|--|------|-------------|
| a) voor de financiering van projecten in Turkije voor rekening en in opdracht van de Lid-Staten  | r.e. | 103.250.000 |
| b) voor de financiering van projecten in de Geassocieerde Afrikaanse Staten en Madagascar voor rekening en in opdracht van de Europese Economische Gemeenschap | r.e. | 7.699.435   |

De hierop uitbetaalde bedragen belopen respectievelijk r.e. 29.161.925 en r.e. 1.069.361.

De specificatie van de rekening van de « Section Spéciale » is opgenomen op blz. 122 van dit verslag.

## WINST- EN VERLIESREKENING

### DEBET

#### *Administratiekosten en voorzieningen.*

De administratiekosten en voorzieningen bedroegen r.e. 2.604.190 tegen r.e. 2.300.824 voor de vorige verslagperiode.

Deze kunnen worden verdeeld in :

– personeelsuitgaven	r.e.	1.938.317
– algemene onkosten	r.e.	665.873

De stijging van de personeelsuitgaven wordt hoofdzakelijk verklaard door de herziening van de salarissen in 1967 als aanpassing aan de stijging van de kosten van levensonderhoud in het vorige jaar, voorts door de uitbreiding van het personeel en de contractuele periodieke verhogingen.

Het personeel van de Bank omvatte op 31 december 1967 in totaal 155 personen, waarvan 99 personen werkzaam waren in de vertaaldiensten, de uitvoerende diensten en de interne dienst.

#### *Rente en kosten van leningen.*

Deze post bedraagt r.e. 30.680.231 en omvat de rente op de leningen en andere rentelasten, alsmede de emissiekosten en overige lasten van de opgenomen leningen.

#### *Afschrijving inventaris en inrichting.*

De in de loop van het verslagjaar verrichte uitgaven voor inventaris en inrichting zijn geheel afgeschreven. Zij bedroegen r.e. 28.668 tegen r.e. 32.881 in het vorige verslagjaar.



## CREDIT

### *Rente en provisie van de verstrekte kredieten.*

Deze bate bedraagt r.e. 27.976.460 tegen r.e. 22.933.512 in de vorige verslagperiode. In deze stijging weerspiegelt zich de toeneming van de bedragen die op de verstrekte kredieten zijn uitbetaald.

### *Rente en provisie van de beleggingen.*

Het bedrag aan opbrengsten, dat de belegging en uitzetting van de beschikbare middelen hebben opgeleverd, beloopt r.e. 15.347.055 tegen r.e. 10.265.490 in de vorige verslagperiode.

### *Andere baten.*

Onder dit hoofd zijn opgevoerd de positieve waarderingsverschillen van de portefeuille, commissies e.d., na aftrek van bankkosten. In vorige boekjaren vormde deze post een negatief saldo.

## V

### BESTUUR VAN DE BANK

In de samenstelling van de Raad van Bewind hebben zich wijzigingen voorgedaan als gevolg van verandering van functies van verschillende van zijn leden.

Als opvolgers van de Heren FRANCO BOBBA, ERNST VOM HOFÉ en JEAN RIPERT, die zoals reeds medegedeeld in het jaarverslag van 1966 hun functie neerlegden benoemde de Raad van Gouverneurs de Heer UGO MOSCA als bewindvoerder, de Heer WILHELM HANEMANN als plaatsvervanger van de Heer MÜLLER-ARMACK en de Heer JACQUES FRIEDMANN als plaatsvervanger van de Heer Saltes.

De Heer FRANÇOIS BLOCH-LAINÉ legde zijn functie neer in september 1967. De Raad van Gouverneurs benoemde de Heer DANIEL DEGUEN, bewindvoerder, als zijn opvolger.

Wij zeggen de Heer BLOCH-LAINÉ dank voor de waardevolle en deskundige medewerking die hij de Bank sinds haar oprichting heeft verleend.

\* \* \*

Brussel, 24 april 1968.

De Voorzitter van de Raad van Bewind,  
PARIDE FORMENTINI.





# BALANS EN WINST- EN VERLIESREKENING

## VERSLAG VAN PRICE WATERHOUSE & Co.

Ravensteinstraat 60

Brussel

De President

VAN DE EUROPESE INVESTERINGSBANK

BRUSSEL

Volgens onze mening geven de bijgaande jaarrekeningen alsmede de toelichting gegeven in hoofdstuk IV van het jaarverslag 1967 van de Europese Investeringsbank een getrouw beeld van de financiële positie van de Europese Investeringsbank per 31 december 1967 en van de resultaten over het op die datum geëindigde boekjaar en zijn zij opgesteld op basis van algemeen aanvaarde administratieve beginselen welke in vergelijking met het vorige jaar ongewijzigd zijn toegepast. Ons onderzoek van de jaarrekeningen is verricht volgens algemeen aanvaarde controlebeginselen en omvatte derhalve steekproeven in de boeken en bescheiden en zodanige andere controlemaatregelen, als wij onder de gegeven omstandigheden nodig oordeelden.

20 maart 1968.

PRICE WATERHOUSE & Co.



# BALANS PER 31

(in rekeneenheden met een waarde van 0,88867088

Voor de samenstelling van de rekeningen van de Bank

1 rekeneenheid = 50 BFr. = 4,00 DM = 4,93706 FFr. = 625 Lires

## ACTIVA

KAS EN BANKEN		
op zicht of met een looptijd van maximaal een jaar . .	208.889.614	
met een looptijd langer dan een jaar . . . . .	17.482.950	
		226.372.564
GOUD . . . . .		8.653.086
SCHATKISTPAPIER, WISSELS EN SCHULDBRIEVEN . . . . .		
met een looptijd van maximaal een jaar . . . . .	46.343.957	
met een looptijd langer dan een jaar . . . . .	35.781.664	
		82.125.621
VORDERINGEN WEGENS NOG TE LEVEREN OBLIGATIES		15.000.000
VERSTREKTE KREDIETEN		
waarop		
uitbetaald . . . . .	548.867.911	
nog uit te betalen . . . . .	208.393.033	
		757.260.944
INVENTARIS EN INRICHTING . . . . .		1
TE ONTVANGEN RENTE EN PROVISIE . . . . .		11.396.035
NOG NIET AFGESCHREVEN AFLOSSINGSPREMIES . . . . .		6.571.563
DIVERSE REKENINGEN . . . . .		2.954.884
	Totaal : r.e.	1.110.334.698

## PRO-MEMORIE

« SECTION SPECIALE »

Voor rekening en in opdracht van derden verstrekte

(waarop uitbetaald : . . . . . r.e.

nog uit te betalen : . . . . . r.e.

## DECEMBER 1967

gram fijn goud – Art. 4 van de Statuten)  
 zijn de volgende omrekeningskoersen gebruikt :  
 = 50 Lux.Fr. = 3,62 fl. = 1 US \$ = 4,37282 Zw.Fr.

## PASSIVA

KAPITAAL . . . . .	1.000.000.000	
waarvan gestort overeenkomstig Art. 5 paragraaf 1 der Statuten . . . . .		250.000.000
STATUTAIRE RESERVE . . . . .		41.529.913
RESERVE VOOR VERLIEZEN UIT HOOFDE VAN VERSTREKTE KREDIETEN EN GARANTIES . . . . .	36.000.000	
REGALISATIERESERVE VOOR RENTE OP LENINGEN EN VOOR EMISSIEKOSTEN. . . . .	6.000.000	
RESERVE VOOR VALUTA-RISICO'S NIET GEDEKT DOOR ART. 7. VAN DE STATUTEN. . . . .	2.000.000	
		44.000.000
PENSIOENFONDS VAN HET PERSONEEL. . . . .		1.167.596
BEDRAGEN VERSCHULDIGD UIT HOOFDE VAN ART. 7 PARAGRAAF 2 VAN DE STATUTEN . . . . .		301.169
LENINGEN OP MIDDELLANGE EN LANGE TERMIJN . . . . .	540.888.882	
AFLOSSINGSPREMIES . . . . .	6.886.730	
		547.775.612
NOG TE BETALEN OP VERSTREKTE KREDIETEN . . . . .		208.393.033
TE BETALEN EN VOORUITONTVANGEN RENTE EN PROVISIE		11.195.469
DIVERSE REKENINGEN . . . . .		5.971.906
	<i>Totaal : r.e.</i>	1.110.334.698

## REKENINGEN

leningen r.e. 110.949.435  
 30.231.286  
 80.718.149)



# WINST- EN VERLIESREKENING

(in rekeneenheden met een waarde van 0,88867088)

## DEBET

ADMINISTRATIEKOSTEN EN VOORZIENINGEN . . . . .	2.604.190
RENTE EN KOSTEN VAN LENINGEN . . . . .	30.680.231
AFSCHRIJVING INVENTARIS EN INRICHTING . . . . .	28.668
RESERVE VOOR VERLIEZEN UIT HOOFDE VAN VERSTREKTE KREDIETEN EN GARANTIES . . . . .	5.500.000
WINSTSALDO OVERGEBOEKT NAAR DE STATUTAIRE RESERVE . . . . .	4.984.733
<i>Totaal : r.e.</i>	43.797.822

# OVER HET BOEKJAAR 1967

gram fijn goud – Art. 4 van de Statuten)

## CREDIT

RENTE EN PROVISIE VAN DE VERSTREKTE KREDIETEN . . . . .	27.976.460
RENTE EN PROVISIE VAN DE BELEGGINGEN . . . . .	15.347.055
KOERSVERSCHILLEN . . . . .	39.550
ANDERE BATEN . . . . .	434.757
<i>Totaal : r.e.</i>	<u>43.797.822</u>



# SPECIFICATIE VAN DE REKENINGEN VAN DE

(in rekeneenheden met een waarde

## ACTIVA

(I) TURKIJE			
VORDERINGEN OP DE LID-STATEN			
wegens verstrekte kredieten . . . . .			74.088.075
VERSTREKTE KREDIETEN			
waarop			
uitbetaald . . . . .	29.161.925		
nog uit te betalen . . . . .	74.088.075		
			103.250.000
(II) GEASSOCIEERDE AFRIKAANSE STATEN EN MADAGASCAR EN LANDEN EN GEBIEDEN OVERZEE			
VORDERINGEN OP DE EUROPESE ECONOMISCHE GE- MEENSCHAP			
wegens verstrekte kredieten . . . . .			6.630.074
VERSTREKTE KREDIETEN			
waarop			
uitbetaald . . . . .	1.069.361		
nog uit te betalen . . . . .	6.630.074		
			7.699.435
		<i>Totaal : r.e.</i>	191.667.584

« SECTION SPÉCIALE » PER 31 DECEMBER 1967

van 0,88867088 gram fijn goud)

PASSIVA

<hr/>	
(I) TURKIJE	
LID-STATEN WEGENS VERSTREKTE KREDIETEN . . . . .	103.250.000
NOG TE BETALEN OP VERSTREKTE KREDIETEN . . . . .	74.088.075
(II) GEASSOCIEERDE AFRIKAANSE STATEN EN MADAGASCAR EN LANDEN EN GEBIEDEN OVERZEE	
EUROPESE ECONOMISCHE GEMEENSCHAP WEGENS VERSTREKTE KREDIETEN	7.699.435
NOG TE BETALEN OP VERSTREKTE KREDIETEN . . . . .	6.630.074
Totaal : r.e.	<hr/> 191.667.584 <hr/>





## VERKLARING VAN HET COMITÉ TER CONTROLE VAN DE BOEKHOUDING

Het Comité ingesteld en benoemd krachtens artikel 14 van de Statuten en artikel 25 van het Reglement van Orde van de Europese Investeringsbank voor het controleren der regelmatigheid van haar verrichtingen en van haar boeken,

gezien het jaarverslag over 1967 alsmede de balans van de Bank op 31 december 1967 en de winst- en verliesrekening over het op die datum afgesloten boekjaar, zoals deze zijn vastgesteld door de Raad van Bewind in haar zitting van 24 april 1968,

gezien de artikelen 22, 23 en 24 van het Reglement van Orde,

verklaart bij deze :

dat de verrichtingen van de Bank gedurende het boekjaar 1967 hebben plaatsgevonden met inachtneming van de door de Statuten en het Reglement van Orde voorgeschreven vormvoorschriften en andere bepalingen;

dat de balans en de winst- en verliesrekening in overeenstemming zijn met de boekingen en dat zij, zowel wat de activa als de passiva betreft, een juist beeld geven van de financiële toestand van de Bank.

Brussel, 30 april 1968

*Het Comité ter controle van de Boekhouding,*

A. M. DE JONG

R. BRESSON

K. BERNARD



